Tímarit

Þjóðræknisfélags Íslendinga

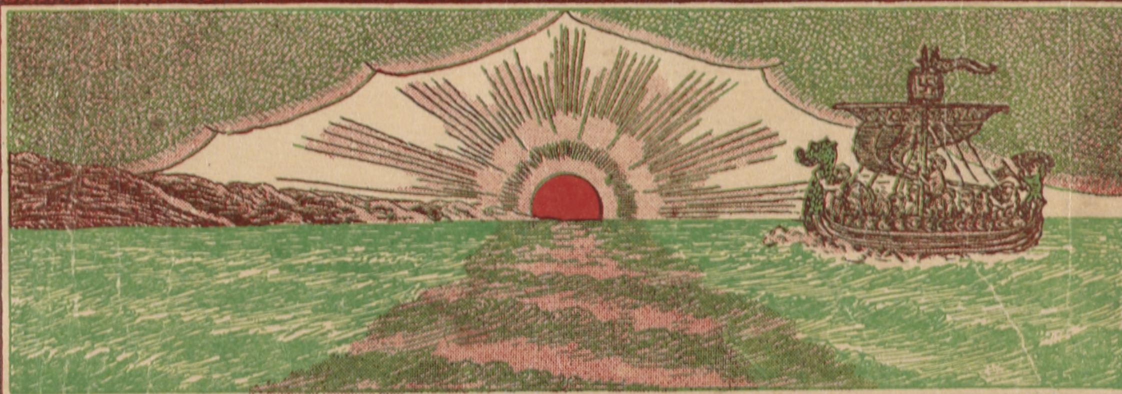

XLII. ÁR

WINNIPEG, MANITOBA

1961

IN MEMORIAM

HEIÐURSFÉLAGAR OG FORSETAR

His Excellency Lord Tweedsmuir, Hon. Patron

His Excellency the Rt. Hon. The Earl of Athlone, K.C.

Kjartan Helgason, fyrrum prófastur

Stephan G. Stephanson, skáld

Frú Stefanía Guðmundsdóttir, leikkona

Prófessor Sv. Sveinbjörnsson, tónskáld

Þorbjörn Bjarnason, skáld (Þorskabítur)

Einar H. Kvaran, rithöfundur

Ragnar E. Kvaran, fyrrum prestur og forseti

Kristján Níels Júlíus (K. N.), skáld

Séra Jónas A. Sigurðsson, skáld og forseti

Dr. Rögnvaldur Pétursson, forseti og ritstjóri

Prófessor F. S. Cawley, Ph.D.

Friðrik Swanson, málari

Kapt. Sigtryggur Jónasson

Dr. B. J. Brandson, læknir

J. Magnús Bjarnason, rithöfundur

Dr. Hjörtur Thordarson, raffræðingur

Mrs. Guðrún H. Finnsdóttir, skáldkona

Friðrik Hallgrímsson, dómprófastur

A. S. Bardal, útfararstjóri

Ólafur Pétursson, fasteignasali

Sveinn Björnsson, forseti Íslands

Árni Pálsson, prófessor

Sigurgeir Sigurðsson, biskup

Ásmundur P. Jóhannsson

Dr. A. H. S. Gillson, U. of M. President

Einar Jónsson, myndhöggvari

Jón J. Bíldfell, fyrrum ritstjóri

Einar Sturlaugsson, prófastur

Þ. Þ. Þorsteinsson, skáld

Dr. Sig. Júl. Jóhannesson, skáld

Gunnar B. Björnsson

G. J. Oleson

Halldór Hermannsson, prófessor

Dr. theol. Rúnólfur Marteinsson

Einar Páll Jónsson, ritstjóri og skáld

Dr. Þorkell Jóhannesson, háskólarektor

Félagatal Þjóðræknisfélagsins 1960

A. Heiðursverndarar

His Excellency the Right Honourable Vincent Massey, fyrrv. landstjóri Kanada.
Herra Ásgeir Ásgeirsson, forseti Íslands.
His Excellency the Right Honourable George P. Vanier, landstjóri Kanada.

B. Heiðursfélagar

Dr. Vilhjálmur Stefánsson, landkönnuður, Hanover, New Hampshire
Prófessor Sigurður Nordal, Reykjavík, Ísland
Dr. Watson Kirkconnell, President, Acadia University, Wolfville, N. S.
Dr. Henry Goddard Leach, New York, N. Y.
Rt. Rev. C. V. Pilcher, D.D., Sydney, Australia
Jóhannes Jósefsson, íþróttamaður, Reykjavík, Ísland
Guttormur J. Guttormsson, skáld, Riverton, Man.
Mrs. Jakobína Johnson, skáldkona, Seattle, Wash.
Mrs. Laura Goodman Salverson, skáldkona, Toronto, Ont.
Fröken Halldóra Bjarnadóttir, ritstj. Hlín, Blöndósi, Ísland
Jónas Jónsson, fyrrv. alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Thor Thors, sendiherra Íslands, Washington, D.C.
J. T. Thorson, yfirdómari, Ottawa, Ontario
Árni G. Eylands, stjórnarráðsfulltrúi, Stavanger, Noregi
Vilhjálmur Þór, bankastjóri, Reykjavík, Ísland
Gísli Jónsson, ritstjóri Tímaritsins, Winnipeg, Manitoba
Dr. John C. West, fyrrv. forseti Ríkisháskólans í North Dakota
Próf. Ásmundur Guðmundsson, fyrrum biskup Íslands
Séra Albert E. Kristjánsson, prestur, Blaine, Washington
Prófessor Richard Beck, Grand Forks, North Dakota
Dr. Helgi P. Briem, sendiherra, Bonn, Þýzkaland
Sigurður Þórðarson, söngstjóri, Reykjavík, Ísland
Dr. Thorbergur Thorvaldson, prófessor emeritus, Saskatoon, Sask.
Dr. Árni Helgason, raffræðingur, Chicago, Ill.
P. H. T. Thorlakson, M.D., Winnipeg, Manitoba
Guðmundur Grímsson, yfirdómari, Bismarck, North Dakota
Stefán Einarsson, fyrrv. ritstjóri Heimskringlu, Vancouver, B.C.
Dr. Stefán Einarsson, prófessor, Baltimore, Md.
Gunnar Thoroddsen, ráðherra, Reykjavík, Ísland
Valdimar Björnsson, ríkisféhirðir, Minneapolis
Guðmann Levy, fjármálaritari Þjóðræknisfélagsins, Winnipeg, Man.
Dr. theol. Valdimar J. Eylands, Winnipeg, Man.

C. Styrktarfélagar 1960

Mr. Jóhann Th. Beck

Mrs. Louvísa Gíslason

Mr. Björgúlfur Sveinsson

Mr. og Mrs. Ólafur Hallsson

Mrs. J. Nordal

Dr. Richard Beck

Mrs. Kristín Thorsteinsson, í minningu um Sigurrós Vídal, d. 17. febr. 1960, Guðmund B. Magnússon, d. 23. júní 1960

Mrs. Ingibjörg Jónsson

Mr. Walter Johannson

Mr. Grettir Leo Johannson

D. Ævifélagar

K. Valdimar Björnson, Minneapolis, Minn., U.S.A.

Björn Björnson, Consul of Iceland, Minneapolis, Minn., U.S.A.

Dr. Helgi P. Briem, Ambassador for Iceland, Bonn, Germany

Grettir Eggertson, Winnipeg, Man.

Dr. Árni Helgason, Consul of Iceland, Wilmette, Ill., U.S.A.

Eric Ísfeld, Winnipeg, Man.

Grettir Leo Johannson, Consul of Iceland, Winnipeg, Man.

J. Walter Jóhannson leikstjóri, Pine Falls, Man.

Mrs. B. E. Johnson, Winnipeg, Man.

Guðmann Levy, Winnipeg, Man.

Mrs. Anna Margrét Levy, Winnipeg, Man.

Óskar E. Levy hreppstjóri, Ósum, Húnavatnss., Iceland

Gunnar R. Pálsson, Lake Park, Florida, U.S.A.

Rev. P. M. Pétursson, Winnipeg, Man.

Árni Sigurðsson, Seven Sisters Falls, Man.

Dr. P. H. T. Thorlakson, Winnipeg, Man.

Dr. Richard Beck, Grand Forks, N. Dak.

E. Ársfélagar

1. ÍSLAND

Jóhannes Eiríksson, Kristneshæli, Eyjafjarðarsýslu

Landsbanki Íslands, Reykjavík

2. KANADA

Ashern, Man.

Björn Jónasson

Atikokan, Ont.

Einar I. Swanbergson

Baldur, Man.

J. A. Sveinsson

Brandon, Man.
Dr. E. J. Skafel

Hayland, Man.
Sigurður B. Helgason

Foam Lake, Sask.
Mrs. Steinunn Inge

Matheson Island, Man.
Árni G. Johnson

Montreal, Ont.
Mrs. H. L. Robson

Prince Rupert, B.C.
Mrs. Fríða Phillipson
Kristján Einarsson

Pigeon Point, Man.
Valgeir G. Stadfeld

Riverton, Man.
Hallgrímur Joh. Stadfeld

Saichton, B.C.
Mrs. Thordis Fisher

Vancouver, B.C.
Mrs. S. Johnson

Leslie, Sask.
Rósmundur Árnason
Ásgeir Gíslason
Páll Guðmundsson
Thorsteinn Guðmundsson
Jóhann Gíslason
Guðmundur Stefánsson

Wapah, Man.
J. Ragnar Johnson

Winnipeg, Man.
J. A. Eastman
Miss Vilborg Eyjólfsson
Miss Carolina Gunnarsson
Mrs. Gyða Hurst
Halldór J. Stefánsson

Wynyard, Sask.
Jakob J. Norman

3. BANDARÍKIN

Boston, Mass.
Kapt. Jóhannes G. Ásgeirsson
Einar Barnes
Ari Bjarnason
Valgeir Einarsson
Kapt. Thor Guðmundss.
Kapt. Gunnl. Illugason
Kapt. Guðm. Jóhanness.
Gunnlaugur Jónsson
Kapt. Theodór Jónsson
Guðmundur Pálsson
Pálmi M. Sigurðsson
Kapt. Óskar Gíslason
David Love
Ólafur Sigurbjörnsson

Cashmere, Wash.
Chris Guðmundson

Charlottesville, Virg.
Prof. R. L. Kellogg

Cismont, Va.
Prof. Frederic T. Wood

Grand Forks, N. Dak.
Mrs. V. Guðmundson, University of N. Dak. Library

Ithaca, N.Y.
Vilhjálmur Bjarnar

Lincoln, Nebraska
Prof. Paul Schach

New Brunswick, N.J.
Prof. Helgi Johnson, Rutgers University Library

Minneapolis, Minn.
G. T. Athelstan

New Haven, Conn.
Yale University Library

Oceanside, L.I., N.Y.
Andrés Guðmundson

Salinas, Calif.
Prof. Loftur Bjarnason

Des Moines, Wash.
Mrs. Mekkin S. Perkins

4. DEILDIR OG SAMBANDSFÉLÖG

The Icelandic Society of New York
Hannes Kjartansson
Jerome Miller
Mrs. Jerome Miller
Miss Halldóra Rútsdóttir
Ludvik Jónsson
Richard Richardson
Mrs. Lára Gosh
Mrs. Margrét Rossback
Mrs. Thorey Vogle
Edward Eoulfield
D. Sommerfield
Árni Ólafsson
Capt. Olaf Olsen
Capt. Magnús Norðdahl
Mrs. William Richards
Mrs. Margrét Magnússon
Mrs. Edda Magnússon
Mrs. Eane Thomson
Mrs. Nanna Kolberg

Félagaskrá þjóðræknisdeildarinnar „Esja", Árborg, Man. árið 1960
Heiðursmeðlimur:
Þórarinn Gíslason
Jón K. B. Jónsson
Sveinn Eyjólfsson
Valdimar Pálsson
Jón Pálsson
Kristján Sigurðsson
Þórður Anderson
Grímur J. Magnússon
Gunnlaugur K. Oddson
Björn Bjarnason
Halldór Austman
Elín Einarsson
Olga Anderson
S. A. Sigurdson
John Abrahamson
Páll Th. Stefánsson
Magnús Gíslason
Stella Einarsson
Andrés Fjelsted
Bergur Vigfússon
Siggi Pálsson
Pálína Hornfjörð
Th. G. Sigvaldason
Aðalbjörg Sigvaldason
Betrice Martin
Elín Floyed
Sigríður Kristjánsson
Ragnar Guðmundsson
Haraldur Sigurðsson
Sigurður Sigvaldason

Gunnar Sæmundsson
Björgvin Hólm
K. N. S. Friðfinnson
W. S. Eyjólfsson
Hallur Johnson
Indíana Kristinson
Elli Guðmundson
Laugi Johnson
Guðrún Magnússon
S. I. Sigvaldason
Helgi Jakobsson
Jakob Björnsson
Þórarinn Gíslason
Herdís Eiríksson
Jón Gunnarsson
Lára Sigvaldason
G. M. Björnsson
Rikka Magnússon
Brandur Finnson
Sigurður Vopnfjörð
Ragnar Karvelson
Jónína Alexander
Guðjón Stefánson
Árni Brandson (látinn)
Jón Baldvinson
Gestur Vídal
Helgi Helgason
Hildibrandur Brandson (látinn)
Th. G. Björnsson
Skúli S. Skúlason
Einar Johnson
Oddur Ólafsson
Kristján Thórarinson
Sam Þorkelsson
Emil Björnsson
Andrea Johnson
Hrund Skúlason
Guðríður Gíslason
Óli Ólafsson
Björn Goodman
Valgerður Nordal
Margrét Lífman
Sigurlaug Eyjólfsson
T. Böðvarsson
Kristveig Jóhannesson
Þorbjörg Sigurdson
Eiríkur Bjarnason
Lóa Guðmundsson
S. O. Oddleifsson
Guðmundur Sigvaldason
Þorgrímur Pálsson
Emily Vigfússon
S. S. Johnson
Edward Gíslason
Kr. Th. Johnson
Björn Árnason
Bjarni Sigvaldason
Jón J. Jónsson
Jódís Brandsson
Ingibjörg Sigvaldason
Óli Gíslason
Leo Jónasson
Valdi Jónasson
Jón Þórðarson
Valgerður Sigurðsson
Gunnar Einarsson
Victor Jóhannesson
Valdi Jóhannesson
Kristjón Finnson
Siggi Sigurðsson
Guðrún Jónasson
A. S. Johnson
Jóhann K. Johnson
Jóhannes Halldórsson
Árni Kristinson
Páll L. Pálsson
Haraldur Böðvar Johnson
Áslaug Sigfússon
Stefán Eyjólfsson
Axel Eyjólfsson
Jón Eiríksson
Jóhann Bjarnason
Jóhannes Olson
Valdi Johnson
S. H. Jóhannesson
Bjössi Jónasson
J. B. Jóhannson
Jónas Nordal
Kristinn Kristinson
Guðjón Daníelsson
Andrés Guðbjartsson
Björg Laxdal

Þjóðræknisdeildin „Gimli", Gimli, Man.

Mrs. Kristín Thorsteinsson, forseti
Mrs. Elín Sigurdsson, varaforseti
Ingólfur N. Bjarnason, skrifari
Mrs. I. N. Bjarnason, varaskrifari
W. J. Árnason, varagjaldkeri

TÍMARIT

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAGS ÍSLENDINGA

FERTUGASTI OG ANNAR ÁRGANGUR, 1960

Ritstjórar

GÍSLI JÓNSSON

HARALDUR BESSASON

WINNIPEG, MANITOBA

Gefið út af Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi

1961

Myndir

PRENTAÐ HJÁ COLUMBIA PRINTERS, WINNIPEG

Efnisyfirlit

Þorkell Jóhannesson

Dr. Þorkell Jóhannesson, háskólarektor
1885 — 1960

DR. STEFÁN EINARSSON:

Þorkell Jóhannesson

6. desember 1895—31. október 1960

Mikil ótíðindi voru það, er ég las í **Lögbergi-Heimskringlu** 10. nóvember, að Dr. Þorkell Jóhannesson, rektor Háskóla Íslands, hefði látizt úr hjartabilun 31. október síðastliðinn. Þegar ég kvaddi hann 8. október í haust, var hann hinn kátasti og hraustasti að sjá. Vonandi hefir hann fengið skjótt og hægt andlát.

Minnst du hur ödet oss förde till hopa! Við hittumst fyrst vorið 1913, er ég fór norður til Akureyrar að taka próf upp í þriðja bekk Gagnfræðaskólans, þá hafði Þorkell setið í öðrum bekk um veturinn, en hann stundaði nám í Gagnfræðaskólanum á Akureyri veturinn 1912-13 og eftir nýjár 1914. Við lukum svo báðir gagnfræðaprófi vorið 1914. Hafði hann þá setið einn og hálfan vetur í Gagnfræðaskólanum, en ég einn, en hvorugur okkar varð langskólagenginn, því ég sat aðeins einn vetur í menntaskóla, las svo fimmta og sjötta bekk á einum vetri með stúdentsprófi 1917, en hann kom aldrei í Menntaskólann, en las allan skólalærdóm heima og tók stúdentspróf 1922. Höfum við því báðir haft jafnlanga skólavist til stúdentsprófs: tvo vetur. Mig rámar til að hafa kennt honum eitthvað til stúdentsprófs og þegið þar fyrir **Gluntarne**, sem síðar spiluðust upp til agna. Síðan urðum við samstúdentar í Háskólanum, og þótt ég lyki mínu prófi fyrr, hafði ég kynni af Þorkeli þar til hann tók meistarapróf sitt 1927. Ég minnist hans ávallt sem vinar og bróður, hvenær sem við höfðum nokkurt samband okkar í milli. En fleirum hefur hann virzt vel en mér, því þegar á stúdentsárum sínum kusu stúdentar hann í trúnaðarstöður, síðar var hann gerður bókavörður, prófessor og háskólarektor, af því að menn treystu honum í þessar stöður. Haraldur Bessason, prófessor í Winnipeg, er verið hafði nemandi Þorkels í fimm vetur, skrifar: „Ég á ekkert um hann nema góðar minningar. Hann reyndist nemendum sínum vel í hvívetna og var alltaf þess búinn að leysa vandræði þeirra, bæði fyrir og eftir próf. Þorkell var alls staðar og af öllum virtur að verðleikum.“

Þorkell Jóhannesson var fæddur 6. desember 1895, þar sem heitir undir Fjalli í Aðaldal, Suður-Þingeyjarsýslu. Faðir hans, Jóhannes Þorkelsson, var þar bóndi og hreppstjóri og sat í tvíbýli við Indriða Þorkelsson, bróður sinn, er bæði var mikill fræðimaður (ættfræðingur og sagnaritari) og gott skáld. Þorkell faðir þeirra var Guðmundsson frá Sílalæk, bróðir Sigurbjargar, móður þeirra Guðmundar og Sigurjóns Friðjónssona. Indriði gaf út eina ljóðabók, **Baugabrot** (1939) á gamals aldri, en þar í var líka eitt ágætt ljóð eftir föður Þorkels, ort skömmu fyrir dauða hans (1929). Sýnilega

hefir þessi heimaskóli verið Þorkeli betri en enginn, auk þess að honum kippti beint í kyn um fræðimennskuna, enda tileinkaði hann doktorsritgerð sína föður sínum, er þá var skömmu látinn. Móðir Þorkels var Svafa Jónasdóttir bónda í Hraunkoti Kristjánssonar. Ein systir Svöfu í Hraunkoti var Hólmfríður; hún fór vestur um haf og varð kona Rögnvalds Péturssonar, doktors, unítaraprests og þjóðræknisleiðtoga. Þessari frændsemi hefir tæplega verið gleymt, þegar Rögnvaldur ánafnaði Landsbókasafninu allar bækur sínar og handrit eftir sinn dag (1940), og þar í voru öll kvæði og bréf Stephans G. Stephanssonar, er Þorkell gaf síðar út fyrir Þjóðvinafélagið af mikilli nákvæmni og trúmennsku. Frændseminni mun heldur ekki hafa verið gleymt, er ekkja Rögnvalds og börn ánöfnuðu Háskóla Íslands talsvert fé í sjóði vorið 1960.

Að stúdentsprófi loknu las Þorkell sögu hjá Páli Eggert Ólasyni við Háskóla Íslands og lauk meistaraprófi 1927 með ritgerð um hagsögu Íslands á 14. og 15. öld. Gerðist Þorkell nú skólastjóri Samvinnuskólans og meðritstjóri **Samvinnunnar** með Jónasi frá Hriflu og hélt hvorutveggja starfi til 1931. Þeir Jónas og Þorkell voru sveitungar, báðir úr átthögum samvinnustefnunnar, Þingeyjarsýslu. Það var því eðlilegt, að Þorkell skrifaði margar greinar í Alþingishátíðarblað **Tímans** (1930) og gerðist síðan ritstjóri dagblaðs framsóknarmanna, **Nýja dagblaðsins** og vikurits þess, **Dvalar**, á meðan þau komu út (1933-34).

1. janúar 1930 var Páll Eggert Ólason gerður að bankastjóra, og losnaði þá kennarastaða hans við Háskólann. Umsækjendur fengu sex mánaða ritgerð að skrifa „um kjör verkafólks á Íslandi frá upphafi til siðaskipta". Vann Árni Pálsson, þótt hann lyki ekki við ritgerð sína, en Þorkell lét snúa ritgerð sinni á þýzku, **Die Stellung der freien Arbeiter in Island bis zur Mitte des 16. Jahrhunderts** (1933), og varði hana síðan sem doktorsritgerð við Hafnarháskóla vorið 1933. Hlaut hún góða dóma af mönnum eins og Finni Jónssyni. Þetta var „persónulaus" saga, sem Jónas frá Hriflu kallar svo í formála sínum að VIII. bindi **Sögu Íslendinga** og kennir áhrifum frá söguskoðun Karls Marx. Sams konar persónulausir söguþættir eru **Aldarminning Búnaðarfélagsins** (1937), **Landbúnaður á Íslandi** í **Almanaki Þjóðvinafélagsins** (1943) og **Alþingi og atvinnumálin** (1947). **Örnefni í Vestmannaeyjum** (1938) eru líka eins konar persónulaus saga, en enginn mundi bendla þá sögu við Marxisma. Í sama formála sama bindis getur Jónas frá Hriflu þess, að á þeim árum er hann var bæði formaður Menntamálaráðs og Þjóðvinafélagsins, skömmu fyrir síðustu heimsstyrjöld, hafi Þorkell komið að máli við sig og stungið upp á því að hafin yrði útgáfa á **Sögu Íslendinga** í tíu bindum, en bækurnar gefnar út af Menningarsjóði og Þjóðvinafélaginu. Þorkell var þá bókavörður við Landsbókasafnið (1931-1944), en gerðist 1936 ritstjóri Þjóðvinafélagsbókanna. Kom V. bindi sögunnar, um 17. öld, skrifað af Páli Eggert Ólasyni, út 1942, en þar voru nefndir í ritstjórn verksins Árni Pálsson prófessor, Barði Guðmundsson þjóðskjalavörður og

Þorkell bókavörður. Átti Barði að skrifa I. bindi fram að 1100, þá Árni II.-III. frá Sturlungaöld til siðaskipta, þá Páll Eggert IV. bindi um siðaskiptaöld og V. bindi um seytjándu öld. Þá áttu þeir Páll og Þorkell að skipta með sér átjándu öldinni í VI. bindi, svo að Páll skrifaði um tímabilið 1700-1750, en Þorkell um tímann 1750-1770; þetta bindi kom út 1943. Næst lauk Páll, sem sjaldan var lengi að litlu, við IV. bindi sitt um siðaskiptaöldina, það kom út 1944. Þá lauk Þorkell við VII. bindið um upplýsingaröldina, 1770-1830. Það kom út 1950 og kvaðst Þorkell hafa verið 5 ár að skrifa það. Enn liðu önnur fimm ár þar til Jónas frá Hriflu lyki við annað bindi sitt um Fjölnismenn og Jón Sigurðsson, 1830-74, eða réttara sagt um skáldin á þessu tímabili, en annar hluti af því VIII. bindi er enn óskrifaður. Loks skrifaði Magnús Jónsson guðfræðiprófessor sögu tímabilsins 1874-1903, tvö IX. bindi um landshöfðingjatímabilið, þessi bindi komu út 1957 og 1958. Barði Guðmundssson og Árni Pálsson dóu frá sínum bindum, svo fornöldin er enn óskrifuð. Jónas segir frá því í formála sínum, að þetta hafi átt að vera persónusaga í líkingu við Íslendingasögur og **Sturlungu**, og í líkingu við bækur Páls Eggerts um siðaskiptamennina, og þá eigi aðeins um valdsmenn eða ráðamenn ríkis og kirkju, heldur líka um skáld, rithöfunda og bækur þeirra. Má segja, að Þorkell hafi í sínum bindum fylgt Páli í efnismeðferð, en hann skrifaði sinn einkennilega þingeyska stíl, sem oft var fyndinn og skemmtilegur. Svipuð glettni í stíl kemur oft fram í **Tryggva Gunnarssyni, I. Bónda og timburmanni** (1955), en sú saga átti að vera í þrem bindum mjög ítarlegum, sem fyrir þá sök er ekki alltaf jafnskemmtileg aflestrar. Það var mjög vel til valið, að Þorkell skyldi skrifa sögu Tryggva, þar sem báðir voru á sínum tíma hæstráðendur í Þjóðvinafélaginu, og óvíst að Tryggvi hafi nokkurn tíma haft betri bækur á boðstólum en **Rit** Stephans G.

Árið 1936 var Þorkell kosinn ritstjóri **Andvara** og **Almanaks** Þjóðvinafélagsins; réði hann síðan mest um störf og stefnu félagsins til dauðadags. Árið áður, 1935, höfðu þau hjónin Rögnvaldur Pétursson og Hólmfríður verið í heimsókn til átthaganna. Vel má vera, að þá hafi ráðizt að **Bréf og ritgerðir** Stephans G. Stephanssonar yrðu útgefnar af Þjóðvinafélaginu; kom fyrsta bindi 1939, en Þorkell sá um útgáfuna. Fjórða og síðasta bindi kom 1948. Síðan gaf Þorkell enn út allar **Andvökur** Stephans og komu þær fyrir 1960. Þetta var langmerkilegasta útgáfa Þorkels og var gott, að hún var svo fljótt og vel af hendi leyst. Vel má það hafa verið í sambandi við þessa útgáfu að Þorkell fór vestur um haf skömmu eftir stríð síðara að heimsækja frændkonu sína — Rögnvaldur var þá dáinn. Var það fyrsta för hans vestur um hafið og kom hann þá við hjá mér í Baltimore um haustið. Í þeirri ferð tók hann að sér að velja og búa til prentunar safn af ræðum séra Rögnvalds Péturssonar, sem nefnt var **Fögur er foldin**, var gefin út á kostnaðar Menningarsjóðs 1950. Síðar (1960) bauð Bandaríkjastjórn honum vestur og kom hann þá aftur við hjá mér um

vortíma. Enn er ógetið útgáfu Þorkels **Merkir Íslendingar**, ævisögur og minningargreinar, er fyrst komu út 1947; alls hafa komið sex bindi, gefin út af Bókfellsútgáfunni; margt af þessu eru ævisögur merkismanna úr Andvara, sem annars mundu vera gleymdar og grafnar í tímaritinu. Virtist mér fara vel á því að fylla eitt bindi af ævisögum eftir Þorkel sjálfan, en hann hefur skrifað um Einar Benediktsson, Tryggva Þórhallsson, Dr. Rögnvald Pétursson, Magnús Stephensen, Guðmund Friðjónsson, Unni Benediktsdóttur, og mun þá ekki allt upp talið. Árið 1955 var Þorkell einn af stofnendum Almenna bókfélagsins og var kosinn formaður ráðs þess vorið 1959. Hann hafði líka stundum verið í Menntamálaráði. Enn fremur var hann í útgáfuráði **Nordisk Kulturleksikon**, er gefið var út í Kaupmannahöfn. Hann varð prófessor í sögu við Háskólann 1944. Loks var hann kosinn rektor Háskólans eftir Alexander Jóhannesson haustið 1954 til þriggja ára, endurkosinn 1957 og loks 1960. Sýnir þetta vel traust manna á honum, enda veit ég ekki til þess að hann hafi nokkurn tíma brugðizt neinum. Um störf hans fyrir Háskólann er mér lítt kunnugt, þó vissi ég að Háskólinn átti í sumar kvikmyndahús í byggingu. Enn fremur var rektor boðið á háskólahátíðir í Noregi í sumar og skildist mér á honum, að slík reynsla mundi koma sér vel næsta vor, er íslenzki Háskólinn ætti hálfrar aldar afmæli. Var hann með hugann við það, er ég hitti hann síðast.

Þorkell var kvæntur Hrefnu Bergsdóttur frá Ökrum á Mýrum. Þau giftust sumarið 1935. Var hún manni sínum mjög hjálpleg í starfi hans og enginn eftirbátur um gestrisni, höfðingskap og híbýlaprýði utan húss og innan, eins og gestir þeirra geta borið. Þau hjónin áttu ekki barn, en höfðu tekið telpu til fósturs. Mjög á þessi kona nú um sárt að binda að missa mann sinn svo óvænt og langt um aldur fram, þótt það eitt sé til bóta að bezt sé bráðkvöddum að fara. Er vonandi, að vinir Þorkels muni henni nú drengskap hennar við bónda sinn og reyni að hjálpa henni í hvívetna yfir þann örðuga hjalla, er hún hefur nú lagt á.

The Johns Hopkins University,

Stefán Einarsson

Rit Þorkels eru skráð í **Árbók Háskóla Íslands** 1946-47 og 1951-52.

GUTTORMUR J. GUTTORMSSON:

Karlakór Reykjavíkur

Glymdrápuveður
vildargestir,
himinfljúgandi
um heim allan,
heyrið hve lágróma
lítill þröstur
heilsar íslenzkum
heiðasvönum.

Velkomnir hingað
frá heiðavötnum,
Íslands ilmdölum
og anganhlíðum,
frá fjallalandi
til flötutúna
kjörlandsins austan
Klettafjalla.

Sléttan hálmbleik
að haustnóttum
faðminn breiðir
mót frægum gestum
— fær gyðjumynd
við þá gestakomu —
setur þá í öndveg
sér hið næsta
til hægri handar
til hins hæsta sóma.

Hvað er til umræðu
efst á baugi?
Kornhlöður fullar
með kúf upp af!
róstur milli ríkja
og ráðstjórna,
en viðskipti þjóða
öll vinsamleg.

Munið að engar
óvinaþjóðir
er að finna
í öllum heimi,
en flokkar manna
og fyrirliðar
ala á úlfúð
og ósamlyndi.

Ljóst er á lýðmótum
listamanna
að þúsunda þjóðbrot
með þeli hlýju
heilsast sem bróðir
bróður mæti
og systir systur
í sannri vináttu.

Komi sú stund
að stjórn hvers lands
sé karlakór
sem þið kæru gestir;
listin ein
er þess umkomin
að sætta yfirvöld
allra landa.

Hér er hlutverk
af hendi að inna.
Söngvarar, þið
hafið sigurmáttinn,
sameinið þjóðir,
en sjáið um
að hver einasta þjóð
sé einstaklingur.

Frétzt hefur það
að þið fóstrazt hafið
við flóðdunur
á fjörusöndum,
andrúmsloft blóma
og birkiskóga
og árgalaraddir
frá reynilundum.

Og þið áhrifum mætt
frá eldjöklum,
fossaföllum
og flugstraumum,
Heklu, Geysi
og Grímsvötnum,
Dimmuborg, Kötlu
og Dyngjufjöllum.

Þið hafið andstæðum
af að segja,
heljarátökum
elds og klaka,
náttúruöflum
sem uppreisn gera
mót sjálfum sér
og sigra hvert annað.

Sama fer fram
í sálum manna,
í sálum þeirra
eru sömu öflin,
hvorki ill né góð
í eðli sínu,
manni jafnhæf
til hagnýtingar
og honum þau eru
til hermdarverka.

Í andans heimi
verður allt að byrja,
breytast tóntegund
í tímans lagi,
hefjast með forspili
Heimdalar lúðurs
og hörpu Orfeifs
fyrir æðri hljómlist.

Söngsins almætti
orkar hughvarfi,
hefur veg og völd
yfir veðuráttu
og árstíðum öllum
í andans heimi,
þar hljómsprotinn verður
að veldissprota.

Valdi hughvarfi
ykkar hljómtöfrar!
stöðvið rangstreymi
með raddsöngum,
varnið eldhrauni,
að vatni þurrkuðu,
andans árfarveg
í að renna.

Varnið með eldmessu
ykkar söngradda
skæðum skeiðandi
Skaftáreldum
og eldhrauni
yfir að ljúka
allra heims þjóða
helgidóma.

Á ykkur heitið
er og skorað
að þið afreksverk
örðug vinnið,
öðrum ofvaxin,
og á það minntir
að þið hafið afreksverk
þegar unnið.

Komið heilir
þið heiðursgestir,
friðsemjandi,
frelsi boðandi
undirokuðum,
áníddum,
þjóðum þeldökkum
og þjóðum hvítum.

Farið heilir
um heim allan,
Sólarlands friðar
sendiboðar,
land úr landi,
lög syngjandi.
Sveimið þið svanir
yfir sálarvötnum.

Hefji hljómgrunnar,
hugir og munnar
Íslands söngva alla
að endurkalla;
hlymji hljómskáli
af hjartans bergmáli
með heilu þakklæti
fyrir hæsta verðmæti.

PRÓFESSOR RICHARD BECK:

Svipleiftur úr sumardvöl á Íslandi

Austur loftin blá

„Römm er sú taug,
er rekka dregur
föðurtúna til.“

Þessar ljóðlínur rómverska fornskáldsins, í snilldarþýðingu Sveinbjörns Egilssonar, eru jafn sannar nú og þegar skáldið orti þær fyrir tvö þúsund árum. Og okkur heimaöldum Íslendingum, sem ævidvöl eigum utan ættjarðarstranda finnast þessi orð töluð beint út úr okkar hjörtum, svo rétt og vel túlka þau tilfinningar okkar gagnvart ættlandi og ættþjóð, þar sem ætternis- og menningarræturnar standa svo djúpt í mold.

Af því leiðir þá einnig, að það er okkur Íslands sonum og dætrum utan stranda þess kærkomið fagnaðarefni og ævintýri líkast, þegar við eigum þess kost að heimsækja fornar slóðir. Eins og kunnugt er, var það mitt góða hlutskipti að eiga dvöl heima á Íslandi mestan hluta síðastliðins sumars í virðulegu boði vina og velunnara víðs vegar um land. Fæ ég aldrei að fullu launað hlutaðeigendum þá sæmd, er þeir sýndu mér með því heimboði, né heldur höfðingsskapinn og ástúðina, sem umfaðmaði mig alls staðar á ferðum mínum. Eitt er víst, að minningarnar frá þessu dásamlega sumri á ættjörðinni mun syngja mér í huga eins og fagurt ljóð um ókomin ár og hita mér um hjartarætur.

En hverfum augnablik aftur að sjálfri ferðinni yfir hafið. Nú gerist okkur Íslendingum vestan hafs, góðu heilli, stórum auðveldara en áður var að heimsækja ættjörðina og frændur og vini á þeim æsku- eða ættarslóðum, síðan beinar flugferðir hófust milli New York og Reykjavíkur, og ekki sízt fyrir greiðar og tíðar flugferðir „Loftleiða“ milli Íslands og Vesturálfu. Og vissulega er það hverjum góðum Íslendingi ánægjuefni og heilbrigðs metnaðar að geta ferðazt heim til ættlandsins með þeim hætti. Það er óneitanlega yndislegt að vera boðinn velkominn um borð í íslenzka flugvél á flugvellinum í New York af elskulegri íslenzkri flugfreyju; mann langar helzt til að reka að henni rembingskoss og heilsa henni þannig að gömlum íslenzkum sið, en velsæmistilfinningin leyfir það eigi, enda mikið efamál, hvernig slíkum óboðnum ástarhótum kynni að verða tekið! Hvað sem því líður, þá fór ágætlega um mann um borð í „Leifi Eiríkssyni“ og ferðin fljót austur loftin blá, farið á einum níu

klukkustundum viðstöðulaust frá New York til Reykjavíkur. Mér varð hugsað til nafna hans, hins heppna og sögufræga, er fann Vínland hið góða eftir að hafa velkzt lengi í hafi. En vel er hann að nafngiftinni kominn og um leið prýðilega af henni sæmdur, þar sem er um jafn myndarlegan og hraðskreiðan farkost að ræða og „Leifur Eiríksson“ er.

„Hve sælt, hve sælt að líða um hvolfin heið,“ segir Einar skáld Benediktsson í snjöllu kvæði sínu „Svanur“, og mér urðu þau orð hans ofarlega í huga, er við á þessu bjarta júníkvöldi svifum austur, ofar skýjum, hvolfin heið og blá, og er lengra leið, undir blikandi stjörnum. Þá sóttu enn fastar á hug minn þessi andríku og fleygu orð sama skálds úr „Norðurljósum“ hans:

„Nú finnst mér það allt svo lítið
og lágt,
sem lifað er fyrir og barizt er móti.
Þó kasti þeir grjóti og hati og hóti,
við hverja smásál ég er í sátt.
Því bláloftið hvelfist svo bjart og
hátt.
Nú brosir hver stjarna, þótt
vonirnar svíki,
og hugurinn lyftist í æðri átt,
nú andar guðs kraftur í duftsins
líki.
Vér skynjum vorn þrótt, vér
þekkjum í nótt
vorn þegnrétt í ljóssins ríki.“

En fleira varð mér til ánægjuauka á flugferðinni heldur en hin ágæta aðbúð í flugvélinni og heillandi umhverfið í loftsins fangvíðu og bláu sölum. Ég hafði hinn ákjósanlegasta sessunaut, þar sem var sjálfur biskupinn yfir Íslandi, herra Sigurbjörn Einarsson, á heimleið úr sögulegri og kærkominni heimsókn sinni til okkar Íslendinga vestan hafsins, er lengi mun geymast okkur í þakklátum huga. Margt bar á góma í samtölum okkar félaganna á flugleiðinni austur, því að fremur lítið var sofið, og sumar féllu hugsanirnar í stuðla. Þá er leiðin var nærri hálfnuð, hraut mér þessi vísa af vörum:

„Leifur“ skýja kólgukaf
klýfur vængjum þöndum,
bráðum verður hálfnað haf
heim að ættarströndum.

Eitthvað mun mér hafa runnið í brjóst, og var langt komið leið, er ég hóf aftur vísnagerðina með þessum árangri:

Leiðin styttist, lyftist brátt
landið kært úr öldum,
sólu roðið, sumarblátt,
sveipað geislatjöldum.

Það brást heldur ekki. Þegar hinn þráði draumur rættist og Ísland reis úr sæ, hló það við sjónum í fegursta sumarskrúða. Við ferðalangarnir stigum þar fæti á grund á svo fögrum júnímorgni, að fáa getur slíka eða fegurri. Skáldleg en raunsönn lýsing Stephans G. Stephanssonar, „Nóttlaus voraldar veröld, þar sem víðsýnið skín,“ hljómaði mér í eyrum eins og yndisþýtt viðlag, er ég svipaðist um af flugvellinum og naut morgunfagurs útsýnisins til hafs og fjalla.

Atburðaríkir dagar í höfuðborginni

Í Reykjavík er mikið athafna- og menningarlíf, eins og vænta má og vera ber um höfuðborg landsins. Verður það ekki sízt sagt um júnímánuð, því að þá halda alls konar félög þar ársþing sín, og svo var einnig síðastliðið vor.

Samband íslenzkra berklasjúklinga hélt tólfta ársþing sitt þar í nágrenninu (að Vífilsstöðum) snemma í júní, en sá ágæti fléagsskapur hefir unnið mikið og merkilegt starf til útrýmingar berklaveiki á Íslandi og til hjálpar þeim, sem höfðu endurheimt heilsu sína, ekki sízt með stofnun hins frábæra vinnuhælis Reykjalundar.

En hið sérstaka tilefni þess, að þingið var að þessu sinni haldið að Vífilsstöðum var það, að heilsuhælið þar átti 50 ára afmæli á árinu, er var hátíðlegt haldið þ. 6. september í haust. Hefir svo mikið áunnizt í baráttunni við „hinn hvíta dauða", að dánartala berklasjúklinga á Íslandi hefir lækkað um 98%. Er þar um að ræða stórkostlega sigurvinningu, enda dáði landlæknir Dana, er var í heimsókn á Íslandi nýliðið sumar, það mjög, hvað Ísland stendur framarlega í heilbrigðismálum, bæði á sviði berklavarna og um heilsuvernd að öðru leyti; barnadauði mun t. d. hvergi lægri en þar.

Um svipað leyti hélt Samband íslenzkra barnakennara 16. fulltrúaþing sitt í Reykjavík, og voru þar, meðal annarra viðfangsefna, rædd launamál kennarastéttarinnar og kennaraskorturinn á landinu, sem er að verða alvarlegt vandamál. Kennarastéttin íslenzka, og þeir, sem vinna að fræðslumálunum þarlendis, eiga því hvað það snertir, við sambærileg vandkvæði að glíma og við, er á því sviði störfum og um þau mál fjöllum hér vestan hafsins.

Litlu síðar var sextugasta þing Stórstúku Góðtemplarareglunnar á Íslandi einnig haldið í Reykjavík, og voru þar samþykktar margar athyglisverðar tillögur í bindindismálunum. Á Stórstúkan sér að baki eigi aðeins langa sögu og merka, heldur einnig mikið og mannbætandi starf í þjóðar þágu.

Síðast en langt frá sízt ber þess að geta, að Prestastefna Íslands var háð í Reykjavík seint í júní, og hafði hún til meðferðar ýmis aðkallandi vandamál íslenzkrar kirkju og prestastéttarinnar. Í hinni efnismiklu yfirlitsskýrslu sinni við setningu prestastefunnar minntist Sigurbjörn Einarsson biskup sérstaklega vinsamlega á ferð sína vestur um haf, og komst meðal annars svo að orði: „Þeim megin er áhugi eindreginn á gagnkvæmum, örvandi samskiptum og kynnum, og þjóð vor og kirkja eiga þar sterka vinarhugi. Hverju handtaki — og þau voru mörg — fylgdi hjartanleg kveðja til Íslands og ástarjátning til þess, sem íslenzkt er."

Mér veittist sú ánægja að koma á öll þessi þing eða samkomur í sambandi við þau, er var jafnframt mjög lærdómsríkt, því að í viðfangsefnum þeirra speglaðist íslenzkt þjóðlíf og menningarleg starfsemi með ýmsum hætti. Þar voru einnig mættir fulltrúar úr öllum landshlutum, og því ágætt tækifæri til að endurnýja gömul kynni og tengjast nýjum vináttuböndum, og til

þess að koma á framfæri kveðjum frá frændum og vinum vestan hafsins.

„Föðurland vort hálft er hafið"

Þannig farast Erni Arnarsyni skáldi orð í snilldarljóði, og hefir laukrétt að mæla, því að íslenzka þjóðin sækir enn, um annað fram, lífsbjörg sína í hafið, og íslenzkir sjómenn inna að sama skapi af hendi grundvallar hlutverk í þjóðar þágu, með því, eins og Örn skáld sagði fagurlega í öðru kvæði, að:

„— — flytja þjóðinni auð,
sækja barninu brauð,
færa björgin í grunn undir framtíðarhöll."

Það er því ekki að ófyrirsynju, að íslenzkri sjómannastétt er helgaður sérstakur dagur ársins, Sjómannadagurinn, sem síðastliðið vor var haldinn um land allt sunnudaginn 12. júní. Forystumenn samtaka sjómanna sýndu mér þann sóma að bjóða mér að vera gestur þeirra við hátíðahöldin í Reykjavík, sem fóru fram í sólskini og blíðskaparveðri, svo að ekki varð á betra kosið. Skipin í höfninni og mörg hús í borginni voru fánum skreytt. Kl. 2 e. h. hófust útihátíðahöld dagsins á Austurvelli. Séra Óskar J. Þorláksson dómkirkjuprestur flutti hjartnæma minningarræðu um sjómenn þá, sem látizt höfðu við störf sín á árinu frá síðasta Sjómannadegi, en þeir voru 19 talsins. Sannaðist enn sem fyrr, að jafnframt því sem Ægir er oft stórgjöfull við strendur Íslands, heimtar hann líka miklar fórnir. Að lokinni minningarræðunni söng Kristinn Hallsson áhrifamikinn einsöng. Síðan hófust ræðuhöld. Emil Jónsson sjávarútvegsmálaráðherra gat þess sérstaklega í eftirtektarverðri ræðu sinni, að veiðiflota landsmanna hefði aldrei bætzt jafnmikill kostur myndarlegra báta búinna fullkomnum tækjum og síðastliðið ár.

Seinna um daginn fór fram kappróður á Reykjavíkurhöfn og kepptu tíu skipshafnir. Var skemmtilegt á þann kappleik að horfa, því að knálega var róið, og hló mér, gömlum austfirzkum sjómanni, hugur í barmi. Mikill mannfjöldi var viðstaddur öll útihátíðahöld dagsins, sem fóru hið bezta fram og sjómönnum til sæmdar.

Jafnframt því að vera viðstaddur hátíðahöld dagsins, gafst mér tækifæri til að skoða hið stórmyndarlega og fagra Dvalarheimili aldraðra sjómanna, Hrafnistu, og ræða þar við gamla, veðurbarna sjógarpa, sem kunnu frá mörgu að segja. Mun löng leit að jafn prýðilegu sjómannaheimili og Hrafnista er að öllu leyti. Var mér heimsóknin þangað einnig sérstaklega kærkomin, vegna þess að við hjónin höfðum verið gestir við hornsteinslagningu þessa glæsilega dvalarheimilis fyrir sex árum.

Af sjónarhóli 40 ára stúdents

Einn af allra ánægjulegustu atburðunum í Íslandsferð minni var það, að mér gafst kostur á að halda hátíðlegt með samstúdentum mínum frá 1920 fjörutíu ára stúdentsafmæli okkar. Eins og venja er til á slíkum tímamótum vorum við skólasystkinin viðstödd uppsögn Menntaskólans þ. 15. júní, en hún fór fram nú sem áður í hátíðarsal skólans, hinum sögufræga þjóðfundarsal frá 1851, er

Jón forseti Sigurðsson mælti sín örlagaríku og ódauðlegu eggjanaorð í stjórnfrelsisbaráttu Íslendinga: „Eigi víkja.“ Samstúdentar mínir höfðu sýnt mér þá miklu sæmd að velja mig til þess að hafa orð fyrir þeim á þessu merkisafmæli okkar, og var mér það vitanlega ljúft hlutverk að mega með þeim hætti votta okkar gamla og kæra skóla virðingu og þökk. Og aldrei hefi ég, nema á Þingvöllum 1944 og í Skálholti 1954, staðið í ræðustóli þar sem ég hefi fundið vængjaþyt sögunnar leika mér eins sterklega um vanga og á þessari stundu í hátíðarsal Menntaskólans. Söguleg helgi hans hitaði mér um hjarta. Það var eins og að ganga undir vígslu til þjónustu við þær hugsjónir, sem salurinn minnti á, frelsishugsjónir, framsóknar- og sjálfstæðisanda.

Ég leit yfir fríðan stúdentahópinn, á annað hundrað, sem er talandi vottur um vöxt skólans og viðgang, því við vorum 24 stúdentarnir frá 1920, er við brautskráðumst. Minningarnar frá skólaárunum sóttu fast á hug minn. Þá var mikil skáldaöld í skóla, eins og frægt er orðið, og hefir sambekkingur okkar í fjórða bekk, Tómas Guðmundsson, sem kunnast ljóðskáld hefir orðið úr þeim stóra hópi unnenda kvæðadísarinnar, lýst því eftirminnilega í þessum ljóðlínum í einu hinna snjöllu kvæða sinna:

„Þá færðust okkar fyrstu ljóð í
letur,
því lífið mjög á hjörtu okkar fékk.
Og geri margir menntaskólar betur:
Ég minnist sextán skálda í fjórða
bekk.“

Sannarlega hefir mikið vatn runnið til sjávar, í mörgum skilningi, síðan við stúdentarnir frá 1920 gengum niður Skólabrú, vonglaðir og djarfhuga, eins og ungir stúdentar eiga alltaf að vera, því að þeirra er framtíðin, hvers konar gull, sem hún kann að leggja í lófa þeirra, og hvernig sem þeim kann að takast að spinna sinn æviþráð, svo að ég leyfi mér að breyta til um samlíkinguna.

En þegar ég nú af sjónarhóli 40 ára stúdents renni augunum yfir farinn veg, þá verður mér ríkast í huga: Mikil gæfa var það að mega vera Íslendingur á fyrra helmingi hinnar tuttugustu aldar, og hafa lifað hina minnisstæðu og áhrifaríku atburði, sem gerzt hafa í sögu þjóðarinnar á því tímabili, er náðu hámarki sínu með endurreisn lýðveldisins fyrir 16 árum síðan. Þá er það eigi síður metnaðar- og fagnaðarefni hverjum sönnum Íslendingi, hvar sem hann er búsettur, að minnast þeirra miklu framfara, sem orðið hafa með svo mörgum hætti í íslenzku þjóðlífi síðasta aldarhelminginn. Þetta hefi ég fundið betur og betur í hverri heimsókn minni til ættjarðarstranda, en ferðin í sumar var fjórða koma mín heim um haf síðan ég fluttist til Vesturheims fyrir 39 árum.

17. júní í Reykjavík

Yfir þjóðhátíðardegi Íslands, 17. júní, hvílir mikill ljómi í hugum allra Íslendinga. Það er þá einnig óblandið fagnaðarefni hverjum Íslendingi, sem búsettur er erlendis, að geta verið heima á ættjörðinni þann söguríka og sigurbjarta dag. Á síðastliðnu sumri naut ég þeirrar ánægju í þriðja sinn síðan lýðveldið var endurreist 1944.

Dagsins var að sjálfsögðu minnzt með hátíðahöldum víðs vegar um landið. Í Reykjavík fóru þau nú sem áður fram með fjölþættum hætti: skrúðgöngum, útihátíð, íþróttum, barnaskemmtun og kvöldvöku. Þegar ég, að gömlum sjómannasið, gáði til veðurs snemma um morguninn, leizt mér ekki nema í meðallagi á útlitið, en betur rættist úr heldur en áhorfðist í þeim efnum, og er veðurfari dagsins ágætlega lýst í þessum orðum eins Reykjavíkurblaðsins:

„Þjóðhátíðardagurinn rann ekki upp bjartur og fagur yfir Reykjavík, því þokuloft var og drungalegt, en í þann mund, er sjálf hátíðahöldin voru að hefjast í fánum prýddum bæ, gekk vindur til norðlægrar áttar og á svipstundu skipaðist veður í lofti: Sólin brauzt fram úr skýjaþykkninu, og að lítilli stundu liðinni var kominn heiður himinn. Þessi snöggu veðraskipti urðu til þess, að almenn þátttaka varð í hinum fjölbreyttu hátíðahöldum." (**Morgunblaðið**, 19. júní 1960)

Aðalhátíðin hófst með áhrifamikilli guðsþjónustu í Dómkirkjunni. Séra Jón Auðuns dómprófastur prédikaði, Guðmundur Jónsson óperusöngvari söng einsöng og dr. Páll Ísólfsson lék á kirkjuorgelið. Að messu lokinni lagði dr. Þórður Eyjólfsson, forseti Hæstaréttar, blómsveig frá íslenzku þjóðinni að minnisvarða Jóns Sigurðssonar á Austurvelli. Eftir að þjóðsöngurinn hafði verið sunginn með undirleik lúðrasveita, flutti Ólafur Thors forsætisráðherra skörulega og tímabæra ræðu um þjóðmál af svölum Alþingishússins. Að henni lokinni var „Ísland ögrum skorið" sungið og leikið. Steig þá fram á svalirnar Fjallkonan, Þóra Friðriksdóttir leikkona, og flutti af mikilli prýði ávarp sitt, en það var nýtt ljóð eftir Tómas skáld Guðmundsson, og eru tvö fyrri erindin af fjórum á þessa leið:

„Það hendir tíðum Íslending úti í löndum
um óttuskeið, er tindrar af heitu myrkri,
að svefn hans er rofinn svölum, skínandi væng,
sólhvítu bliki, sem lýstur hans skynjun og fyllir
allt andrúmið sævarseltu og heiðablæ.
Því þessa nótt kemur norðrið andvökubjarta
í nakinni dýrð og leggur að útlagans hjarta
sitt land, sín fanngnæfu háfjöll og himinsæ.

Svo vitjar þín Ísland, laugað brimhvítu ljósi,
og lind þinnar bernsku er jafnsnemma tekin að niða
í barmi þínum. Frá ofurgnægð lita og ilms
snýr andi þinn langvegu þangað sem fólk þitt háði
sitt ævistríð um þín örlög, við nyrztu höf.
Og þér munu aftur leggjast þau ljóð á tungu,
sem liðnar aldir genginni kynslóð sungu
og fylgdu henni að heiman — frá vöggu að gröf."

Eftir hátíðahöldin á Austurvelli var gengið í fylkingu áleiðis suður á

Íþróttavöll, en staðnæmzt í Kirkjugarðinum við leiði Jóns Sigurðssonar, þar sem forseti bæjarstjórnar, Gunnar Thoroddsen fjármálaráðherra, lagði blómsveig frá Reykvíkingum ,en karlakórinn „Fóstbræður“ söng. Var það látlaus athöfn, en minnisstæð.

Á Íþróttavellinum fór síðan fram fjölþætt íþróttakeppni. Meðal þátttakenda voru margir hinir fremstu íþróttamenn þjóðarinnar, og var það hin ágætasta skemmtun að horfa á þá leika listir sínar. Minntist ég hins forna spakmælis: „Heilbrigð sál í hraustum líkama,“ og standa þau áminningarorð enn í fullu gildi.

Sérstök barnaskemmtun fór fram á Arnarhóli samtímis, og flutti okkar gamli vinur, séra Ólafur Skúlason, fyrrum sóknarprestur í Norður-Dakota, en nú æskulýðsfulltrúi þjóðkirkjunnar, börnunum prýðisfagurt ávarp. Á Arnarhóli var síðan haldin fjölþætt skemmtun um kvöldið; meðal annars sungu þar einsöngva þeir Kristinn Hallsson og Guðmundur Guðjónsson. Aðalræðu kvöldsins, áheyrilega og athyglisverða, flutti Geir Hallgrímsson, borgarstjóri. Þjóðhátíðarnefnd hafði sýnt mér og Vestur-Íslendingum þann heiður að biðja mig að flytja kveðjur þeirra á kvöldvökunni. Verður mér haf mannfjöldans ógleymanleg sjón, en áætlað var, að 15-20,000 manns hafi verið þarna saman kominn. Jafnframt var allri skemmtiskránni útvarpað. Mér var litið á líkneski Einars Jónssonar myndhöggvara af Ingólfi Arnarsyni landnámsmanni, er blasti við mér á Arnarhóli, og mér fannst sem gleðibros léki um andlit hans og að hann lýsti með þeim hætti velþóknun sinni yfir fjölmenni því, sem nú býr í hinu gamla landnámi hans. Þegar kvöldvökunni lauk, dunaði dansinn á aðalgötum miðbæjarins, við leik margra hljómsveita og söng einsöngvara, fram eftir nóttunni, þótt dálítið væri orðið svalt í veðri. Og líklegt þykir mér, að landsföðurnum hefði einnig verið það vel að skapi að sjá þjóð sína fagna fengnu frelsi með dansi og söng. Og þegar ég hélt heiðleiðis á dvalarstað minn, þakklátur fyrir að hafa átt þennan eftirminnilega þjóðhátíðardag heima á ættjörðinni, hvarf mér í hug þetta erindi úr Fjallkonuljóði Davíðs skálds Stefánssonar frá Fagraskógi árið áður:

„Ég beið í mínum bláa draumasæ,
unz bar að landi skip með áhöfn glæsta,
djarflega menn með drengilegan blæ.
Við drang og voga reistu þeir sér bæ,
könnuðu landið, klifu tindinn hæsta.
Og allir nefndu Ísland sína móður.
Í örmum mínum spratt hinn frjálsi gróður,
og hvaða land á fegri ættaróð,
sem ortur var af hugumstærri þjóð?“

Þjóðleikhúsið tíu ára

Mikið merkisspor var stigið í menningarlífi hinnar íslenzku þjóðar með stofnun Þjóðleikhússins, en það átti 10 ára afmæli síðastliðið vor, og var þeirra tímamóta að verðleikum minnzt með sérstakri Listahátíð í Þjóðleikhúsinu, er stóð yfir 4.-17. júní. Var þar um að ræða

fyrstu slíka hátíð á Íslandi, og var hún helguð fjórum listgreinum, leik-, tón-, söng- og danslist, eins og tíðkast um þess konar hátíðir. Ætla ég, að þeir hinir mörgu, sem sáu hátíðarsýningarnar, muni verða sammála um það, að Listahátíðin hafi ágætlega náð tilgangi sínum. Í vinsamlegu boði Guðlaugs Rósinkranz þjóðleikhússtjóra naut ég þeirrar m i k l u og lærdómsríku ánægju að sækja tvær af sýningunum í sambandi við hátíðina.

Sú fyrri var hin fræga og vinsæla þjóðarópera Tékka, „Selda brúðurin", sem úrvals óperusöngvarar frá óperunni í Prag sýndu sem boðsgestir Þjóðleikhússins, með aðstoð nokkurra íslenzkra söngvara, en Þjóðleikhúskórinn og Sinfóníuhljómsveit Íslands önnuðust tónlistina að öðru leyti. Réttilega er þessu fræga listaverki, í stuttu máli, lýst í þessum orðum: „Það má segja, að tékknesk þjóðarsál endurspeglist í þessari óperu. Uppistaðan eru þjóðlög og gömul dansstef, meistaralega ofin saman í eina heild. Leikandi létt og skemmtileg, en á bak við leynist þungur tregi." (**Morgunblaðið**, 26. maí 1960). Er og skemmst frá því að segja, að hið tékkneska listafólk fór þannig með hlutverk sín, að hreinasta unun var á að horfa og hlýða, svo að seint mun gleymast leikhúsgestum. Íslenzku söngvararnir og dansfólkið stóðu sig einnig með prýði, þótt stuttur tími hefði verið til æfinga, enda bar tékkneski leikhússtjórinn mikið lof á hið íslenzka listafólk.

Hin hátíðarsýningin, sem ég sótti, var óperan „Rigoletto" eftir Verdi, víðfræg og margdáð í senn. Fór Guðmundur Jónsson með titilhlutverkið, en valdir sænskir óperusöngvarar með hin aðalhlutverkin, og leystu þessir söngvarar hlutverk sín af hendi með miklum ágætum. Var sýningin í heild sinni mjög áhrifamikil og minnisstæð.

Og þegar ég hrifnum huga sat í Þjóðleikhúsinu þessi yndislegu kvöld og teygaði djúpt af þeim bikar ánægju og göfgandi máttar, sem fögur og mikil list á yfir að ráða, varð mér eðlilega hugsað til þeirra, er áttu mestan hlut að því, að Íslendingar eiga nú Þjóðleikhús, sem þegar hefir veitt nýjum menningarstraumum inn í líf þjóðarinnar. Hugur minn staðnæmdist sérstaklega við nafn míns kæra vinar frá skólaárunum í Reykjavík, hins óþreytandi brautryðjanda og baráttumanns í leikhúsmálinu, Indriða rithöfundar Einarssonar. Fagurlega og maklega hyllir Tómas Guðmundsson hann í forljóði sínu við vígslu Þjóðleikhússins 20. apríl 1950:

„Já, Indriði, hér stígur morgunmild
þín minning fram. Hér leiztu
skyggnum augum
þá skjaldborg rísa um lands þíns
list og snilld,
sem löngum þótti draumsýn einni
skyld.
En þér brann ævilangt sú trú í
taugum,
að þjóð, sem hafnar heimsins list,
er dæmd
til hels og þagnar, dæmd frá tign
og sæmd.
Og víl og beyg þú lýstir lands þíns
fjendur
og lýstir hvorutveggja stríði á
hendur."

„Að klæða landið"

Eins og dæmi Indriða Einarssonar sýnir í leikhúsmálinu, hafa skáldin ósjaldan verið og eru enn sjáendur og spámenn í lífi þjóðanna, langsýnustu ættjarðarvinirnir, og þá um leið tíðum langt á undan sínum tíma. Jónas Hallgrímsson sannaði það eftirminnilega með orðunum alkunnu: „Fagur er dalur og fyllist skógi." Hannes Hafstein sá sömu sýn, er hann segir í „Aldamótaljóðum" sínum: „Menningin vex í lundi nýrra skóga."

Í Haukadalshlíðum. Hæsta tréð, sem dr. Beck stendur hjá — um 9 ára gamalt

Þessi fagri draumur skáldanna um að klæða Ísland skógi er nú að verða að veruleika í vaxandi mæli, fyrir starf Skógræktarfélags Íslands, annarra slíkra félaga og áhugamanna. Skógræktarfélag Íslands átti 30 ára afmæli seint í júní og minntist þess með ferð austur í Haukadal og að Þingvöllum. Í ferðalaginu tóku þátt formaður félagsins, Valtýr Stefánsson ritstjóri, aðrir stjórnarnefndarmenn og starfsmenn skógræktarinnar, landbúnaðarráðherra og nokkrir gestir, samtals um 40 manns. Naut ég þeirrar miklu ánægju að vera boðinn í ferðina. Sessunautur minn var Sigurður Bjarnason ritstjóri, ágætur og skemmtilegur félagi. Farið var úr Reykjavík kl. 10 á mánudagsmorguninn 27. júní, haldið rakleitt austur að Geysi og snæddur þar hádegisverður. Var glatt á hjalla í langferðabílnum, mikið um söng og óspart látið fjúka í kviðlingum. Guðmundur Marteinsson verkfræðingur, formaður Skógræktarfélags Reykjavíkur, stjórnaði söng og öðrum skemmtiatriðum með rögg og prýði.

Að loknum hádegisverðinum að Geysi, var haldið fram í Haukadal og skoðuð skógræktin á þeim slóðum, en þar hefir verið unnið að gróðursetningu trjáplantna í nærfellt 20 ár, við ágæt skilyrði og með sambærilegum árangri. Sigurður ritstjóri skrifaði í blað sitt ítarlega og skemmtilega grein um afmælisferðalagið, og fæ ég ekki betur gert

en vitnað til þeirrar lýsingar hans á Haukadalsferðinni:

„Gestir Skógræktarfélagsins gengu nú um hlíðar Haukadals og skoðuðu árangur skógræktarstarfsins þar. Fyrst var staðnæmzt í svokallaðri Austmannabrekku, en þar hófu Norðmenn gróðursetningu skógar í stórum stíl vorið 1949. Var þarna gróðursett meðal annars töluvert af rauðgreni og eru hæstu trén þar nú orðin á þriðja meter á hæð. Skógræktarfélagið hóf gróðursetningu furubelta í Haukadal árið 1943. Er þar um að ræða skógarfuru, sem nú er orðin um það bil 2½ metri á hæð. Síðan hefir verið gróðursett bæði sitkagreni, lerki og staðarfura á þessum slóðum. Hefur skógurinn dafnað þarna mjög vel.

Þegar komið var í Haukadal, gekk á með smáskúrum. En þegar á daginn leið birti upp með glaða sólskini. Var mjög fagurt og hlýlegt um að litast í hlíðum Haukadals þennan dag. Að lokinni skógargöngunni var haldið til kirkju í Haukadal. Rifjaði Hákon Bjarnason skógræktarstjóri þar upp nokkur atriði úr sögu hins fornfræga höfuðbóls, en síðan voru sungnir sálmar. Frú Ólöf Árnadóttir, kona Hákonar Guðmundssonar hæstaréttarritara, lék á orgel, en skógræktarmenn og gestir þeirra sungu svo að þeim sjálfum þótti unun á að heyra!

Frá Haukadal var haldið í hinu fegursta veðri kl. rúmlega 6 um kvöldið. Þótti öllum heimsóknin í Haukadalsskóg og Austmannabrekku hafa verið hin ánægjulegasta. Til Þingvalla var síðan komið kl. tæplega 8 og sezt þar að kvöldverði. Voru þar margar ræður, og eins og að líkum lætur fyrst og fremst rætt um skógræktina, stofnun Skógræktarfélags Íslands á Þingvöllum 1930, árangurinn af starfinu síðan og framtíðarmöguleika skógræktarinnar á Íslandi." (**Morgunblaðið**, 1. júlí 1960).

Hákon Guðmundsson hæstaréttarritari og ritari Skógræktarfélagsins stjórnaði hófinu, en meðal ræðumanna voru Ingólfur Jónsson landbúnaðarráðherra; Hákon Bjarnason skógræktarstjóri; Steingrímur Steinþórsson búnaðarmálastjóri og Hermann Jónasson fyrrv. forsætisráðherra, sem allir hafa mjög komið við sögu íslenzkrar skógræktar. Sjálfur flutti ég félaginu kveðjur og árnaðaróskir Vestur-Íslendinga.

Sérstaklega eftirtektarverð voru ummæli prófessors Hesmer frá Þýzkalandi, er dvaldi um þær mundir á Íslandi sem gestur skógræktar ríkisins, en hann er kunnur sérfræðingur í skógræktarmálum. Kvaðst hann hafa mikla trú á því, að mögulegt væri að rækta nytjaskóga á Íslandi, og að Íslendingar hefðu nú aðstöðu til þess að byggja á þeirri víðtæku reynslu, sem fyrir hendi væri í heiminum í þeim efnum.

„Þótti öllum, er þátt tóku í þessari ferð, dagurinn hafa verið bjartur og fagur," segir Sigurður ritstjóri réttilega í lok greinar sinnar. Mér verður dagurinn með öllu ógleymanlegur; hann opnaði mér nýja heima, jók mér skilning á gróðurmætti íslenzkrar moldar og þekkingu á því merka verki, sem íslenzkir skógræktarmenn hafa unnið og eru að vinna, og á miklum framtíðarmöguleikum á því sviði.

Nokkrum dögum síðar, sunnudaginn 3. júlí, var ég gestur og ræðu-

Dr. Richard Beck í ræðustóli á útisamkomu í Vaglaskógi í Fnjóskadal

maður á jafn ánægjulegri og lærdómsríkri 30 ára afmælishátíð Skógræktarfélags Eyfirðinga, sem haldin var í Vaglaskógi í yndislegu veðri, enda var fjölmenni saman komið, og margir langt að komnir í skóginum þann dag. Hófst hátíðin með því, að séra Sigurður Haukur Guðjónsson, sóknarprestur á Hálsi, messaði, og flutti hann áhrifamikla ræðu. Formaður félagsins, Guðmundur Karl Pétursson, yfirlæknir á Akureyri, stjórnaði samkomunni af skörungsskap og flutti einkar greinargott yfirlit yfir merkilega starfsemi félagsins. Hákon Guðmundsson hæstaréttarritari hélt ágæta ræðu um skógræktarmálin, og Ármann Dalmannsson skáld, er um langt skeið hefir verið ótrauður og afkastamikill forystumaður í skógræktarmálum Eyfirðinga, flutti snjallt afmælisávarp í ljóði. Félagið rekur sína gróðurstöð og hefur jafnframt lagt vaxandi áherzlu á gróðursetningu. Hefir það gróðursett 600 þúsund plöntur, en skógarreitir þess eru 375 hektarar að stærð.

Seinna á sumrinu gafst mér tækifæri til þess að skoða hinn fagra og svipmikla Hallormsstaðarskóg í fylgd með þeim Sigurði Blöndal skógarverði og Hrafni skógræktarmanni Sveinbjarnarsyni frænda mínum. Ég hafði að vísu komið þangað nokkrum sinnum áður, en ekki á síðustu árum, og var það mikið ánægjuefni að veita því

eftirtekt, hvað skógurinn hafði vaxið og fært út kvíarnar síðan ég var þar seinast á ferð. Og hvergi fremur en þar má sjá þess talandi vott, að á Íslandi er eigi aðeins hægt að rækta skrúðskóga, heldur einnig nytjaskóga, enda eru þess dæmi víðar á landinu. En þeim, sem fræðast vilja um íslenzka skógrækt, vil ég benda á einkar snoturt og gagnfróðlegt afmælisrit, prýtt litmyndum, sem Skógræktarfélag Íslands gaf út í tilefni af 30 ára afmælinu, þar sem skógræktarmálunum eru gerð ágæt skil, en þau eiga skilið stuðning þjóðrækinna Íslendinga hvaretna.

Embættistaka forseta Íslands

Meðal þeirra atburða í Íslandsferð minni, sem mér verða sérstaklega minnisstæðir, var embættistaka forseta Íslands, herra Ásgeirs Ásgeirssonar, er fór fram mánudaginn 1. ágúst. Hafði Ásgeir forseti stuttu áður verið kjörinn í þriðja sinn, og gagnsóknarlaust, í hið virðulega embætti sitt. Eins og hinn ágæti fyrirrennari hans í embættinu, herra Sveinn Björnsson, ber Ásgeir forseti í brjósti mikinn hlýhug til Vestur-Íslendinga og fylgist vel með málum vorum. Mæltist hann sérstaklega til þess, að ég sem forseti Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi, og um leið sem fulltrúi þeirra, yrði viðstaddur embættistöku sína, og taldi ég mér að sjálfsögðu mikinn sóma að því.

Hófst athöfnin með hátíðlegri guðsþjónustu í Dómkirkjunni, er var þéttsetin hinum sérstöku gestum og almenningi. Biskup Íslands, herra Sigurbjörn Einarsson, las ritningargreinar og flutti síðan fagurt ávarp og hugsun hlaðið, en Dómkirkjukórinn söng undir stjórn dr. Páls Ísólfssonar.

Að lokinni kirkjuathöfninni gengu forsetahjónin, ríkisstjórnin og aðrir gestir í sal neðri deildar Alþingis í Alþingishúsinu, þar sem sjálf embættistakan fór fram. Forseti Hæstaréttar, dr. Þórður Eyjólfsson, lýsti forsetakjöri, las kjörbréfið og mælti fram eiðstafinn, sem forseti undirritaði. Gengu forsetahjónin því næst út á svalir Alþingishússins og tóku fagnaðarkveðju þess fólks, sem safnazt hafði saman á Austurvelli. Síðan flutti forseti ræðu, en athöfninni lauk með því, að Dómkirkjukórinn söng þjóðsönginn. Var athöfn þessi látlaus, en virðuleg og áhrifamikil um leið.

Ásgeir forseti lauk hinni íturhugsuðu og efnismiklu ræðu sinni til þjóðarinnar við þriðju embættistöku sína með þessum orðum:

„Þjóðinni er að sjálfsögðu margs konar viðfangsefni og vandi á höndum. Iðnbylting og nútímatækni hófst hér fyrir einum fimmtíu árum. Fólksflutningar hafa verið miklir í fótspor nýrrar verkaskiptingar. Bæir og kauptún hafa vaxið hröðum skrefum á skömmum tíma. En þeim vanda- og viðfangsefnum, sem að oss steðja, er hér mætt af þroskaðri þingræðisþjóð, sem sótt hefur framtíðardrauma til upphafs Íslandsbyggðar og einnig til hinna hæstu hugsjóna, sem leiðtogar gera sér á hverjum tíma um hið góða þjóðfélag, sem hefur heill og hamingju þegnanna fyrir mark og mið.

Þá er rétt stefnt, þegar siglt er eftir tindrandi leiðarstjörnu til samfylgdar við hin eilífu lögmál mannúðar og réttlætis, sem er lífsins takmark og tilverunnar innsta eðli.“

Landið lagt undir fót

Ofanskráð fyrirsögn er auðvitað notuð hér í táknrænni merkingu, því að ekki ferðaðist ég “á tveimur jafnfljótum“ neinar langleiðir heima á ættjörðinni síðastliðið sumar, en í öllum nútíðar farartækjum: einkabílum, langferðabílum, flóabátum, og þó mest í flugvélum landshluta í milli, því að miðað við mannfjölda mun óhætt mega segja, að meira sé flogið á Íslandi en víðast hvar annars staðar. Og ekki má ég gleyma jeppabílunum, sem nú eru þar á sveitabæjum um allar jarðir og bændum hin mestu þarfaþing, í rauninni að miklu leyti búnir að taka við af „þarfasta þjóninum.“

Leið mín lá um mikinn hluta landsins, um vestanvert Suðurland, til Vestfjarða, um Norðurland til Austfjarða, út í Grímsey og til Vestmannaeyja. Og á þessum ferðum mínum var ég yfirleitt óvenjulega heppinn með veður; að vísu fékk ég nokkra þoku- og rigningardaga, en þeir hurfu með öllu í ljóma hinna mörgu sólskinsdaga. Tign Íslands, fjölbreytt náttúrufegurð þess og litadýrð, hló mér því við sjónum í ríkum mæli. Á flugferðunum yfir landið þvert og endilangt, að kalla mátti, sá ég skírskorna ásýnd þess brosa við augum, og þá þótti mér ættlandið sannarlega „yfirbragðsmikið til að sjá“. Allt lét þetta mig finna sterkar til djúpstæðra tengsla minna við þetta fagra og stórbrotna land, sem „líkist engum löndum“, eins og Þorsteinn sagði réttilega og snilldarlega. Og þá er ekki að undra, þótt mynd þess meitlist ógleymanlega í huga sona þess og dætra og fylgi þeim í vöku og draumi, hvar sem þeir eiga dvöl.

Ég gæti, að verðugu, ritað langt mál um ferðir mínar um Ísland á liðnu sumri, en rúmið leyfir það eigi; verð ég því að láta mér nægja að lýsa nokkru nánar ferðum mínum til Grímseyjar og Vestmannaeyja, sem voru dálítið sérstæðar.

Grímseyjarför

Yfir Grímsey hefir hvílt ævintýraljómi í huga mínum allt síðan ég las og lærði söguleg ummæli Einars Þveræings um hana, er Ólafur konungur helgi seildist eftir henni að gjöf til forna. Hafði mér því lengi leikið hugur á því að geta komið þangað, og ekki sízt síðan bréf fóru á milli okkar Magnúsar Símonarsonar, hreppstjóra þeirra Grímseyinga, og hann hafði látið þá ósk í ljósi, að ég kæmi þangað í Íslandsferð minni, ef ástæður leyfðu.

Fyrir drengilegan atbeina vina minna á Akureyri, varð sá draumur að veruleika. Laust fyrir hádegið þ. 7. júlí flugum við Árni Bjarnarson bókaútgefandi, séra Pétur Sigurgeirsson, sóknarprestur Grímseyinga, og Gísli Ólafsson yfirlögregluþjónn til Grímseyjar með Tryggva Helgasyni í flugvél hans. Veður var ágætt, en hálfrar stundar flug var til eyjarinnar. Í grennd við hana var fjöldi skipa að síld- og fiskveiðum, og er flogið var yfir há strandberg hennar, reis fuglamergðin þaðan í loft upp eins og þykkt ský, svo þéttsetin voru björgin. Greiðlega gekk að lenda á flugvellinum á eyjunni, og dvöldum við þar lengi dags. Þegar við fórum að svipast þar um, var það eitt hið fyrsta, sem vakti athygli mína, hvað grasgefin eyjan er, og er það vitanlega fuglinum að þakka,

Að Básum í Grímsey, nyrzta bæ á Íslandi. Frá vinstri til hægri: Gísli Ólafsson, Árni Bjarnarson, dr. Richard Beck, séra Pétur Sigurjónsson og Einar Einarsson (Grímseyingur)

en sauðfé gengur þar nær sjálfala. Átti maður, satt að segja, dálítið erfitt með að átta sig á því, að maður væri staddur norður á heimskautsbaugi, og norðar þó, er kom á nyrzta hluta eyjarinnar, en vel er henni lýst í þessum erindum úr kvæðinu „Grímsey“ eftir Þórólf Jónasson (**Eimreiðin**, maí-ágúst 1960):

„Rís fyrir stafni úr Regin sæ
reifuð í morgun ljóma
Grímseyjar háa, bratta bjarg
bústaður ótal hljóma.
Berast út yfir hafsins hrönn
hljóðöldur þúsund óma
fugla, sem þessa bláa bjargs
byggir hvern stall með sóma.

Fagurgræn uppi á bjargsinss brún
bylgjast í morgun svala
töðugrösin, sem tryggja bezt
tápmikinn búfjársmala,
litfögur blóm við lambahjörð
ljúflingsmál vorsins tala.
En Íshafsbárur við Eyjarfót
og urðina kalda hjala.“

Það var sannarlega líflegt að koma í Grímsey daginn, sem við vorum þar, fólk var á kafi í síldar- og fiskverkun, því að mikil síld hafði borizt þar á land, og ágætis þorskafli á alla báta. Þóttist ég því hafa sótt vel að, og við félagar, og hlakkaði mér sjómannshugur í brjósti, með þeim árangri, að þegar niður á bryggjuna kom, þar sem síldarverkunin og fiskaðgerðin stóðu sem hæst, stóðst ég ekki lengur freistinguna, en fékk lánaða olíusvuntu og flatningshníf og flatti nokkra þorska upp á gamla vísu. En það er með þau handtök eins og sundtökin, að þau gleymast ekki. Hitt skal ég ósagt látið, hversu hlutgengur ég myndi nú reynast í þessum efnum.

En þrátt fyrir miklar annir tóku Grímseyingar ágætlega á móti okkur félögum. Snæddum við ljúffengan hádegisverð heima hjá þeim hjónum Guðmundi Jónssyni og Steinunni Sigurbjarnardóttur, en drukkum seinna síðdegiskaffi á heimili Magnúsar hreppstjóra, og var þar veitt af sömu rausn, en dálítið tækifæri gafst mér til að ræða við Magnús niðri á bryggjunni, en

hann er athafnamaður mikill og forystumaður þeirra Grímseyinga, og var gaman við hann að ræða.

Mikla þökk skuldum við félagar einnig Einari Einarssyni, er fylgdi okkur um eyjuna, sagði okkur margt úr sögu hennar og fræddi okkur um staðhætti að öðru leyti, en hann er greindur og glöggur fróðleiksmaður, og einnig fágætur hagleiksmaður. Að sjálfsögðu komum við í Grímseyjarkirkju, og þótti mér mikið til hennar koma. Er henni, afstöðu eyjarbúa til hennar og þætti Einars Einarssonar í viðhaldi hennar ágætlega lýst í eftirfarandi orðum í prýðilegri grein Rósbergs G. Snædals „Hinkrað við á heimskautsbaugi" í þáttasafni hans **Fólk og fjöll** (Akureyri 1959):

„Brauðinu þjónar (síðan 1953) séra Pétur Sigurgeirsson prestur á Akureyri. Í Miðgörðum er snotur, en gömul timburkirkja og hafa Grímseyingar nýlega gert hana upp og prýtt með ýmsu móti, svo nú er hún eitthvert geðþekkasta guðshús, sem ég hef komið í. Öllum eyjarbúum þykir vænt um kirkju sína, en mest á hún þó í þessu tilliti að þakka einum manni, sem er aðfluttur fyrir nokkrum árum, Einari Einarssyni smið og þjóðhaga. Hann hefur séð um endurbætur á kirkjunni yzt sem innst og gefið henni marga kjörgripi, smíðaða með eigin höndum, svo sem skírnarfont, gestabók og útihurð, allt listilega útskorið. Forlögin virðast í þessu tilfelli hafa verið vilholl litlu eyjarkirkjunni og þannig hafa Grímseyingar oft og einatt hlotið höpp og happasendingar."

Við félagar komum einnig á flesta bæi á eyjunni, og alls staðar voru viðtökurnar jafn alúðlegar, en húsakynni eru þar nú prýðileg, torfbæirnir með öllu að kalla má úr sögunni. Að sjálfsögðu lögðum við leið okkar að Básum, nyrzta bæ á Íslandi, sem mun vera rétt á heimskautsbaugnum eða við hann. Torfbærinn þar er ekki lengur í byggð, en nýtt steinhús er að rísa við hliðina á honum. Þannig mætist það gamla og nýja í Grímsey, eins og svo víða annars staðar á Íslandi með ýmsum hætti, þar sem orðið hefur gjörbylting í athafna- og þjóðlífinu á örstuttum tíma.

Minnisstæð verður mér einnig koman heim til hans Stefáns Eðvaldssonar í Vallakoti, sem er gamall og veðurbarinn siggarpur og harmoníkuleikari þeirra Grímseyinga. Séra Pétur Sigurgeirsson, er var, eins og fyrr segir, með í ferðinni, spurði Stefán, hvort hann ætlaði ekki að spila fyrir mig á harmoníkuna sína. Varð hann vel við þeim tilmælum og lék af miklum fimleik og fjöri nokkur danslög, sem voru mér flest gamalkunn frá því á yngri árum mínum austur á Reyðarfirði, þegar maður lét sig ekki muna um það að dansa alla nóttina, snara sér svo úr sparifötunum og í sjófötin og leggja af stað í róður að morgni. Og satt að segja kom Stefán mér í svo glatt skap með hressilegu harmoníkuspili sínu, að ég hefði helzt viljað grípa einhverja blómarósina í Grímsey í fang mér og þjóta með hana af stað í dillandi valsi, en það verður að bíða betri tíma.

En svo ég hverfi aftur að Grímseyingum, þá eru þeir nú á milli 60 og 70 talsins, og er það til marks um athafnasemi þeirra, að þeir eru

Dr. Beck við fiskflatningu í Grímsey

nú meðal annars að hefja eða hafa þegar hafið byggingu félagsheimilis, skóla- og bókasafns. Mér leizt alveg prýðilega á fólkið norður þar. Það er frjálslegt og sérstaklega geðþekkt í allri framkomu.

En ekki er hægt að skrifa svo um Grímsey og Grímseyinga, að ekki sé jafnframt minnzt á Íslandsvininn og hinn mikla vin þeirra, dr. Daníel Willard Fiske. Hann tók alveg sérstöku ástfóstri við Grímsey og íbúa hennar. Aldrei kom hann samt til eyjarinnar, en mun hafa séð hana úr fjarlægð í Íslandsferð sinni 1879. Frásagnir um hetjulega lífsbaráttu Grímseyinga norður við Íshaf orkuðu á hug hans, og þá vakti það eigi síður áhuga hans og aðdáun á þeim, að þeir voru skákmenn góðir, en skáklistin var honum sérstaklega hugleikin. Hann sendi öllum heimilum í Grímsey hin fegurstu manntöfl, ásamt bókum og blöðum um skák. Sumarið 1901 gaf hann Grímseyingum stórt og vandað bókasafn og bætti við það seinna með nýjum bókagjöfum. Eigi lét hann þar við lenda. Í erfðaskrá sinni ánafnaði hann þeim fjárupphæð, er á þeim tíma nam 40-45,000 krónum, en vöxtunum af henni skyldi varið til viðreisnar andlegu og verklegu lífi eyjarinnar.Hefur sjóður þessi orðið eyjarbúum til margvíslegrar gagnsemdar. Grímseyingar hafa þá eigi heldur gleymt hinum mikla velgjörðarmanni sínum; þeir minnast

hans fagurlega ár hvert með samkomu á afmælisdegi hans, og margir synir þeirra hafa borið og bera enn nafn hans að nokkru eða öllu leyti. Frétti ég um einn alnafna hans, sem nú er, muni ég rétt, skipstjóri í Vestmannaeyjum.

Mikil ánægja var mér að því, og lærdómsríkt um margt, að koma í Grímsey, og ég vonast til að geta komið þangað aftur og átt þar þá lengri dvöl.

Á Þjóðhátíð í Vestmannaeyjum

Þar sem ég hafði heimsótt Grímsey, nyrztu byggð á Íslandi, hefði það í rauninni verið móðgun að gera syðstu byggð landsins, Vestmannaeyjum, ekki jafn hátt undir höfði í þessari Íslandsferð minni. Það varð líka auðvelt, því að Vestmanneyingar buðu mér sem gesti sínum og ræðumanni á hina árlegu Þjóðhátíð sína föstudaginn og laugardaginn 5.-6. ágúst. Mér var það auðvitað einkar ljúft að þiggja það ágæta boð.

Ég hafði að vísu á ferðum milli Austfjarða og Reykjavíkur á skólaárum mínum komið á land í Vestmannaeyjum, en ekki átt þar neina dvöl, svo talizt gæti. Nú bar því vel í veiði að kynnast eyjunum, sérstaklega Heimaey, og þá eigi síður Vestmanneyingum sjálfum. Ég flaug til Eyja frá Reykjavík, en það tekur eitthvað hálfan klukkutíma, og var það mjög skemmtilegt, því að bjartviðri var. Þótti mér fagurt í Eyjum, og útsýnin þaðan til landsins svipmikil, enda var veður hið ákjósanlegasta hátíðardagana, hreint og heiðskírt.

Sem gömlum sjómanni þótti mér sérstaklega ánægjulegt að koma í jafn mikla verstöð og Vestmannaeyjar eru, mesta verstöð landsins, en þar berst árlega geysimikil björg á land, og að sama skapi leggja Vestmannaeyjar sinn mikla skerf í þjóðarbúið. Af heilum huga ann ég einnig íslenzkum sjómönnum, virði þá og tel mér sóma að því að hafa fyrr á árum um langt skeið verið starfsbróðir þeirra. Jafnframt þekki ég þá af eigin reynd dálítið til baráttu þeirra við hafið, sem hvergi nærri er alltaf í sólskinsskapi eins og það var dagana minningaríku, sem ég átti í Vestmannaeyjum í sumar, en rís ósjaldan upp í veldi sínu og ógnarmætti, og er þá ekki við lambið að leika sér. Þá reynir á snarræði, þrek og þrótt, en það hafa Vestmanneyingar og aðrir íslenzkir sjómenn átt og eiga enn í ríkum mæli.

En það var Þjóðhátíð Vestmanneyinga, sem var tilefni heimsóknar minnar og hámark hennar. Ég hafði mikið og gott um hana heyrt, hlakkaði drjúgum til að vera þar, og varð sannarlega ekki fyrir vonbrigðum. Þjóðhátíð þessi á sér langa sögu og merka, þar sem hún hefur í rauninni verið haldin óslitið síðan þjóðhátíðarárið mikla 1874. Er hún því algerlega einstæð hvað það snertir meðal íslenzkra héraðshátíða. Ég fann því til þess, að ég var þar á sögulegum stað, er ég stóð þar í ræðustóli og horfði yfir hinn mikla mannfjölda, en talið var að 4-5000 manns hefði sótt hátíðina, mikill fjöldi úr Reykjavík og víðar að úr landinu, auk heimamanna.

En Þjóðhátíð Vestmanneyinga er einstæð að fleiru leyti heldur en aldrinum og sögulegu samhengi, sem sé því, að allur bærinn flytur bú-

ferlum á hátíðarstaðinn í Herjólfsdal og býr þar í tjöldum hátíðardagana. Þetta setur alveg sérstakan svip á hátíðina, en Vestmanneyingar eiga líka alveg óvenjulega fagran skemmtistað þar sem Herjólfsdalur er. Ég varð, blátt áfram, alveg stórhrifinn af þessum einstæða og fagra samkomustað, musteri gert af Guði og náttúrunnar hendi. Þar er sannarlega hátt til lofts og vítt til veggja: jörðin græn — gólfið; hrikafengnar hamraborgirnar — veggirnir; og himinninn blár og víður — rjáfrið. Í slíku umhverfi, á jafn yndislegum dögum og ég átti þar í sumar, fylltist hugurinn hrifningu yfir dásemdum lands vors.

Minningarnar frá þessari Þjóðhátíð þyrpast fram í huga mínum: Tjaldborgin hvíta í svipmiklu umhverfinu, áhrifamikil útiguðsþjónustan í byrjun hátíðarinnar, bjargsigið djarfa og glæsilega, brennan stórbrotna á Fjósakletti á miðnætti og litarík flugeldasýningin, sem ritaði næturloftið dulúðugum leifturrúnum sínum. En minnisstæðast af öllu fólkið sjálft, frjálslegt og fagnandi. Það var einstaklega ánægjulegt að ganga tjald úr tjaldi, bókstaflega „milli góðbúðanna“, því að alls staðar mætti manni sama alúðin og gestrisnin. Ég minnist líka með ánægju hinna ýmsu skemmtiatriða á hátíðinni, sem vitanlega settu einnig svip sinn á hana.

Í Grímsey kom ég, eins og fyrr getur, að Básum, nyrzta bæ á Íslandi, og í Vestmannaeyjum var mér jafn mikil ánægja að því að koma á syðsta bæ landsins, Stórhöfða. Fyrri góðvild vitavarðar leyfðist mér að skoða vitann þar, og var þaðan hrífandi útsýn til hafs og lands þann bjarta ágústdag.

Í fáum orðum sagt: Koman á Þjóðhátíð Vestmannaeyja var einn þeirra atburða í Íslandsferð minni, sem ég hefði allra sízt viljað missa af, svo ánægjuleg var hún, þjóðleg og fræðandi í senn.

Ættjörðin kvödd og flogið vestur

Ég hefi orðið að fara fljótt yfir sögu, einungis brugðið upp fáeinum svipleiftrum úr Íslandsdvöl minni, orðið mörgu að sleppa, sem vert hefði verið að segja frá, og vissum hliðum íslenzks menningarlífs algerlega, svo sem bókmenntum og listum (nema leiklistinni að nokkru), en í fyrrnefndum greinum er mikill gróður, þótt hann sé vitanlega misjafn að fegurð og varanlegu gildi. Athafnalíf þjóðarinnar er einnig stórum margþættara heldur en hér hefir verið gefið í skyn, þótt svipleiftur mín bregði á það nokkurri birtu. Það fer að vonum, að þjóð, sem er á jafn hröðu breytinga- og framfaraskeiði um margt eins og íslenzka þjóðin á við sín vandkvæði að stríða, ekki sízt á fjármálasviðinu. En nú sem áður er ég fasttrúaður á framtíð hennar, á hæfileika hennar til þess að glíma farsællega við vandamál sín og ganga sigrandi af þeim hólmi.

Enginn getur farið um Ísland eins og ég gerði á nýliðnu sumri, komið á ótal merka staði og fagra, þar sem miklir atburðir hafa gerzt, eða þar, sem ættmenn hans hafa kynslóð eftir kynslóð háð sína lífsbaráttu, svo að hann heyri eigi raddir liðinnar tíðar hljóma sér í eyrum, finni eigi betur en áður, hve nánum böndum hann er tengdur sinni móðurmold.

JAKOBÍNA JOHNSON:

Úr dagbókinni

I.

(Á heimleið frá Íslandi 1959)

Er skipið mitt lagði frá landi,
kom laumu-farþegi' um borð.
Eg sá hann er Goðafoss sveif út á flóann —
en sagði' ekki nokkurt orð.
— "Eimskip" lætur sig engu muna
um einstæðings farfugl um borð.

Óðar en augu' okkar mættust,
— og ég hafði fært honum mat,
hófst samdráttur okkar í sól úti' á þiljum.
— Ég saddi' hann eins oft og ég gat.
"Eimskip" lætur sig engu muna
um örlítið hnupl í mat.

Ég kvaddi' hann með söknuð í sinni,
er sást til Nýfundnalands.
— Þá leyndi sér ekki að leiftrandi þráin
lyfti' undir vængi hans.
— Í hjartanu smáa hlýtur að búa
heimþrá langferðamanns.

En fjöðrina sem hann felldi
og fann ég við aftanskin,
ég geymi sem dýrgrip í dagbókinni.
— Mig dreymir um vængja hvin.
— Þrotlausa leitin að sumri' og sælu
var sameign með horfnum vin.

II.

Í rökkrinu . . .

Í rökkrinu langt frá landi
er lognið svo mjúkt og blítt.
— Mér sýnast stjörnurnar stærri
og stríðsamar truflanir færri
ef hugur vill nema' eitthvað nýtt.

Mér verður tíðrætt við tunglið
um tilraunir jörðu frá
að skjótast þangað í þotu —
og þyrlast í einni lotu
um geim-djúpin heið og há.

En tunglið er tregt í svörum —
og tilsýndar virðist því rótt.
Það hellir silfri á hafið
og himinljómanum vafið
þar gló-ritar „góða nótt!“

DR. VALDIMAR J. EYLANDS:

Deilan um Palestínu

Deilan um Palestínu, sem staðið hefir á milli Gyðinga og Araba, nú um nokkra áratugi, á einkum rætur að rekja til fyrri heimsstyrjaldarinnar og þeirra ráðstafana, sem stórveldin gerðu í landsmálum þar að stríðinu loknu. Stafar deilan af því, að báðar þessar frændþjóðir gera þjóðréttarlegar og trúarbragðalegar kröfur til einkaréttar á landinu fyrir sig og niðja sína.

Allir kannast við Gyðinga, sem að fornu og nýju eru einnig nefndir Ísraelsmenn. Biblían er helzta heimild um uppruna þeirra, einkum I. Mósebók. Þar er sagt frá ættfeðrum þjóðarinnar, þeim Abraham, Ísak og Jakob. Ýmsir fræðimenn efast um sannleiksgildi þessara frásagna og telja jafnvel, að þessir ættfeður hafi aldrei verið til öðruvísi en sem persónur í skáldsögu. Aðrir fræðimenn, jafnsnjallir, benda á, að fornleifafræði nútímans staðfesti hinar fornu frásögur. Tíu amerískir háskólar hafa undanfarin ár staðið að uppgreftri miklum, sem farið hefir fram við musteriskastalann í Síkem. Hafa þeir nýlega birt skýrslu um árangurinn af þessu starfi og telja hann staðfesta fullkomlega frásögur ritningarinnar um þennan stað. Síkem er fyrsta borgin, sem talað er um í Biblíunni. Þar háði Abimelek Ísraelskonungur mikla orustu 1150 árum f. Kr. og eyddi borgina. Er greint frá þessum aðförum í Dómarabókinni. Telja fræðimenn þessir sig hafa fundið byggingar, sem stóðu þarna á dögum ættfeðra Ísraels, en þess er getið, að Abraham og Jakob hafi dvalizt þar um skeið. Fræðimenn og sagnaritarar Gyðinga viðurkenna yfirleitt frásögur Mósebókar um þetta efni og telja hiklaust Abraham forföður sinn og stofnanda þjóðarinnar. Þeir benda einnig á, að það var Abraham, forfaðir þeirra, hinn frumstæði hjarðmaður, sem hlotnaðist mikilvægasta opinberun, sem mannkyni hefir nokkru sinni veitzt; vitneskja um einn Guð, skapara himins og jarðar, sem vakir æ yfir þeim börnum sínum, sem hlýðnast boðum hans, og er bæði heilagur og réttlátur. Telja Gyðingar Abraham þannig ekki aðeins hinn fyrsta Ísraelíta, heldur einnig hinn fyrsta eingyðistrúarmann. Við Abraham var mikill sáttmáli gerður og honum gefið hið eilífa og óumbreytanlega fyrirheit, er hann hafði flutzt til Palestínu: „Ég mun gefa þér og niðjum þínum það land, sem þú nú býrð í sem útlendingur, allt Kanaansland til ævilangrar eignar“ (I. Mós. 17:8). Út frá þessari frásögn er runnin aðaluppistaðan í sögu Gyðinga fram á þennan dag: einn Guð, eitt land, ein þjóð. Gyðingar telja, að þessi ummæli taki af allan vafa um það, hverjir séu réttmætir eigendur Palestínu, Abraham og niðjar hans, — þeir sjálfir.

Arabar viðurkenna einnig frásögna um ættföðurinn Abraham og hafa reist voldugt musteri á þeim

stað, þar sem þeir telja bein hans hvíla, í Hebron. Þeir viðurkenna einnig fyrirheitin um að Palestína skuli vera eign niðja hans um allar aldir. En þeir benda á, að Ísak var ekki frumgetinn sonur Abrahams, heldur Ismael, sem hann gat með ambáttinni Hagar, með góðu samkomulagi við Söru konu sína. Hinn frumgetni sonur hlaut að vera réttmætur erfingi þjóðföðurins, en þeir rekja ættir sínar einmitt til Ismaels. Enn fremur benda þeir á þá staðreynd, að þegar umskurnarsáttmálinn var gerður við Abraham, þá var það Ismael, sem var umskorinn. Hann var þá fimmtán ára gamall, en Ísak ófæddur. Eldri bróðirinn og niðjar hans eru því réttmætir eigendur og íbúar Palestínu um allar aldir.

Um Ismael er sagt, að hann muni verða ólmur sem villiasni; hönd hans muni verða á móti hverjum manni, og hvers manns hönd uppi á móti honum (I. Mós. 16-12). Þessi spásögn virðist hafa rætzt að því leyti, að afkomendur Ismaels, Arabar, hafa löngum verið íbúar eyðimerkurinnar og eins konar olnbogabörn í fjölskyldu Abrahams fram á þennan dag. Margir þeirra eru heimilislausir hirðingjar, sem reika stað úr stað með hjörðum sínum og búa í tjöldum úr úlfaldahári. Arabiskir hirðingjar eru mjög frumstæðir í lifnaðarháttum sínum. Eyðimörkin er konungsríki þeirra, úlfaldinn og hesturinn eru herskipið og eimreiðin. Þeir láta sér fátt um finnast alla menningu og tækni nútímans og bera djúpa fyrirlitningu fyrir bændalýð og bæjarmönnum, telja þá hafa fætur fasta við jörð, en sjálfa sig frjálsa sem fugla loftsins. Fjöldi Araba er einnig iðnaðar- og verzlunarmenn og hafa fyrir löngu samið sig að siðum og háttum vestrænna manna. En þrátt fyrir útilokunarstefnu fyrri alda og innbyrðis deilur eru Arabar nú betur sameinaðir en nokkru sinni fyrr. Þjóðerniskennd þeirra hefir vaknað fyrir alvöru, einmitt í sambandi við hið umdeilda föðurland. Þeir eru einnig sameinaðir um trú og tungu. Flestir eru þeir Múhameðstrúar og tala arabísku eða afbrigði hennar. Þó eru víða stórir hópar af kristnum Aröbum, svo sem í Líbanon, Sýrlandi, Egyptalandi og í Jerúsalem, Betlehem og Nazaret í Gyðingalandi. Það er talið, að um fimmtíu milljónir Araba eigi heima í löndunum austan og sunnan við Miðjarðarhafið.

Arabar neita því harðlega, að Gyðingar eigi nokkur sérréttindi í Palestínu, telja þá ekki eiga neitt sögulegt tilkall til landsins. Þeir gera lítið úr sérsamningi þeim, sem talið er að Drottinn hafi gert við þá grein fjölskyldunnar, sem frá Ísak er sprottin. Hafi slíkur sérsamningur verið gerður, þá hafi þeir sjálfir brotið hann af sér og hlotið makleg málagjöld. Þeir benda á, að Gyðingar hafi aftur og aftur reynt að ná landinu á vald sitt, en það hafi aldrei tekizt nema um stundarsakir. Þeir benda á, að fyrsta innrásin af hálfu Gyðinga var gerð á dögum Jósúa. Hann náði að vísu hálendi Júdeu á sitt vald, en frumbyggjar landsins, forfeður þeirra sjálfra, héldu strandlengjunni og sléttunum og bjuggu þar í friði öld fram af öld. Fyrst lengi voru þeir sjálfstæðir, en síðan undir stjórn Rómverja og byzantíska keisara-

dæmisins. Gyðingum var hins vegar stökkt úr landinu aftur og aftur, og svo mun enn verða, segja þeir. Í fornöld voru þeir herleiddir, fyrst til Egyptalands, síðan til Babylon. Loks flýðu þeir land fyrir fullt og allt, að undanteknum smáhópum, sem eftir urðu hér og þar fyrir hart nær tveim þúsundum ára, þegar Títus jafnaði Jerúsalem við jörðu. Þeir héldu ekki þann samning, sem þeir töldu Drottin hafa gert við sig. Þeir hafa sopið syndagjöldin, sem Móses talaði um forðum: „Ef þú gætir þess ekki að halda öll fyrirmæli lögmálsins, þau sem rituð eru í þessari bók — munuð þér verða reknir burt úr því landi, er þér haldið nú inní. Og Drottinn mun dreifa þér meðal þjóðanna frá einu heimskauti til annars, — hvergi mun hvíldarstaður vera fæti þínum, heldur mun Drottinn gefa þér skjálfandi hjarta, þrotnandi augu og ráðþrota sál.“ (V. Mós. 28).

Þrátt fyrir röksemdir og fullyrðingar Araba, sem að ofan greinir, hafa Gyðingar ávallt átt meiri samúð að mæta en Arabar í deilunni um Palestínu. Landið hefir jafnan gengið undir nafninu **Gyðingaland** í meðvitund alþjóðar. Kristin kirkja spratt úr gyðinglegum jarðvegi. Kristur var Gyðingur. Þessir þjóðbræður hans hafa verið landflótta og flakkandi um víða veröld í hart nær tvö þúsund ár. Þeir hafa verið grimmilega ofsóttir á ýmsum tímum, og þó aldrei eins hatramlega og í síðari heimsstyrjöldinni. Þeir þurfa að eignast heimili sem þjóðflokkur. Arabar eru lítt þekktir í hinum vestræna heimi; þeir eru menningarlega talað á bernskuskeiði. Gyðingar eru vel þekktir; þeir eru næstu nágrannar allra þjóða. Þeir eru frábærilega samheldnir og dugmiklir. Þeir náðu miklum pólitískum áhrifum víða um lönd og náðu áheyrn og samúð áhrifamanna í ýmsum löndum. Þeir höfðu sín á milli alþjóðlegt þjóðræknisfélag, Zíonista félagið sem hafði á dagskrá sinni sem aðalmál endurheimting Palestínu. Aðalráððursmenn Zíonista félagsins á Bretlandi voru þeir dr. Weizmann og Rothschild lávarður. Hófu þeir markvissar tilraunir til að fá stjórn Breta til að mynda Gyðingaríki í Palestínu undir brezkri vernd. En brezka stjórnin vildi ekki ganga inn á þetta, fyrst lengi. En Zíonistar héldu áfram viðleitni sinni í höfuðborgum Evrópu, París, Berlín, Rómaborg og einnig í Washington. Vestanhafs, þar sem menn höfðu enn minni kynni af staðháttum í Gyðingalandi, tókst að vinna hylli almennings við hugsjónir og kröfur Zíonista. Loks unnu Gyðingar það á, að Balfour lávarður, sem þá var forsætisráðherra Breta, skrifaði Rothschild lávarði bréf, sem er dagsett 2. nóv. 1917, þar sem hann gerir grein fyrir afstöðu Bretastjórnar til Palestínumálsins og hugsjóna Zíonista. Er þetta bréf mjög frægt orðið, og er oft að því vikið sem Yfirlýsingu Balfours lávarðar. Er bréfið því birt hér í lauslegri þýðingu:

„Kæri Rothschild lávarður:

Mér er mikil ánægja að geta tilkynnt yður, í nafni stjórnar hans Hátignar, Bretakonungs, samúðaryfirlýsing þá, sem hér fylgir, með Zíonistahreyfingunni. Hefir hún verið rædd og samþykkt á fundi ríkisráðs.

Stjórn hans Hátignar lítur með velvild á þá viðleitni að stofna þjóðheimili fyrir Gyðinga í Palestínu og mun leitast við að stuðla að framkvæmd hennar. Þó skal það tekið fram, að ekkert skal gjört til að hindra eða takmarka á nokkurn hátt borgaraleg eða trúarbragðaleg réttindi þeirra íbúa landsins, sem fyrir eru, eða réttindi eða stjórnarfarslega afstöðu Gyðinga í nokkru öðru landi. Yðar einlægur, Arthur James Balfour."

Með þessu skjali töldu Zíonistar sig hafa fengið byr undir báða vængi, og hertu þeir nú mjög á kröfum sínum. Lögðu þeir nú fram við stjórnarvöld allra stórvelda veraldarinnar fjórfalda kröfu og fylgdu fast eftir.

1. Palestína er eign Gyðinga samkvæmt sáttmála og fyrirheiti frá fornöld.
2. Palestína hefir sérstaka trúarbragðalega þýðingu fyrir Gyðinga eina.
3. Gyðingar eru landlaus þjóð og þurfa því að eignast fósturjörð og föðurland.
4. Bretar, sem hafa umboðsvald í landinu, hafa lofað að stuðla að stofnun þjóðheimilis fyrir Gyðinga í landinu. Það er ekki nóg. Gyðingar áskilja sér þann rétt að stofna Ísraels ríki í Palestínu.

Forsvarsmenn Araba voru fljótir til svars:

1) Engin þjóð getur gert kröfu til landsins, sem það byggir, nema vegna langrar búsetu á umræddu svæði. Þeir gera samanburð, sem má orða á þessa leið: Hvaða réttindi hafa Kanadamenn, Ameríkumenn eða Íslendingar til að kalla löndin, sem þeir byggja, „sitt land", nema vegna þess að þeir hafa dvalizt í þessum löndum í nokkur hundruð ár? Allstórir hópar Gyðinga hafa ávallt átt heima í Palestínu. Þeir hafa aldrei verið ofsóttir þar, en hafa búið í sátt og samlyndi við meiri hluta íbúanna og notið sömu borgaralegra réttinda eins og þeir. Hliðstæð dæmi eru Indíánarnir í Ameríku og Eskimóarnir í Kanada. Með hvaða rétti er hægt að heimta það, að meiri hlutinn víkji fyrir minni hlutanum? Hversu lengi þarf þjóðflokkur að dvelja í landi til þess að geta kallað það móðurmold sína og fósturjörð á þjóðréttarlegum grundvelli? Mundu ekki tvö þúsund ár, þótt ekki sé lengra farið aftur í tímann, nægja til þess að tryggja löglegan eignarrétt á landinu?

2) Palestína hefir nákvæmlega sömu trúarbragðalega og andlega þýðingu fyrir kristna menn og Múhameðstrúarmenn eins og fyrir Gyðinga. Kristnir menn og Múhameðstrúarmenn geta með sömu réttindum gert sams konar kröfur og Gyðingar í þessu efni. Palestína er „landið helga" frá sjónarmiði trúarbragðanna fyrir alla eingyðistrúarmenn. Fyrirheit það, sem Gyðingum var gefið, samkvæmt trúarbók þeirra, um endanlega „heimkomu úr herleiðingunni", var uppfyllt, er þeir komu til Palestínu eftir herleiðinguna í Babylon. Þá settust þeir að í Judeu, reistu borgarmúra Jerúsalem, endurbyggðu musterið. Síðar voru þeir sjálfstæðir um hríð á dögum Makkabeanna. Spádómarnir og fyrirheitin um endurkomuna

hafa þannig verið uppfylltir. Það fyrirfinnast engir spádómar eða fyrirheit um **endurkomu í annað sinn.** Kröfur Gyðinga um ríkisréttindi í Palestínu, sem byggja skal á sáttmálum og fyrirheitum liðinna alda, eru því að engu hafandi.

3) Það er naumast hægt að halda því fram í alvöru, að Gyðingar séu „landlaus“ þjóð. Hvernig er hægt að staðhæfa, að Gyðingar, sem dveljast í milljónatali í Bretlandi, Frakklandi, Ameríku og víðar, séu „landlaust“ fólk eða útlendingar, sem séu að bíða eftir tækifæri til að komast heim? Allur þorri Gyðinga víðs vegar um heim myndu alls ekki flytjast til Palestínu, þótt þeir ættu þess kost. Hvers vegna á að flytja þá Gyðinga til Palestínu, sem eru rótlausir eða „illa séðir“ í ýmsum löndum, þar sem það er öllum ljóst að mestur hluti þessa fólks vill ekki líta við landnámi í Palestínu?

4) Enda þótt Bretar færu með umboðsvald í Palestínu, frá því er fyrra heimsstríðinu lauk, höfðu þeir engin réttindi í alþjóðalögum til þess að fá landið í hendur einhverjum þjóðflokki, á kostnað þeirra, sem í landinu búa, og að þeim forspurðum. Bretar hafa heldur ekki gengizt inn á að leyfa Gyðingum að stofna þjóðríki í Palestínu, heldur því að stuðla að stofnun „þjóðheimilis“ fyrir þá, þó þannig, að ekki sé troðið á rétti þeirra, sem fyrir eru í landinu. En jafnvel til þessa hafa þeir heldur ekki siðferðislegan eða lagalegan rétt.

Eftir Balfour yfirlýsinguna harðnaði deilan um Palestínu ár frá ári. Stórveldin daufheyrðust við málaflutningi Araba, enda höfðu sum þeirra heitið Gyðingum fylgi, beint og óbeint. Gekk nú lengi vel á uppþotum, verkföllum og launvígum í löndum Araba, einkum Palestínu. Jafnframt tóku Gyðingar að streyma inn í Palestínu úr ýmsum löndum heims. Á síðustu árunum, sem Bretar fóru með „umboðsvald“ sitt í landinu, höfðu um 75 þúsundir Gyðinga flutzt þangað. Vesturveldin gerðu sér vonir um, að mótspyrna Araba mundi réna með tímanum og allt falla í ljúfa löð, en sú von hefir brugðizt.

Bretar lögðu niður umdæmisvald sitt í Palestínu 15. maí 1948. Skömmu áður höfðu þeir lagt deilumálið í heild sinni fyrir Sameinuðu þjóðirnar. Var þar gerð samþykkt þess efnis, að landinu skyldi skipt á milli Araba og Ísraelsmanna, en að Jerúsalem skyldi vera óháð hvorumtveggja, undir landstjóra, skipuðum af Sameinuðu þjóðunum. Arabaríkin stóðu fast á móti þessari úrlausn og neituðu því að Sameinuðu þjóðirnar hefðu rétt til að ráðstafa landinu á þennan hátt. Heimtuðu þau að málið skyldi lagt fyrir alþjóða dómstól, en sú krafa var felld með eins atkvæðis mun. Öll Asíuríkin greiddu atkvæði á móti skiptingunni.

Þessi úrlausn málsins gaf Gyðingum hið græna ljós. Bretar voru í þann veginn að flytja allan her sinn úr landinu. Gyðingar gripu tækifærið og lýstu yfir því á alþjóðavettvangi, að ríkið Ísrael væri stofnað í Palestínu. Trumann Bandaríkjaforseti viðurkenndi hið nýja ríki samstundis og Rússar skömmu síðar. Arabaríkin sendu nú hersveitir til Palestínu, til þess að halda

öllu í skefjum og vernda borgara landsins. Gyðingar höfðu einnig flutt herdeildir inn í landið, og hófust nú þegar grimmúðleg vopnaviðskipti. Arabar fengu ekki staðizt skipulagning og vopnaburð Gyðinga. Á skömmum tíma náðu Gyðingar miklum hluta landsins á sitt vald, en Arabar voru hraktir frá heimilum sínum svo þúsundum skipti. Eftir nokkurt þóf skipuðu Sameinuðu þjóðirnar báðum hernaðaraðilum að leggja niður vopn. Var þeirri skipan hlýtt. Af þessu skapaðist hin einkennilega landamæralína, sem nú skilur þessi tvö ríki. Hún liggur í ótal hlykkjum og bugðum um endilangt landið og markar þá stöðu, sem hersveitirnar voru í á vopnahlésdaginn. Á milli þessara þjóða ríkir enn þá hernaðarástand og fullur fjandskapur. Ferðamönnum er ekki leyft að fara úr einu ríkinu í annað. Borginni helgu, Jerúsalem, sem Gyðingar gerðu að höfuðborg sinni, er skipt í tvennt, og eru gaddavírsgirðingar og aðrar tálmanir hér og hvar á strætunum, auk þess sem vopnaðir hermenn eru á stjái á flestum gatnamótum, þar sem Ísrael og Jordan mætast.

Talið er, að um ein milljón arabískra flóttamanna séu nú í Jordan ríkinu. Voru þeir flestir áður búsettir í vesturhluta landsins, þar sem nú er Ísrael. Þeir dveljast í tjöldum og jarðhúsum víðs vegar, atvinnulausir og vonlitlir um framtíðina. Hafa þeir sér til lífsuppeldis daglega sjö centa tillag á mann, sem þeim er veitt af Sameinuðu þjóðunum. Vart er hægt að hugsa sér ömurlegri kjör en þetta fólk á nú við að búa.

Hið unga Ísraelsríki á í vök að verjast. Það er umkringt af svörnum óvinum að norðan, austan og sunnan, en að vestan er hafið. Arabaríkin virðast nú sameinuð í þeim ákveðna tilgangi að steypa því í sjóinn. Nazzer, hinn egypzki, er sameiningartákn þeirra og hinn mikli messías. Ekki er talin bráð hætta á því að Arabar gangi á mála hjá kommúnistum, því að heimspeki þeirra stríðir á móti trúarbrögðum Múhameðstrúarmanna.

Augljóst er, að Gyðingar hafa búið vel um sig í þeim landshlutum Palestínu, sem þeir hafa nú til umráða. Framfarir þeirra eru svo örar, að furðu sætir. Þeir hafa flutt með sér inn í landið mikla tæknilega þekkingu á öllum sviðum, mikið fjármagn og þann viljakraft og dugnað, sem jafnan einkennir Gyðinga.

Síðasta daginn, sem við dvöldum í Jerúsalem, Jordan megin, var okkur boðið til mannfagnaðar, þar sem nokkrir leiðtogar Arabaríkisins voru saman komnir. Borgarstjóri Jerúsalem flutti þar ræðu. Efni hennar var á þessa leið:

Í hvaða tilgangi leitast Arabar við að útiloka og einangra Ísrael? Hverju getum við komið til leiðar með þeirri afstöðu? Hér er tvennu til að svara. Annars vegar er hér um tilfinningamál að ræða, sem á lítið skylt við röksemdir. Hins vegar er hér um að ræða skipulagða stefnu. Afstaða Araba til Gyðinga er byggð á óslökkvandi hatri og fyrirlitningu. Við reynum með ýmsu móti að láta í ljós hefndarhug okkar vegna þeirrar meðferðar, sem við höfum orðið fyrir. Við erum

sannfærðir um það, að með tímanum muni þetta Gyðingaríki leysast upp og hverfa. Við vitum ósköp vel, að þegar til lengdar lætur getur Ísrael ekki þrifizt nema það hafi verzlunarsambönd við Arabaríkin. Við munum aldrei líða eða leyfa nein viðskipti við þessa innrásarmenn, önnur en vopnaviðskipti eða brottflutning þeirra með alþjóðasamningi. Án verzlunarviðskipta verður Ísrael brátt ómagi á amerískum og annarra þjóða Zíonistum, sem nú greiða stórar fúlgur árlega til þess að halda þessu ríki við. Á milli 50 og 70 milljónir dollara koma nú árlega frá Bandaríkjunum einum í þessu skyni. Þýzkaland greiddi 70 milljónir í tólf ár í skaðabætur fyrir Gyðingaofsóknir á stjórnartíð Hitlers. Þeirri greiðslu er nú lokið. Við gerum ráð fyrir, ef lífsskilyrði Ísraelsmanna þrengjast, muni innflytjendahópurinn brátt snúast við, þannig að Gyðingar flytji í burtu héðan, í stað þess að óska hér landvistar. Að okkar dómi er Ísrael eins og vaxblóm, útlend jurt, sem ekki fær fest rætur í jarðvegi Palestínu. Þetta ríki er eins og steinn, sem þvert ofan í þyngdarlögmálið hefir verið velt upp í arabíska fjallshlíð. Arabar í kring um Miðjarðarhafið teljast nú um fimmtíu milljónir. Við stöndum nú í fyrsta sinn sameinaðir. Gyðingar hér eru nú aðeins hálf önnur milljón. Ef við höldum Ísrael í einangrun, mun það brátt hverfa fyrir vaxandi auði og styrkleika Arabaríkjanna. Hið innflutta blóm frá New York mun visna, steinninn, sem velt hefir verið upp í arabísku fjallshlíðina, mun losna og velta í hafið í vetrarrigningum þessa lands.

Á 25. alþjóðaþingi Zíonista, sem haldið var um áramótin (1961), flutti Ben-Gurion, forseti Ísraels, mjög hvassyrta ræðu, sem samkvæmt blaðafregnum stóð yfir í klukkutíma og fjörutíu mínútur. Þykir vel hlýða að tilfæra hér að nokkru ummæli hans, vegna þess að þau varpa ljósi á það, hvernig málin horfa við frá sjónarmiði þessa mikilhæfa forystumanns. Þau staðfesta einnig sum ummæli Araba, sem að framan eru greind.

Ben-Gurion gat þess, að Zíonistar og aðrir Gyðingar víða um heim hefðu þá lagt fram nálægt fimm hundruð millj. dollara til eflingar Ísraelsríki, frá því er það var stofnað fyrir tólf árum. En fjárframlög eru ekki nóg. Félagið þarf að stuðla að því af öllum mætti að útvega ríkinu menntaða Gyðinga sem innflytjendur frá vesturlöndum. Innflutningur Gyðinga til Ísrael hefir ekki numið nema um 25 þúsundum á ári síðastliðin ár. Ísrael þjáist af fólkseklu. Hinum óvinveittu Aröbum, einkum Egyptum, fjölgar 24 sinnum örar en Ísraelsmönnum í Palestínu. Og það sem verra er, flestir innflytjendur seinni ára eru þeldökkir Asíu-Gyðingar. Ef þetta fólk blandast ekki fljótlega vestrænum stofni, verður Ísrael annað svertingjaríki. Engir Zíonistar, sem nokkuð kveður að, hafa flutzt til Palestínu frá Bandaríkjunum. Í lýðræðisríkjum, þar sem fólk nýtur almennrar velmegunar, eru Gyðingar í lífshættu; þeir týnast í samruna við aðrar þjóðir. Hér tilfærði forsetinn ummæli úr Talmud, trúarbók Gyðinga: „Hver sá (Gyðingur), sem dvelur langvistum erlendis, er guðlaus.“

Fimm hundruð fulltrúar Zíonista sátu grafalvarlegir undir ræðu forseta. Formaður Alheimsfélags Zíonista, sem þarna var viðstaddur, Nahum Goldmann, viðurkenndi í svarræðu, að takmarki félagsins væri engan veginn náð, þar sem aðeins einn fimmti hluti Gyðinga dvelur nú í „heimalandi" sínu. Þá lét formaður Bandaríkjadeildarinnar svo ummælt: „Fólksflutningur í stórum stíl frá Bandaríkjunum til Palestínu er með öllu óhugsandi. Við gerum sálsjúka aumingja úr börnum okkar, ef við segjum þeim, að Bandaríkin séu ekki þeirra land, heldur að hið eiginlega ættland þeirra og fósturjörð sé í annarri heimsálfu, fyrir handan höf."

Ekkert skal um það fullyrt, hvort borgarstjóri arabísku Jerúsalem er í ætt við spámennina, sem á þessum slóðum sögðu fyrir óorðna hluti, fyrir öldum síðan, né um það hvort Ben-Gurion er sá Móses, er leitt fái landa sína um heim allan úr herleiðingunni, heim til fyrirheitna landsins. Hitt er ljóst, að Pelestínudeilan er enn óleyst, og að hún getur orðið örlagarík fyrir allan heiminn. Þá er það og ljóst, að þeir eru sælir, sem eiga þá móðurmold, sem enginn girnist.

DR. S. E. BJÖRNSSON:

Móðurmálið

Ef framvindu þjóðar og auðsafni í
allt, sem er mannlegt í banni,
það telst ei til gróða, ef glatarðu því,
sem gerði þig sjálfan að manni.

Einstaklings þróun þann auðinn sér kaus
að uppskera meir en hún sáir,
en hraða' ei svo ferðum að fjandinn sé laus,
að fjötra það allt, sem hún dáir.

Moldin er skógarins skjöldur og hlíf;
skaparinn eini og þrenni:
í rótinni kjarninn fær ljós sitt og líf,
og limið er skrautljósmynd af henni.

Arfurinn dýrsti frá ættlandsins strönd
var innræti göfugrar tungu,
er breiddi sitt lim yfir byggðir og lönd
með blómskrúð á stofnunum ungu.

Skyldi ei ferðbúinn skýli sitt þrá
þar skóglaus og nakin er jörðin;
þar stormarnir leika um brimsorfna brá
og blása um helkalinn svörðinn?

Er lífblærinn andar um hugljúfan heim
frá helgidóms sölunum vörmum
þá gleðin ei mælir á tungum tveim
né tárin, sem blika á hvörmum.

Því ein er tunga hvers æskumanns,
í alheimsins byggð og löndum,
er þræðir sitt ívaf í örlög hans
öruggum sifjaböndum.

Orðið á tungu míns ættarlands
ylgeislum blóm sín vefur,
frá örævafirrð til fjörusands;
fegurst þeim nöfnin gefur.

Hún geymir í kjarnanum orku og yl;
æskunnar þroska í taugum.
Orð hennar loga um aldanna bil
sem eldblik af feðranna haugum.

DR. STEFÁN EINARSSON:

Upplýsing eða ný-klassík á Íslandi

Útlend áhrif —

Á átjándu öld, einkum á síðara helmingi hennar, fór andi vísinda, frelsis og skynsemi, sem átti upptök í ritum Newtons og Lockes, Montesquieus og Voltaires, loksins að síast norður til Íslands. Töfrar og galdrar voru nú eigi aðeins fordæmdir sem örgustu hindurvitni og hjátrú, heldur komst rétttrúnaðarstefnan brátt í megnustu mótsagnir við það, sem sýndist vera eilíf lög náttúrunnar, en allt þetta var gott viðfangsefni skynseminnar. Enn fremur hætti heimspekingum við því að vilja láta lög náttúrunnar gilda líka í mannlegum efnum; hugðu þeir að með því að innleiða vísindalegar og skynsamlegar aðferðir í félagsfræðum mundi vera hægt að bæta mannfélög eða þjóðfélög til mikilla muna. Samkvæmt réttri trú var eðli manna syndum spillt frá upphafi, því var rétttrúnaðarmönnum hætt við að vera svartsýnir á mannlegt eðli. Þvert á móti þessu trúðu hinir nýju spámenn því, að mannlegt eðli væri í raun og veru gott — eins og Sókrates gerði — því þyrfti ekki annað til þess að bæta veröldina en að kenna mönnum sannleikann í hverju máli og láta þá breyta eftir honum, enda mundi hugur þeirra þá ekki standa til annars. Því varð fræðsla eða upplýsing kjörorð tímans og ein af uppfinningum hans gáfnaprófin, sem tíðindi mun þykja kennurum á tuttugustu öld.

Leiðtogar —

Á Íslandi voru leiðtogar upplýsingarstefnunnar Eggert Ólafsson (1726-68) náttúrufræðingur og þjóðlegt skáld; Björn Halldórsson (1724-94) prestur í Sauðlauksdal, búnaðarfrömuður og góðvinur Eggerts; Jón Eiríksson (1728-87) stjórnmálaskörungur og þjóðfélagsfræðingur, sem í öndverðu gerðist leiðtogi stefnunnar frá stjórnarskrifstofum sínum í Kaupmannahöfn; Hannes Finnsson (1739-96) biskup í Skálholti og alþjóðasinni; Magnús Ketilsson (1732-1803) sýslumaður, tímarita- og bókaútgefandi og loks Magnús Stephensen (1762-1833) dómari í yfirrétti, mannúðlegur alþjóðasinni og skynsemistrúarmaður; en auk þess bókaútgefandi, sem leiddi stefnuna til loka hennar, sem urðu allsár.

Þegar leiðtogar upplýsingarstefnunnar rufu tveggja alda einokun „guðs orðs“ á Íslandi, þá gerðu þeir það með mikilli skæðadrífu af hagnýtum smáritum um það, hvernig bændur ættu að búa og sjómenn fiska til þess að komast af í landinu. Þessi vísindalegu alþýðurit voru að dómi hinna eldri leiðtoga (eins og Jóns Eiríkssonar) gjörsamlega ómissandi til þess að bæta hag manna í landinu, sem bæði var aftur úr og

plágum riðið. Og þessar alþýðlegu vísindabækur héldu velli til loka tímabilsins. En síðar reyndu tveir mestu leiðtogarnir að innleiða heimspeki upplýsingarinnar í ritum sínum: Hannes Finnsson í **Kvöldvökunum I-II** (1796-97) og Magnús Stephensen í **Vinagleði I** (1797). Bæði þessi rit voru vel skrifaðar blendings-syrpur með dýra- og dæmisögum, þjóðsögum og æfintýrum, spakmælum, samtölum og smáleikritum, greinum eða hugunum (essays) um náttúruvísindi, landafræði, mannfræði og sögu — allt til þess að sanna guðspjall upplýsingarstefnunnar, sem var að skýra vegi guðs — oft guðs í náttúrunni — eins og þeir kæmu fram við menn. Flest af þessu hefur sennilega verið þýtt, eins og tvær siðbætandi sögur, **contes moreaux**, eftir Marmontel í **Vinagleði.**

Tímarit og bókmenntafélög —

Fyrstu bókmenntafélögin og fyrstu tímaritin eru frá þessum tíma. Ósýnilega félagið (1760) gaf út **Konungsskuggsjá** 1768. Nýja prentsmiðjan í Hrappsey gaf út fyrsta tímaritið á dönsku, **Islandske Maaneds Tidender** (1773-76), mánaðartíðindi, gefin út af Magnúsi Ketilssyni. Næst var árbók gefin út af Hinu íslenzka Lærdómslistafélagi (1779-1796) undir handleiðslu Jóns Eiríkssonar. Eftir hans daga tók við Hið íslenzka Landsuppfræðingarfélag (1794-1827) undir stjórn Magnúsar Stephensen, og gaf það út bæði árbók um erlend tíðindi og síðar mánaðartíðindi. Mörk og mið Jóns Eiríkssonar voru því nær eingöngu hagnýt, en Magnús Stephensen hefði líka gjarnan viljað kenna löndum sínum franskan smekk og innræta þeim franskan anda (esprit), en árangurinn varð lélegur, því sjálfur ritaði hann allt annað en smekklegt mál. Hið íslenzka bókmenntafélag var stofnað af danska málfræðingnum Rasmus Chr. Rask (1787-1832) í Reykjavík og Kaupmannahöfn árið 1816 til þess að vernda íslenzka tungu og prenta íslenzkar bókmenntir að fornu og nýju. Sjálfur skildi Rask þótt málfræðingur væri betur en flestir Íslendingar á þeim dögum gildi íslenzkra fornbókmennta. Vegna þjóðrækni félagsins tóku menn rómantísku stefnunnar félagið upp á sína arma; það er enn við lýði og tímarit þess **Skírnir** (1827-) elzt tímarita á Norðurlöndum. Vaxandi áhugi á íslenzkum fornritum leiddi til stofnunar Hins norræna fornritafélags (Det nordiske Oldskrift-Selskab) 1825 í Kaupmannahöfn, en það hefur verið eitt hið merkasta útgáfufélag íslenzkra fræða utan Íslands; það var stofnað af C. C. Rafn (1795-1864); það prentaði fornaldarsögur og konungasögur.

Íslenzk fræði —

Í samanburði við hin sögulegu grísku-rómversku eða hin klassisku fræði endurreisnaraldar voru fræði uppfræðingaraldar fyrst og fremst vaxandi raunvísindi eða náttúru- á mörgum sviðum, og náðu þau hæstum blóma á Íslandi í **Ferðabók** eða Íslandslýsingu þeirra Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar. En þótt alþýðleg vísendi sæti enn í fyrirrúmi um prentun, þá var hinn rótgróni áhugi á fornum íslenzkum

fræðum enn sterkur, enda var honum haldið vakandi með stofnun Árna Magnússonar stofnunarinnar (1760-); hún átti nokkurn sjóð, sem verja átti bæði til að styrkja menn til vinnu í safninu og til bókaútgáfu.

Finnur biskup Jónsson (1704-89) í Skálholti var sonur séra Jóns Halldórssonar í Hítardal, sem hafði safnað geysimiklum gögnum til kirkjusögu Íslands. Úr þessum heimildum ritaði biskup **Historia ecclesiastica Islandiae,** sem gefin var út í fjórum stórum kvartbindum 1772-78. Sonur hans, Hannes, hjálpaði honum við söguna, en hann gaf líka út íslenzk fornrit (**Konungsskuggsjá**), skrifaði um íslenzka þjóðhagi (mannfækkun af hallærum) og setti saman alþýðufræðiritið **Kvöldvökurnar.** Nefna verður tvo styrkþega Árnasjóðs, annar þeirra var Jón Ólafsson Grunnvíkingur (1705-79); hann hafði verið einkaritari Árna Magnússonar og var eins hjátrúarfullur og trúgjarn eins og Árni var laus við þessi einkenni, því hann var einhver gagnrýnasti maður sinnar tíðar og það eigi sízt á Íslendingasögur. Samt bjargaði trútt minni Jóns Grunnvíkings miklum hluta **Heiðarvígasögu** frá gleymsku og mörg söfn hans, ekki sízt safn hans til íslenzkrar orðabókar, eru enn verðmæt. Um þenna þarfa þjón íslenzkra fræða ritaði prófessor Jón Helgason doktorsritgerð sína 1925. Hinn styrkþegi Árnasjóðs var Jón Ólafsson Svefneyingur (1731-1811), bróðir Eggerts Ólafssonar; hann ritaði fyrstu fræðibók um fornan skáldskap norrænan 1786, merka bók. Björn Haldórsson gaf sér tíma frá búskaparönnum til þess að taka saman ágæta íslenzk-latneska orðabók. Þá bók jók R. Chr. Rask með dönskum þýðingum og prentaði 1814. Hálfdán Einarsson (1732-85, rektor í Hólaskóla, ritaði **Sciagraphia Historiae Literariae Islandicae** (1777), fyrstu bókmenntasögu Íslands, sem prentuð var og taldi í henni um 400 höfunda.

Tveir sagnritarar aldarinnar urðu merkilega ólíkir. Annar þeirra, Magnús Stephensen, eflaust hæstmóðins frá sínu eigin sjónarmiði (en „stundlegur" frá sjónarmiði Nordals) notaði táknfræðilegan, tilfinningasaman, dansk-þýzkan upplýsingarstíl í **Eftirmælum 18. aldar** (1805-1806). En hinn, Jón Jónsson Espólín, skrifaði hinar geysimiklu **Árbækur Íslands** (1821-55) í Íslendingasagna- eða réttar **Sturlungu**-stíl. En þótt **Árbækurnar** væru ekki eins grandvarar um sannindi og bók Magnúsar, þá urðu þær góðar fyrirmyndir tvenns konar höfunda á nítjándu öld; í fyrsta lagi fyrirmyndir hinna sjálfmenntuðu sagnaritara — eins og Gísla Konráðssonar — í öðru lagi allra þeirra manna, er laust mál skrifuðu á öldinni. Þjóðrækni Espólíns gerði hann að uppáhaldshöfundi hinna rómantísku leiðtoga, enda prentuðu þeir rit hans í bókmenntafélaginu. Nefna verður tvo prófessora við Háskólann í Kaupmannahöfn: Grím Jónsson Thorkelin (1752-1829), fyrsta útgefanda **Bjólfskviðu,** en lítt þjóðrækinn mann að sögn Jóns Helgasonar prófessors í **Ritgerðakornum** (1959, bls. 193), og Finn Magnússon (1781-1847), bróðurson Eggerts Ólafssonar skálds en dótturson Finns biskups Jónssonar. Finnur hafði í fyrstu meiri áhuga á samtímabókmenntum en fornum

fræðum; því skrifaði hann um Ossian og orti sjálfur, jafnvel á dönsku. Hitt var stórvirki, er hann lauk við útgáfu **Sæmundar-Eddu** (1787-1828) fyrir Árnasjóð; þá þýddi hann kvæðin á dönsku og skrifaði um Eddufræði og goðafræði norræna með samanburði við persneskar og indverskar goðsagnir; var það djörf en ef til vill heldur snemmbær tilraun til að gera það fyrir goðsagnirnar sem Rask hafði gert fyrir málfræðina; þó má vera að samanburðar goðsagnafræðingar nútímans eins og G. Dumézil og Jan de Vries fyndu enn þá eithvað nýtt hjá Finni innan um hugarflugið. Síðan varð Finnur mestur rúnafræðingur á Norðurlöndum, en mjög galt sú frægð afhroð eftir ritgerðina um **Rúna mó.**

Bókmenntir —

Þegar litið er á bókmenntirnar í þrengri merkingu, sést að öllum tegundum ljóðagerðar er haldið áfram á upplýsingaröld: sálmum, rímum og ljóðum, en auk riddarasagna bætast nú við þrjár bókmenntagreinir í lausu máli: greinar eða huganir (kallaðar „tilraunir" eftir enska orðinu essays), skáldsögur og leikrit.

Sálmabókin 1801, gefin út af Magnúsi Stephensen til að útrýma 200 ára gömlum **Grallara**, sem víða var þó notaður í kirkjum fram um miðja öldina, bar ljósan vott um skynsemistrú Magnúsar og smekk fyrir ný sálmalög, en var annars ekki mjög merkileg né andrík, enda ávallt tekið illa af eldra fólki, sem mat hana stundum sem versta guðlast. Svo gerðu austfirzku skáldin, bræðurnir Indriði og Hallgrímur Helgasynir, en Jón Stefánsson faktor á Djúpavogi tók boðskap hennar eflaust tveim höndum.

En **rímur** þrifust sem bezt á þessu tímabili þrátt fyrir harða árás Magnúsar á þær og **rímnalögin**. Hrappseyjarprentsmiðja prentaði þó nokkuð af rímum og hefur tæplega þurft að liggja með margar óseldar — þar á meðal þrjá flokka eftir Árna Böðvarsson (1713-77), fremsta rímnaskáld á þeim dögum og hið fyrsta, sem fékk veraldlegar rímur prentaðar á Íslandi og um sína daga; aðeins biblíurímnaskáld höfðu komizt á hornið í **Vísnabók** Guðbrands. Þegar Árni dó, hafði hann ort 221 rímnaflokk fyrir utan önnur ljóð — en af þeim varð skopkvæðið „Skipafregn" **(Vorið langt, verður oft dónunum)** langvinsælast. En Björn K. Þórólfsson telur, að Gunnlaugur Snorrason (1713-96) kunni að eiga eitthvað í því kvæði. Svo og **Æviskrár.**

Hinn nýi skáldskapur upplýsingarstefnunnar fellur í tvo flokka: beinar þýðingar á frægustu erlendum kvæðum stefnunnar og nýr íslenzkur kveðskapur kveðinn eftir fyrirmælum og smekk stefnunnar. Þótt ólíklegra virðist verður íslenzka kvæðagerðin fyrst í kvæðum Eggerts Ólafssonar. Í þeim er ný-klassík og fræðiljóð. Sveitasæluljóð hans eru af forn-latneskum uppruna (Virgilius, Horatius, Martialis); hann notar nöfn úr grísk-rómverskri goðafræði: allt þetta er tvímælalaus ný-klassík. Meir í anda tímanna sjálfra (hins stundlega að mati Nordals), er fræðandi samtalsform, táknfræði eins og fjallkonan, er hér mun fyrst koma fyrir utan sálma og prédikana, en verður algeng bæði í kvæð-

um og lausu máli síðan. Mörg kvæði Eggerts eru, eins og kvæði Popes, tilraunir eða huganir stráðar þéttum neðanmálsgreinum. Ádeila hans á ímynduð lönd og þjóðir (sukkudokkar = psycho-dochoi fiðrildaveiðarar, eru eftir forskrift Swifts og Holbergs) og hinn mikli áhugi hans á náttúrunni (Haller, Rousseau) var hvorttveggja tímanna tákn (stundleg fyrirbrigði), en aðeins áhuginn á náttúrunni átti það fyrir sér að aukast og margfaldast í öllum skáldskap og ekki sízt á Norðurlöndum vegna grasafræðirannsókna Linnés. Áhugi Eggerts á dróttkvæðunum og máli þeirra fornu hefur eflaust aukizt vegna áhrifa frá mönnum endurreisnarinnar, sem dáðust að hvorutveggja, enda varði Jón Ólafsson Svefneyingur, bróðir Eggerts, fyrstur manna æfi sinni til að skýra þessi torskildu kvæði, en vera má líka, að Eggert hafi í huga sínum jafnað þessum fornu kvæðum við ljóð Virgiliusar og Homers.

Þótt Eggert réði frá því í kvæðabókarformála sínum (sem er merkust heimild um skoðanir hans á tímabærri ljóðagerð) að blanda saman þessum tveim goðheimum, þá varð honum það sjálfum á í einstaka kvæði. Flestir hættir Eggerts voru gamlir og hefðbundnir, svo sem **fornyrðislag, dróttkvæður** háttur og **vikivaka** hættir ýmsir og **ljómulag.** Gamalt og hefðbundið var líka kaþólska hymnalagið, er hann sneri með galsa í drykkjukvæðið, **Ó, mín flaskan fríða.** Annars er vert að athuga það til skýringar þessum sálmaskopstælingum, sem Kristleifur Þorsteinsson segir um þær í bók sinni, **Úr byggðum Borgarfjarðar,** 1944, bls. 148. Hann segir, að þessar skopstælingar, eða eins og hann kallar þær, **druslur,** hafi verið notaðar til söngæfinga í sínu ungdæmi til þess að vanhelga ekki sálmana sjálfa, ef menn kynnu að fara út af laginu. Frægust og vinsælust skopstæling af þessu tagi var „Hrakfallabálkur" Bjarna Gissurarsonar, **Hjöluðu tveir í húsi forðum,** sem stældur var eftir hinum mikla harmagrát Maríu, **Stabat mater dolorosa.** Eggert Ólafsson notar þann hátt á ljóðabréfi til Jóns Eiríkssonar og í „Hrafnahroðri eðr erfisdrápu eftir Litla-krumma" (bls. 215-16) eflaust skoperfiljóðum. Fleiri kunnir sálmahættir eru í kvæðum Eggerts, þó hef ég ekki fundið þar hið forna latneska líksöngslag **Iam moesta quiesce querela** eða á ísl. „Syrgjum vér sáluga bræður", snúið í skopharmagrát. Þó hefir það með vissu verið svo notað um miðja öldina í „Nýjungasálmi" séra Snorra Björnssonar prests á Húsafelli í Borgarfirði, höfundar leikritsins **Sperðils,** er síðar verður getið. Steingrímur J. Þorsteinsson tilfærir nokkur erindi úr þessum sálmi í riti sínu **Upphaf leikritunar á Íslandi** (1943); þar með þetta:

Prestarnir nú búningi breyta;
bragnar ekki svartklæðum skeyta,
mórauðir og gráklæddir ganga,
gott ef kunni álit að fanga.

Bezt kunnur mun hátturinn og lagið vera á skoperfiljóði Jónasar Hallgrímssonar, „Friðar biðjum Þorkeli þunna", en hann er líka á „Tobbu-kvæði" Hallgríms Ásmundssonar í Stóra-Sandfelli. Þetta voru, sem sagt, allt gamlir hættir.

Aftur á móti voru aðrir hættir Eggerts nýir; þar með frægasti tízkuháttur aldarinnar, hinir frönsku **alexandrínar.** Í grein um „Að yrkja á íslenzku" (**Ritgerðakorn** 1959, bls. 27) segist prófessor Jón Helgason ekki minnast þess að hafa nokkurn tíma séð íslenzka vísu með alexandrínskum hætti, en tilfærir vísu eftir Holberg til dæmis:

Jeg taler om en Mand, hvis Skiebne og Bedrifter
bör billig tegnes an blandt alle Folkets Skrifter,
Jeg sjunger om en Helt, den store Peder Paars
som to en Rejse for fra Kallunborg til Aars.

Hér eru tvö fyrstu vísuorðin óstýfð með 13 samstöfum, en tvö hin síðustu stýfð með 12 (6+6) samstöfum. Óstýfðu vísuorðin enda á veikri samstöfu (er), þau stýfðu á einni sterkri (Paars : Aars).

Fyrra afbrigðið (13 samstöfur) hef ég enn ekki rekizt á í íslenzkum skáldskap. En hið síðara (6+6) rakst ég fyrst á í íslenzku erfiljóði eftir séra Brynjólf Halldórsson á Kirkjubæ í Hróarstungu við jarðarför hans sumarið 1737, en ort af séra Guðmundi Eiríkssyni í Hofteigi á Jökuldal:

Þjóðskáld eitt þessa lands / þar fyrir lagðist skárst.
Verkin það vitna hans / víða þar menjar sjást.
Sætan með sálma tón / semja oft ljóðin vann.
Nú lambsins nærri trón / nýjan dikt syngur hann.

Þetta var ellefu árum eftir að Eggert fæddist og hefur hann tæplega verið farinn að kveða alexandrína þá. En í **Kvæðum** hans eru þeir á „Vínleika-brag" (bls. 142):

Farið á fætur brátt / frestin er ekki par
vínviðs hefjendur hátt / hofgyðjur Bakkusar!
Eins hvörja signdi sér / sá guð ölva dans.
Upp skuluð allir þér / eybyggjar Thýla-lands.

Enn fremur eru alexandrínar með öðrum vísuorðum ólíkum í „Leiðarsteinn góðra farmanna í hafvillum heims þessa" (**Kvæði**, bls. 56):

Syrtir að eljum enn / en nóttin fer í hönd
eldflögur óttast menn / og fleiri myrkra grönd;
hvar mun ég hæli finna / hér á bersvæðis eyðiströnd.

Enn fremur notaði Jón Þorláksson alexandrína mjög á erfiljóðum. Má vel vera, að hann hafi lært það af Austfirðingum, því það var austfirzkur fræðimaður, þótt eigi titlaði hann sig hærra en „barnauppfræðari". Hans Evertson Wíum, sem fyrstur manna þekkti háttinn og talaði um vora „íslenzku alexandrína", enda notaði hann þá sjálfur á vönduð erfiljóð.

Þýðingarnar komu síðar og voru flestar gerðar af hinum ágæta þýðanda Jóni Þorlákssyni, en líka af öðrum, eins og Magnúsi Stephensen og Benedikt Gröndal, eldra. Þær táknuðu innflutning mikilla menn-

ingarverðmæta, sem átti sér enga hliðstæðu frá því á dögum siðabótarsálmanna, þótt sagan endurtæki sig í þýðingum nítjándu og tuttugustu aldar. Þýdd voru ensku skáldin Milton, Pope og Thomsen; norsku skáldin Tullin og Wessel, dönsku skáldin Ewald og Baggesen, þýzku skáldin Gellert og Klopstock. Sumt af kvæðunum var þýtt með dönskum milliliðum; (svo „Tilraun" Popes í þýðingu Jóns Þorlákssonar), en væri þýtt úr frummálum var frumháttum venjulega fylgt, nema hið íslenzka fornyrðislag væri notað, en það var svo notað til að þýða hin heimspekilegu kvæði Popes („Musteri mannorðsins", þýðing eftir Benedikt Gröndal, „Árstíðirnar", þýðing eftir Magnús Stephensen), náttúrukvæði Thomsens, og hin miklu sagnakvæði Miltons og Klopstocks. Þetta voru fyrstu hetjusagnakvæði á Íslandi, þýdd á sameiginlegan hátt **Bjólfskviðu** og Eddu-kvæða og hefðu sennilega látið hinum fornenska Cædmon og hinum fornsaxneska höfundi **Heliand** kviðu kunnugleg í eyrum, ef þeir hefðu getað hlustað frá hinum kristna himni sínum, eða risið úr gröf sinni. Heimspekisflug sumra þessara kvæða var hvergi að finna í íslenzkum skáldskap utan þeirra, en vera má að þau ásamt hástemmdri grein Magnúsar Stephensens um dýrð stjörnuhiminsins hafi ýtt undir Björn Gunnlaugsson (1788-1876), stærðfræðing og landfræðing, til að yrkja heimspekikvæði sitt **Njólu** (1842).

Það var engin tilviljun, að norska skáldið Tullin, sem fyrst var þýddur, skyldi draga í stélfjöðrum sínum ensku skáldin Pope og Thomsen, því hann hafði orðið fyrstur til að kynna þessa ensku frjálshyggjumenn og náttúrudýrkendur Norðmönnum og Dönum — en eftir það komu danskar þýðingar af Pope, Young og Milton. En Norðmennirnir Holberg, Tullin og Wessel voru meðtækilegri fyrir ensk og frönsk áhrif en Danir, sem eins og fyrri daginn voru allir í Þjóðverjum. Þannig dýrkuðu Danir Klopstock svo mjög, að þeir buðu honum að búa í Danmörku (1751). Og dæmisögur Gellerts í ljóðum voru eins vinsælar í Danmörku og þær voru hjá Jóni Þorlákssyni. Af dönsku skáldunum sjálfum voru engir þýddir jafnmikið á Íslandi og „útlendingarnir", ef til vill af því að þeir voru Íslendingum auðskildari og auðveldara að ná í rit þeirra. Samt er ekki á það að ætla. Wessel hafði töluverð áhrif á samtímamann sinn Sigurð Pétursson, Baggesen á Sigurð Breiðfjörð. Nálægt enda tímabilsins fór Anakreon Norðurlanda, K. M. Bellmann (1740-95) að hafa töluverð áhrif á Sigurð Pétursson. En „Gamli Nói" var þýddur annaðhvort af séra Eiríki Brynjólfssyni (1720-83), presti í Miðdal (syni séra Brynjólfs Halldórssonar prests á Kirkjubæ, Tungu) eða af séra Eiríki Bjarnasyni (1704-91), sem flosnaði upp frá prestsstörfum á Þvottá í Álftafirði 1755, en var síðast prestur í Hvalsnessþingum við Hafnarfjörð. Svo segja **Æviskrár.**

Þegar greinar-(essay)-formið erlendis breiddi sig eigi aðeins í lausu máli, heldur einnig í skáldskap, hlaut það að berast til Íslands og þá auðvitað fyrst í tímaritunum, sem nú voru að spretta úr grasi. Nú var Magnús Stephensen útgefandi þeirra og hafði hann því allra manna bezta aðstöðu til að skrifa greinar,

enda gerði hann það; en því miður hætti honum til að skemma þær með sínum þunglamalega eða brokkgenga dansk-þýzka stíl. Samt gat ekki hjá því farið, að hann, annar eins áhugamaður, skrifaði nokkrar lifandi greinar, til dæmis hjartnæmt lof hans um ljós upplýsingarinnar og þungar átölur til manna, sem fara með fals og róg; en báðar þessar greinar eru í **Vinagleði.** Svipaðar greinar eða betri má finna í **Kvöldvökum** Hannesar Finnssonar. En hvorugur þessara alþjóðlegu upplýsingarsinna komst með tær þar sem Espólín hafði hæla í inngöngum eða yfirlitsgreinum í **Árbókum Íslands.**

Af óprentuðum greinasöfnum má nefna tvö; annað safn Jóns faktors Stefánssonar á Djúpavogi, er heitir „Aðskiljanlegt nýtt og gamalt, sem er útlagt úr dönsku eftir ýmsum Autoribus". Birti ég grein úr því í **Nordælu** (1956), sem ég hélt að væri eftir Magnús Stephensen, en hún getur eins vel verið eftir Finn Magnússon ef ekki aðra. Hitt er greinasafn eftir séra Þorstein Pétursson á Staðarbakka, prest og píetista, hinn einlægasta, sem Ísland hefur átt. Meðal margs, sem þessi framúrskarandi ötuli og oft leiðinlegi vinnumaður í víngarði drottins lét frá sér fara, var greinasafn, er hann kallaði „Draumóra" eða „Ellióra", því bókin var samin á sjötugsaldri höfundar. Svo segir Jón Helgason í **Ritgerðakornum** sínum (1959, bls. 119), en Þorsteinn er kunnastur fyrir ævisögu sína mikla, sem nýlega er útgefin, en því miður enginn skemmtilestur eins og ævisögur Jóns Ólafssonar Indíafara og séra Jóns Steingrímssonar.

Eins og rímur lifðu riddarasögur eða rómantískar lygisögur góðu lífi á þessari öld, þrátt fyrir ímugust kirkju og upplýsingar, að mestu í fornum stíl, en voru þó stöku sinnum sýnilega undir áhrifum frá einhverju nýju frá útlöndum. Um 1756 hafði sænsk skáldsaga, stæld eftir Robinson Crusoe, verið þýdd og prentuð á Hólum. Um 1770 var þessi skáldsaga stæld af séra Jóni Bjarnasyni presti á Ballará (1721-85) í sögu, sem hann kallaði **Parmes sögu Loðinbjarnar.** Hún var blendingur úr lygasögu og hinni nýju skáldsögu, með ítalskri söguhetju, er lendir á Grænlandi. Þetta mun vera fyrsta skáldsagan (novel, roman) rituð á íslenzku, en þó ekki sú eina rituð á þessu tímabili. Svo sem við á á fræðsluöld, sem vildi blanda gagn yndi **(utile dulci)** segja bæði Hannes og Magnús dæmisögur af dýrum (eftir Æsóp og aðra), tilfinningasamar, stundum nokkuð væmnar, siðbætandi sögur, stundum af austrænum uppruna, bæði í ljóðum (Gellert) og lausu máli (Marmontel) til þess að lærdómar þeirra rynnu þeim mun ljúflegar niður.

Í þessu fylgdu þeir frægustu dæmum aldarinnar, eða hafði Voltaire ekki dregið **Zadig** sinn úr **Þúsund og einni nótt**? En vinsældir þessa mikla austræna æfintýrasafns áttu skjótt eftir að bera ávöxt norður á Íslandi í ritum æfintýrasagna höfundarins, Eiríks Eiríkssonar Laxdals (1743-1816). Af **Þúsund og einni nótt** lærði hann að gera sér umgerðarsögu um fræðandi útópíu, sem hann kallaði **Ólands sögu** og fyllti af æfintýrum. Varð hann þannig forustumaður eigi aðeins skáldsagnahöfunda á nítjándu öld, þótt áhrifa

hans sjáist engar menjar, heldur líka þjóðsagnasafnara á nítjándu öld, en þeir höfðu rómantíska trú á gildi þjóðsagna og söfnuðu þeim sjálfra þeirra vegna, en ekki vegna þess að þær væri góðar dæmisögur, en það eitt mundu upplýsingarmenn hafa metið við þær. Eiríkur skrifaði líka **Ólafs sögu Þórhallasonar**, samansetta úr svipuðum efnivið, en samhengis betri. Í henni eru auk þess náttúrulýsingar, sem urðu fastir liðir í skáldsögum nítjándu aldar og viðburðir úr samtímanum fléttaðir saman við.

Þótt borgaleysi á Íslandi fari lengst með að skýra það, að þar kom hvorki upp leiklist né leikritagerð, þá skyldu menn hafa ætlað að kirkjulegir sjónleikir (mysteria) kynnu að spretta upp á biskupsstólunum við dómkirkjuna í sambandi við skrúðgöngur þær, er þar voru sjálfsagðar á stórhátíðum, tyllidögum og vökunóttum. Enda er til í handriti frá því um 1750 eitt slíkt leikrit til leiks í kirkju, sennilega þýðing úr dönsku eða þýzku. En fyrsta heimaunna leikritagerðin virðist vera tengd Skálholti. Þar mun Snorri Björnsson (1710-1803), síðar prestur á Húsafelli í Borgarfirði hafa samið leikrit sitt, **Sperðil**, líklegast á sínum heldur löngu skólaárum 1724-33, en um það bil var Holberg, mesta leikritaskáld Norðurlanda, að semja gleðileiki sína eða komedíur. Nú er **Sperðill** sýnilega þýðing á þýzka orðinu **Wurst**, en **Hans-wurst** var eins konar Gvendur snemmbæri í þýzkri leikritagerð, og var Holberg mjög uppsigað við þá tegund leikja. En svo er að sjá sem **Sperðill** Snorra hafi líka orðið fyrir áhrifum frá Holberg, því hann er ádeila á flakkara þessara ára, hverra tala var legío, þegar harðnaði í ári. En þessi kómedía er eflaust líka tengd fíflalátum þeim, er heyrðu til Herranætur athöfninni; mun það hátíðahald hafa verið afgömul venja við Skálholtsskóla, ef ekki báða skólana. Poestion setur Herranóttina með réttu í samband við **festum stultorum** (hátíð heimskingjanna), sem mjög var tíðkuð af stúdentum við háskóla og klausturskóla á miðöldum. Skilmerkilega greinagerð um hátíð heimskingjanna, höfðingja heimsku og óstjórnar, stundum konunglega, stundum kirkjuhöfðingja (sem lesa mönnum skraparotsprédikun og lifa eins og vitlausir menn) má lesa í **The New Golden Bough** eftir J G. Frazer, en útgefnum og leiðréttum af Theodor H. Gaster (1959). Báðir hyggja, að þessa forkunnarfáránlegu siðu um jólaleytið og þrettándann megi rekja til hinna fornu **Satúrnalia** í Róm, þar sem þrælar tóku að sér að verða höfðingjar og leika hlutverk goðsins. Báðir virðast líka ætla að þessi fíflalæti manna um jólaleytið séu líka í sambandi við leikaraskap manna á kjötkveðjuhátíðunum í föstuinngang, sem rómanskar þjóðir kalla karneval. Verður að vísa til þessa, en svo virðist sem þessi útlendu fíflalæti í föstuinnganginn hafi ekki með öllu látið hina íslenzku hætti Þorra og Góu ósnortna, a. m k. ekki eins og þeim var lýst af skáldbróður Stefáns Ólafssonar, Bjarna Gissurarsyni. Vera má þó, að það komi ekki við skraparotsprédikun á Herranæturhátíðahaldinu í Skálholtsskóla. En hvorttveggja fylgdi skólanum til Reykjavíkur eftir 1790. Þar litu hin upplýstu yfir-

völd fyrst náðugum augum á kómedíurnar, svo að hinir hámenntuðu aldavinir, Geir Vídalín (1761-1823), síðar biskup, og Sigurður Pétursson sýslumaður og skopskáld settu saman kómedíurnar **Brand** og **Hrólf** handa skólapiltum. **Hrólfur** var tilbrigði af hermanninum mjök-talanda (**Miks gloriosus** eftir latneska höfundinn Plantus) í stíl Molieres og Holbergs. Kalla má Plantus einn af aðalforustumönnum leikritagerðar á Vesturlöndum og má lesa um hann í ágætri bók eftir Edith Hamilton, **The Roman Way to Western Civilization** (Mentor Book, 1957). Brátt kom **Narfi** úr smiðju Sigurðar. Þar löðrungaði hann landa sína fyrir apaskap þeirra eftir Dönum eins og Wessel hafði snoppungað Norðmenn fyrir Frakkaást (**Francomania**) þeirra og þó fyrst og fremst Holberg Dani fyrir franskan apaskap í **Jean de France.** Þegar Rask kom til Íslands skömmu síðar, þótti honum **Jean de France** hæfa Íslendingum sem skel tranti; hann settist því við, þýddi og sneri **Jean** upp á Íslendinga. Var þetta fyrsta skæran í styrjöld hans til verndar íslenzkri tungu, en mjög lá hún í þagnar gildi þar til Jón Helgason, prófessor í Kaupmannahöfn, gaf út bókina **Jóhannes v. Háksen** 1934.

Mitt kæra land

(Ort á Íslandi snemma sumars 1960)

Í morgunljóma, landið hjartakært,
þú lyftir örmum syni þínum mót,
er kom til þín með hjarta harmi sært,
og honum vaktir þráða raunabót.

Því ásýnd þín og höndin móðurmild
þær mýkja alltaf hjartans djúpu sár,
þú átt þá dýrð um sumarbjartar brár,
sem birtu eilífs himindags er skyld.

Mitt kæra land! Af hjarta ég þakka þér
það allt, sem gafstu, varstu og verður mér.

Richard Beck

DR. J. P. PÁLSSON:

Gimliför mín

OPIÐ BRÉF TIL GAMAL-GÓÐKUNNINGJA

I.

Mín elskanlegu:

Einungis fyrir vinsamleg tilmæli ykkar er eftirfarandi fantasía skrifuð og látin á þrykk út ganga. Hljótist illt af, eruð þið „með í syndinni“. Málefnið, til umræðu, settuð þið mér í sjálfsvald, og er ég ykkur þakklátur fyrir; því, í vali þess skal varlega farið. Um sjálfstæðar, rökstuddar skoðanir er ekki að ræða. Þær valda misklíð og þrætum og rjúfa friðinn; en hann þrá mennirnir nú framar öllum öðrum guðsgjöfum. Kemur öllum stjórnvitringum lýðræðisins saman um, að allir, sem frelsinu unna og elska friðinn, verði að mæla einum munni það, sem aðrir mæla; og þó það kosti nokkra sérvitringa og egghöfða sál og samvizku, sé það lítilvæg fórn góðu málefni, ef miðað er við fjárframlög til A- og H-sprengja og sannleiksdollara. Má svo heita, að speki þessi sé löggilt siðaboð; og hver sem það brýtur á makkarþýfið á fæti.

Ekki mun sammælissiðboðið taka út fyrir svæði ins veraldlega. Innan þess vébanda er vit mannsins, reynsla og þekking hans á raunverunni. Á þessu hafa gæzlumenn siðboðsins vakandi auga. Hins vegar er lítið eftirlit haft á mannssálinni í inum andlega heimi. Að hún haldi sig þar, er aðalatriðið og má ralla eftir vild, laus hafta og helsis jarðneskrar skynjunar og skilnings; því þar er hvorki tími né rúm. Þar er vitleysan vit, og vanþekkingin speki. Þar finna þeir einir in hinztu rök, sem ekkert þekkja til náttúruvísinda: greinargerð og lokaskýringu á sköpun heimsins gefa þeir einir, sem aldrei námu stjörnu- og jarðfræði; og algert óvit á líffræði og öðrum greinum þar að lútandi, er aðalskilyrðið fyrir fullkominni þekkingu á upprisu holdsins og eilífu lífi með ameni og öllu saman.

Að svo mæltu vona ég, að ykkur skiljist hvers vegna ég kýs inn andlega heim til skriflegra umsvifa, og vel það efni til umræðu, sem ég ber ekkert skynbragð á, og ku tilheyra andlegum málum, sem sé **myndlist.**

Ekki er nú sálarþrekið meira en það, að einsamall treysti ég mér ekki út í ómæli andans. Er varla draugrænn, hvað þá meira. Bið ykkur því, nei, býð ykkur, að slást í förina og standa með mér, meðan á fantasíunni stendur. Fyrir ykkur bóka ég hana og álít sanngjarnt, að þið leggið þar eitthvað til. Hugsa mér að krydda spjallið með athugunum ykkar og upphrópunum, reynist þær sæmilega vitlausar. Því miður mun ég ekki ætíð fara orðrétt með. Ráða því eðlileg elliglöp; og eru þau in gildasta afsökun. Fyr-

ir vikið voga ég ekki að merkja téðar athuganir og upphrópanir gæsalöppum. Þið gætuð klekkt á mér og komið mér í bölvun fyrir „miskvót“. Af sömu ástæðu nafngreini ég ykkur ekki, og læt mér nægja þankastrik til merkis um, að þið hafið orðið.

Búast má við, að tilviljun og forvitni hvetji fleiri en ykkur til að hnýsast í þetta bréf, þó opið sé; og er ekki nema sanngjarnt að gera þeim grein fyrir fáfræði okkar og óviti á öllu, sem að list lýtur. Orsökin er fyrirmálsfæðing okkar, sem við eigum enga sök á, þrátt fyrir alla speki frívilja- og framtakssinna. Á skólaárum okkar sást og heyrðist sjaldan orðið „list“, og var ekki að finna í námsgreinaskrám skóla, sem við höfðum aðgang að. En tilsögn fengum við í bókmenntum, og opnaði hún okkur óbeinlínis heim listarinnar. Þótti okkur gott þar inn að líta, án þess þó að skilgreina undrin á akademískan hátt. Þeim tökum, sem töfrar ins nýja heims tóku okkur, treysti ég mér ekki til að lýsa, en gef ykkur orðið.

— Ah-humm. Ja, hvað skal segja? Hvað er skáldskapur? Hvað er list? Hvað er fegurð?

— Við þessum spurningum læt ég mér nægja svarið við inni aldagömlu spurningu: Hvað er sannleikur? — „Sannleikurinn óyggjandi og allur, er ástand vort, en ekki véfrétt nokkur.“

— Og ástandi manns ráða hvatir hans, ástríður, tilfinningar, hugvit, erfðir, aðstæður og ég veit ekki hvað — segir akademían. En skáldið tekur öll þessi fenómen saman í eitt. — Það er listin. Og skrifað stendur: „Sá, sem hefur vit, en ekki tilfinningar, er hálfviti, en sá sem hefur tilfinningar en ekki vit, er óviti.“ — Fyrir mitt leyti get ég notið skáldskapar eða listar eða hvað það nú nefnist, án þess að gera mér rellu út af því, hvers eðlis það er. Sælkerar sækja í vissar krásir, án þess að vita úr hverju og á hvern hátt þær eru tilreiddar. Og ekki held ég að skólalærdómur útheimtist til þess að heilbrigð ungmenni njóti tilhugalífsins.

— Þetta líkar mér að heyra. Mér er sama hvaðan gott kemur og hverrar náttúru það er, eða hverju nafni það nefnist — skáldskapur, list — bara það hrifsi svo hressilega í minn innra mann, að tilfinningar, sem lágu í kalda koli, taki að verma og lýsa; vit og skynjun vakni til skýrari skilnings; grafnar minningar rísi, endurfæddar og ummyndaðar, upp frá dauðum. Einnig set ég upp, að þessi reynsla endurtakist og aukist í hvert skipti og hversu oft ég les, heyri eða skoða skáldverkið; og ég er hér ekki kröfuharðari en sagan, sem gefur verkinu nafnið klassík, hafi það engum töfrum sínum tapað eftir ár og aldir.

Kannske okkur sé betra að fara ekki frekar út í þessa sálma. Hver veit nema svona tal leiði til brjálsemi?

— Prófessor Bergmann sagði: „Við skiljum ekki ævinlega skáldin; og er hæpið þau skilji sig ætíð sjálf.“

— Og Gilka sagði: „Ég skrifa nóturnar; fólkið semur músíkina.

— Og Chesterton gaf það eftir, að

skáldskapur kynni að vera brjálsemi; „en sé svo,“ bætti hann við, „er það brjálsemi sannleikans“.

Vel segist ykkur, mín elskulegu. Og ætti engum, sem þetta bréf les, að blandast hugur um fáfræði okkar, þegar til skáldskapar kemur, og að myndlistar-fávizka okkar er þar efst á blaði. — Í þeim efnum stendur yngri kynslóðin okkur langt framar.

— Þakka skyldi þeim! Myndlist nú kennd í öllum skólum, allt frá fyrsta bekk barnaskólans og alla leið upp í og út úr háskólunum. Eða svo er það hérna í Bísí: myndlist skyldunámsgrein í sjöunda og áttunda bekk miðskóla, og eftir það framhaldsnám fyrir hvern, sem hafa vill. Og skólaskatturinn eftir því!

Já, kennslan er kostbær, en margborgar sig. Framtakið og bissnesið sjá um það. Svo hefur myndlistin, ekki síður en önnur menningarverðmæti, tekið þeim stakkaskiptum, að engin hefir gagn af nýlistarmálverkum, nema listlærður sé, eða vitfirringur.

— Já, ég hef eitthvað lesið um iðkun nýlistar á vitfirringahælum. — Skiljanleg lækninga-aðferð, byggð á stærðfræðislögmálinu: Tvö neikvæði gera eitt jákvæði.

Látum nú þessum samræðum lokið, áður en okkur verður komið fyrir á vitfirringahæli. Þó þröngt sé þar og þrengist óðum, verður vel vitlausum einhvers staðar holað niður. Og eigi það fyrir okkur að liggja, ættum við að leita uppfræðslu í nýlistinni áður en að því kemur.

II.

Brasklistar-Musteri stendur fullum feitum stöfum yfir fjölbreiðum framdyrum skýjakljúfsins. Og ber stórhýsið öll stórbissnes-merki ásamt sinni ögninni af hvoru, kauphallarsniði og kirkjustíl. Við dyrnar situr upplýsingamær, vel máluð og brókklædd, og spyr okkur erindis. Ég segi eins og er, að við séum að leita upplýsinga um myndlist, og okkur langi til að líta inn á brasklistarsafn.

Mærin: Hér er allt bissnes og skrifstofur, nema þaksalurinn. Hann er vinnustofa málaranna. Svo er fyrirlestrarsalur hérna innan við dyrnar. Þar fræðir meistari Héðin fólkið um myndlist og auglýsingar í sambandi við bissnesið. (Þögn).

Héðin! — Hafði þá landinn komizt svona hátt? — Nei, þetta var líklega bara Skandinavi. Jæja, við erum þó í ætt við hann.

Mærin: Rétt þessa stundina er meistarinn að fyrirlesa fólkinu. Ykkur er velkomið að sjá hann fyrirlesa. Hann er fjarski — fjarski fallegur og reffilegur.

Ha — já-takk.

Mærin (opnar fyrir okkur): Verskú. Og við komum inn í afar stóran sal. Hér er mesti fjöldi fólks saman kominn, sumt í smáhópum, aðrir á víð og dreif. Og meistarinn gengur um, fyrirlesandi, líkt og skaparinn meðal sólkerfanna. En svo er vítt til veggja, að þessa gætir ekki meir en íslenzks krækibers í neðra. Og ekki laug mærin. Fallegur er Héðin, bláeygður og rauðhærður, framskölllóttur og norrænn á alla lund, og

svarar spurnum fávita upp úr miðju mælskukafi.

Héðin: Brasklistin er mest allra lista, sem sögur fara af. Fyrst nú, eiga einstaklingar og þjóðir alla sína menningu, allt sitt góss og lífið sjálft undir listinni. En sannlega segi ég yður, að nú er svo komið. Eða getur nokkur hugsað sér auglýsingafræðslu án myndlistar; bissnes án auglýsinga; gengi framtaksins annars staðar en í bissnesinu? Og einstaklingsframtakið er potturinn og pannan að frjálsu lýðræði og allri blessun því meðfylgjandi, hér og hinu megin.

Áheyrandi: En er nokkuð hinu megin?

Héðin (alvarlegur): Áður en brasklistin kom í heiminn, þekktist hann sem dauðans skuggadalur. Nú er hann landið lífs og ljóss. Áður lötruðu menn í hægðum sínum í skugganum eða brokkuðu um á bykkjum, þegar bezt gerði; nú þeysa þeir um, í glansandi djöflavögnum, eða líða um í loftinu eins og fuglinn fljúgandi. Áður var öll vinna þrældómur vesælla manna; nú leikur mótorvéla. Hlutir voru sagðir lifandi eða dauðir, eftir því hvort þeir voru hlaðnir orku eða ekki. Á þessu hafa gerzt hausavíxl. Nú er orka þess, sem dautt var kallað, milljón sinnum meiri en ins lífræna. Hvað er lífskrafturinn, sé miðað við gasolíuorku, rafurmagn og atomsprengju? Hvað hefur vesælt líf að segja móti öllum maskínum, sem framtakið og bissnesið hafa hleypt af stokkunum, og við auglýsarar höfum dreift um landið; svo „allir landar eiga djöflavagna, sem ætla að drepa þá, sem passa sig“? Í inum fyrri „dal“ ríkti jafnan þögn, svo djúp, að heyra mátti tittling tísta; nú er þar sá skarkali og gleðilæti, að fólk verður heyrnarlaust fyrir tímann, og kaupir heyrnartól. Og hvar eru skuggarnir? Sól og tungl og ellefu stjörnur, nei, allar stjörnur, eru mýraljós hjá ljóma og litum, sem stafa frá einni stórborg — og það að næturlagi! Þessar og aðrar framfarir eru framtakinu, íklæddu bissnesinu, að þakka. En bissnesið án auglýsinga er eins og gasolíulaus djöflavagn. Og gildir sama líking um auglýsingabissnesið sjálft og brasklistina.

Áheyrandi: Vildi meistarinn gefa dæmi?

Héðin: Með ánægju! **Item:** Í mesta menningarlandi heimsins seljast árlega vörur til líkamans fagurgerninga upp á 8 billjónir. **Item:** Árleg verzlun barna og unglinga nemur og svo 8 billjónum. Verzlun þessa og viðkomandi framleiðslu þakka félagsfræðingar brasklistinni og oss, sem nýtum hana.

Áheyrandi: En félagsfræðingar segja einnig, að brasklistar-auglýsingar æri peningalausa unglinga, sér í lagi stelpukrakka, upp í rán og þjófnað. Og hvar er þá siðferðisprinsipið, sem við höfum patent á, eða sama sem?

Héðin: Vel spurt af vanfróðum. Skal þess fyrst getið, að auglýsingabissnesið hefur snjalla félagsfræðinga, sálfræðinga m. fl. í þjónustu sinni. Í öðru lagi ber oss að minnast orða ins heilaga Ágústínusar, sem eru á þá leið, að hvert mannsins skammarstrik sé honum nægilegt og

fyrirtaks efni í eina himnaríkis-stiga-tröppu.

Áheyrandi: Því betur sem sannast, að sígarettur valda krabbameini, þess meir gerir bissnesið til að sem flestir reyki þær. Annað, sem ég skil ekki, er, því fólk er narrað og tælt til að éta og éta meira og enn meira, þó mesti fjöldi svelti sig, skrúfi og píni á allan hátt til að hafa af sér spikið; og fleiri en færri éti sig í hel. Hugvit og myndlist auglýsingabissnesins bera ábyrgð á þessum og líkum andstæðum í lýðræðinu.

Héðin: Gáfuleg athugun og flóknari fimmtíu fræðibókum. En grundvöllurinn er alltaf inn sami: peningar; og það sem virðist andstæður, er oft samkeppni. En hún er líf allra viðskipta. Bissnes er bissnes, á sama hátt og nýlistin er listin fyrir listina. Því kemur ekkert við, hvað maðurinn hugsar, eða líður eða reynir. En svo við athugum sígarettur og krabba: — Við auglýsum hvort tveggja, svo ótti og löngun eflist og keppi hvort við annað, og ónýt krabbalyf og sígarettur seljist í krafti. Hvað ofáti og matarauglýsingum líður, er það flóknara mál. En benda má á þetta: Óttinn við offitu skapar eftirspurn fyrir allrahanda meðul og maskínurí til affitunar. Þeir, sem éta sig í hel, eru oftar en hitt efnamenn, og lát þeirra vatn á myllu násmyrslanna, og dánarbúin ekki síður hagvæn lögmönnum. Þegar til bissness kemur á sviði heilbrigðinnar, ber að athuga það í ljósi vísindanna. Þeir, sem éta sig í hel, eru heimskingjar og bezt komnir í þúsund dollara kistum undir tíu-þúsund dollara steinstrókum. Og er landhreinsun að. Í raun-inni er allur manndauði dulbúin blessun, þar eð fólkinu fjölgar dag frá degi, hversu margir sem drepa sig og aðra, og ekki nærri nóg í alla og á. Afleiðingar síðustu styrjalda eru glögg merki þess, að milljóna mannfall og víðtækar mannlegar hörmungar efla jafnt bissnes og vísindi, svo ekki má lengur milli sjá, hvort manninum er heillaríkara, líf eða dauði. Um slík spursmál ber oss ekki að grufla; en halda því föstu, að bissnes er bissnes, og fyrir fulltingi brasklistarinnar, höfuðmenningarverðmæti „lífs vors og háttalags“.

Áheyrandi: En hvar er þá kristindómi lýðræðis vors komið?

Héðin: Bissnes er kristindómur og vísiversa. Fyrir nokkrum árum ritaði einn af vorum ágætustu braskfræðingum bók um Krist. Eftir miklar og nákvæmar rannsóknir á biblíunni og framkomu frelsarans, varð höfundurinn þess vís, að Kristur var, að eðli og upplagi, inn mesti vörusali og prangari; og ber bókin fram fullar sannanir fyrir því.

Áheyrandi: En hvernig stemmir þetta við kærleikskenningarnar, sem lýðræðið er þrungið af?

Héðin: Vel grunduð og valin spurn, og svarið enn ið sama: Kærleikurinn er bissnes. „Af verkunum skuluð þið þekkja þá“, og „verkin sýna merkin“. Nú eru kærleiksmerkin gjafir (vörur) og önnur hjálp bágstöddum. Hvort tveggja kostar peninga og heyrir bissnesinu til. Þar kemur brasklistin með alla sína útbreiðslu-tekník til skjalanna, og vér auglýsarar breytum einstakl-

ingskreppuni í búmm. Þarf ég að minna ykkur á hátíðirnar, tækifærin, tyllidagana, sem fer fjölgandi ár frá ári, með vaxandi gjafabissnesi? Er ykkur ókunnugt um góðgerða- og líknarstofnanir guðsmannanna, sem skipuleggja betliáhlaup á ríka og fátæka? Kannist þið ekki við dagana, vikurnar, mánuðina, sem helgaðir eru opinberu betli? Er sú húsfreyja hér í dag, sem hefur ekki staðið við símann eða úti í bæjardyrum á tali við sendiboða kristilegrar ölmusu, meðan maturinn brann á stónni? Lesið blöðin; hlustið á útvarpið; gónið á tívíið; og látum sannfærast. Kærleikurinn er stórbissnes fyrir brasklistarinnar makt.

Þetta veit ég allt saman og þykir lítill fróðleikur; og þegar Héðin svífur hjá, spyr ég: Hvar er eitt listasafn bissnesins að finna?

Héðin: Öll Ameríka er sýningarhöll brasklistarinnar. Hvar sem auga lítur, blasir hún við, svo óvitrum þykir um of, og heimta, að sum stærstu málverk vor séu niður rifin og á bál borin; segja þau loka sýn fyrir öðru álitlegra, um borg og bý, svo sem blómagörðum og fjallasýnum, m. fl. óverðmætum. Og hafa þessir óvinir listar vorrar komið því til leiðar, að heil hverfi eru rúin dýrmætum auglýsingamyndum. Enn sem komið er hafa þessir óvinir allrar brask-fegurðar látið matarbúðirnar í friði. En hver þeirra útaf fyrir sig er eitt herlegt brasklistarsafn. Að sönnu eru málverkin smá, en mörg og fjölbreytt, og bætir það upp fyrir útstilling þeirra á könnum og kössum, í ramma stað. Hvað sem ykkur líður, megnar ekki speki og mælska Héðins að listmennta mig. Brasklist er ekki skáldskapur, og ætti að stafa með ypsilon. Og nú hafið þið orðið.

— Hvernig í ósköpunum býst bissnesið við, að auglýsingamyndir veki og glæði vitund manns?

Héðin: Brasklistin er gegnsósuð af vísindum og hefur sálfræðinga, félagsfræðinga og aðra spesíalista í sinni þjónustu. Þeir þekkja á frumhvatir mannskepnunnar: óttann, lífslöngunina, hungrið o. s. frv., en umfram allt kynferðishvötina. Fyrir þessa þekkingu kunnum vér að æra fólkið og æsa það upp til kaupa á hverju sem er og villa því vit og sýn. Ónýt patentmeðul gerast allra meina bót; af hundrað tegundum sömu vöru er hver um sig bezt. Hollývúdd er himnaríki o. s. frv. Brasklistin gerir kraftaverk og endurskapar heiminn, og hvers meir verður krafizt af listinni?

— Það gerðu gömlu meistararnir — endursköpuðu heiminn. Og náttúrlegar eru litmyndir ykkar engu síður en þeirra. En mikið djúp er staðfest milli inna gömlu málara Hollands og Ítalíu, og ykkar.

Héðin: Náttúrlegar! Jafnvel skynlausar skepnur bera ríalisma vorum vitni. **Item:** Hungraður hundur hámaði í sig stórt gljápappírsblað, sem á var málverk af glænýju nautaketsstykki. **Item:** Mús ein nagaði sig inn í miðjan Simpson, nefnilega katalóginn, eftir braskmálaðri ostögn, sem var bara agn í músagildru af nýjustu gerð. Og ekki glæpast mennirnir síður á ríalisma vorum. Hver veit tölu frygðrænna bílstjóra, sem hafa drepið sig og aðra fyrir að

glápa á brasklistarmyndir af nöktum Venusum og Herkúlesum, er víða sjást á margra fermetra röndreistum flökum við þjóðveginn.

— Víst erum við eitthvað að listfræðast; og því spyr ég meistarann, hvort brasklistmálarar praktiseri ekki abstraktið?

Héðin: Sei, sei, jú. Allt abstrakt truflar skynsemina og er þess vegna nauðsynlegt, þegar auglýsingartextinn er bersýnilega lygi. Einnig tilheyrir allt dekór brasklistinni, og er það að mestu leyti í abstraktstíl. Til dæmis má taka línólíumdúka; og verður oft ekki séð milli listfegurðar á eldhúsgólfi og frægu hreinlistmálverki. Innan sviga: Raunverulega á nýmyndlistin bissnesinu allt að þakka. Það eitt gerði myndlistarkennslu í skólunum ábatasamt fyrirtæki, sem verður í askana látið, og þar með æskileg námsgrein.

Allt er þetta inn mesti fróðleikur; þó við, ólistlærð, finnum ekki snefil af skáldskap í speki meistarans. Líklega erum við of gömul til að meta ný-list, hvað þá nema hana. En ekki megum við gefast upp við svo búið. Þó dasaðir séum, ber okkur að leita frekari fræðslu í heimi hreinnar listar.

III.

Vitinu fjær, skynjum við andlega, að við erum komin inn á nýlistarsýningu. Og er hátt til þekju og vítt til veggja í sýningarskálanum. Hér samanstendur hver flötur af ótölu fjölhliða marghyrninga; og ræður hvergi lóðrétta né lárétta. Allt er nefnilega á skjön og ská. Aldeilis óumræðileg listaverk hylja að mestu alla veggi, sem eru ekki síður ótölu og fjölstrendir en efnispjötlur hvers þeirra um sig. Sama lýsing gildir um loft og gólf, nema hvað þeirra ská-og-skjönfletir eru gasalega útflúraðir í abstraktstíl. Mundi allt þetta augum mínum ofraun og skilningi sömuleiðis, væri ég ekki lítillega þjálfaður fyrir að hafa grannskoðað listmynd, sem ég á eftir Sólon Íslandus, og lesið Sigurð Vilhjálmsson. Hér er margt um manninn, en gætir lítils í víðáttunni. Hér er og fræðarinn, og hefur líkt starf á hendi og meistari Héðin. Hann er mjög á ferðinni og fræðir fólkið í krafti. En fólkið eltir hann á röndum, og sperrir upp augu og eyru, svo það missi ekki af uppfræðslunni. Heyra hann færri en vilja, en fá uppbót á því hjá lærisveinum fræðarans, sem eru á víð og dreif um salinn. Eru þeir mjög svo alltilegir og fróðir að sama skapi. Og stendur ekki á svari hjá þeim, þó fávís spyrji. Undrandi stari ég á ósköpin og voga mér ekki út í þau, og staðnæmist upp við vegg skammt frá dyrunum. Við hlið mína stendur glansandi silfurminkur, krýndur flíkum eða hatti, er líkist snoturri stararsátu. Mun ástand mitt ömurlegra en gerzt hefur í Keflavík, og ég ófær til að færa í letur nema slitur af því, sem fyrir augu og eyru ber.

Fræðarinn: Fyrrum streittust skáldin við að rumska við tilfinningum og skilningi fólksins, og koma öllu andlegu, svo sem trú von og pólitík á ringulreið. Af því leiddi uppþotin í Evrópu um miðja 19. öldina, og annað böl . . . Rósenberg . . .

— Stendur ekki þessi mynd á hausnum?

Lærisveinninn: Ekkert stendur á haus í abstraktinu; ekki einu sinni Ástralíumenn.

Fræð.: Gamla listin var háttbundin og huglæg og þar af leiðandi hlutdræg. Nýlistin sneiðir hjá öllum mannlegum eiginleikum. Það er hrein list . . . Rósenberg.

— Og hvaða bölvuð ófreskja er nú þetta?

Lærisv.: Guð fyrirgefi þér! Þetta er ljósmynd af Christus-styttunni hans Epsteins. Risastórfrægt listaverk.

— Eins og skáldið sagði: „Drottin minn, þetta er hryggileg guðsmynd."

Lærisv.: Rétt. Þannig mun boðberi friðarins og bróðurkærleikans koma framtakinu fyrir sjónir.

— Látum svo vera. En ekki er það snillingi afsökun á hroðvirkni.

Lærisv.: Ljótt æðí: ljót mynd.

— En ekki handvömm. Það sýndi hann Einar okkar, er hann hjó Samvizkubit og Útlagana.

Lærisv.: Sussu, maður! Jónsson var bara háttbundinn fúskari, sem ekki þekkti neitt inná hreina list.

Fræð.: Hrein list existerar aðeins fyrir sjálfa sig og ekkert annað. Hrein list, náttúruvísindi og pólitík, er ekkert annað en hrein list, náttúruvísindi og pólitík . . . Rósenberg . . .

— Eiga ekki mörg af þessum málverkum að tákna konur?

Lærisv.: Jú, auðvitað.

— Hví eru þær allar afskræmdar og vanskapaðar? — T. d. þessi kýreygða með annað augað í brjóstinu, sem er eins og kýrjúgur?

Lærisv.: Augun eru spegill sálarinnar; brjóst sem júgur, lífsins lind — og sálar.

— Hér er ein, öll í lendunum, önnur í kviðnum . . .

Lærisv.: Abstrakt og ismar nýlistarinnar tjá það, sem engin orð ná yfir.

— Og hvað er nú að tarna? Rifinn eða klaufalega ofinn köngulóarvefur?

Lærisv.: Það er kona að fara ofan stiga, og frægt listaverk uppá tugi þúsunda. En nú nálgast fræðarinn okkur. Hlýðið á hann.

Fræð.: Listin tjáir ekki náttúruna. Listin er sjálf náttúran. Listmálarinn hugsar ekki; hann veit. Nær sem málningarklessa drýpur úr bursta hans, skapast nýtt listaverk. List er ekki, ekki ekki ekki . . . Rósenberg.

Orð fræðarans eru viti mínu fjær og ég sömuleiðis. Og hugurinn flýr í Daníel og musterið. Sú helga bók minnir á höfundinn, sem um eitt skeið tók akkorð á húsmálningu í Winnipeg og lét drottinn ráða vali á litum, hvernig sem húseigandinn hafði fyrirskipað . . . Það er eitthvað skylt með þeim, Sigurði og fræðaranum. Þannig hugsa ég, en verður á að spyrja upphátt: Er þá fræðarinn kannske postuli guðs?

Minkurinn: Það er hann á abstrakt-vísu. Hann prédikar ekki neinn Vídalíns - andskota, heldur inn nýja Satan, sem er inum gamla öllu verri. Það er, sumsé, kommúnisminn. Hann óttast allir;

en enginn þann gamla; því eins og þar stendur, hið fyrra er farið.

Ég væti varirnar, reiðubúinn að gera athugasemd, en þá seilist nett kvenhönd upp úr minknum, til merkis um þögn. Og svo er ég altekinn abstraktinu, að mig undrar ekki, að inní silfurminknum og undir andlitsfarðanum og stararsátunni er lifandi manneskja.

Fræð. (á næstu grösum): Nýlistin innifelur abstraktið, kúbisma, fútúrisma, dadaisma, expressjónisma, súrríalisma etc. Allt þetta er hrein list; og fái það að leika lausum hala, er mönnunum víst framtak og frelsi. Þessu neita kommar; því þeir eru þrældómsins börn og hneppa allar listir og þar með mannsálina í höft og helsi alls konar plana og skipulagninga. Jafnvel dansar og balletur kommanna sleppa ekki við þrældómsokið. Heldur er allt þess háttar fyrir fram útreiknað, háttbundið, áttbundið, þáttbundið, máttbundið, sáttbundið, eins og önnur kommavesen. Þessu eitri þrældómsins dreifa þeir út um inn frjálsa heim, í von um að hnekkja ruggveltu vorri og öðrum danstáknum framtaks og frelsis. — En guð er með oss . . .

Fræðarinn fjarlægist, en ég þykist greina orðið Rósenberg og spyr minkinn: Hvað annars er þetta Rósenberg, sem fræðarinn stagast á?

Minkurinn: Rósenberg er maður, en ekki hvað eða það, og afar mikill listspekingur. Til rita hans sækir fræðarinn allar sínar heimildir og kvótar úr þeim merginn. Og það er nú ekkert smáræði, sem liggur eftir Rósenberg á ritvellinum. Hefur færasta bókmælingamanni Ameríku reiknast svo til, að væri öllum ritum listspekingsins hlaðið í stafla, mundu þau nema tvö þúsund korðum að teningsmáli. (Sér efann í sálarspegli mínum). Nei, um málið á Rósenbergs-ritunum er ekki að villast. Bókmælingamaðurinn er prófessor og marg-doktoraður, bæði fyrir lærdóm og peninga.

Fræð. (nálgast á ný): Nú verð ég að hverfa frá ykkur um stund, en í fjarveru minni gefst ykkur að líta nýlistina, lífslifandi og í essinu sínu. (Tekur tólftónstiga-blísturhörpu upp úr rassvasanum og blæs augnabliks hjáróma harmoníu. — Fer.)

Hörpublístrið hefur á burt stóran margstrending úr veggnum að baki okkar. Við það opnast sýn inní annan skála, og er þar margt manna og kvenna saman komið, og þreyta allar listir; en hver eftir sínu höfði og fótum. Hef ég aldrei séð neitt þessu líkt og verður á að spyrja: Nú hvaða bölvað ekkisins pakk er þetta?

Minkurinn: Þetta eru bítníkar á fundi. Þeir helga líf sitt list og frelsi og hirða hvorki um gæði þessa heims né annars. Ekki vinna þeir né spinna, og æðrast ei, þó skorti graut til næsta máls. Eins og þú sérð, bera búningar þeirra sem annað hér einstaklingsfrelsinu vitni. Bítníkar einir eru jafnt ólíkir sjálfum sér og hver öðrum. Hvorki skera þeir hár sitt né skegg og hirða lítt um hreingerning hörunds og klæða, sem svo eru misleit og margbreytt, að vart verður greint hvort þau fela mann eða mey. Sem sagt, allt útlit bítníka og það umhverfi, sem þeir skapa sér úr skít og skarni, ber vott

um sérstætt sjálfstæði, einstaklingsfrelsi og siðferðisþrek. Með framkomu sinni og atferli ganga þeir í berhögg við tízkuna, tempora og móres, og fremja rungandi Hollývúdd-kossa og önnur svæsin ástaratlot, hver sem til sér. Og hér heyrir þú og sérð alla þessa bítníka iðka allar listir í senn. Margir syngja söngva og leika lög, en engir tveir sama sönginn, sama lagið. Svo er með dansinn, ekkert dans-par dansar líkt öðru. Hver les sitt ljóð, þó tíu lesi í senn. Nýlistin er sjálfri sér nóg, svo er og bítningur hver, þó ungur sé. Einungis eitt eiga þeir sameiginlegt — tungumál, sem bítníkar einir kunna. Á öðrum tungum er þýðingarlaust að ræða eða rita um þá, þó maður freistist til þess. Abstrakt-myndlist er það eina, sem gerir störfum og líferni bítníka góð skil . . .

Og mig rekur minni til guðsþjónustu heilagra veltikúta og láréttrar krampa-ruggveltu þeirra, ópa og veina. Og eins og nú er títt, sækir að mér brjálsemi, sem til allrar lukku snýst í öngvit.

IV.

Ég rumskast, og vakna hér í dúnmjúkum, holdhlýjum sandinum, sem breiðir úr sér til beggja handa, út í ómælið. En „hátt er uppí himininn“ og hásumar er nú og hvergi fremur. Og „dúnalogn er allra átta“, þó sól-gulli-drifin skýdrögin segi: „Er í lofti sunnanfar.“ En sandurinn leikvöllur vinda allra átta, um aldir og ár. Hér hafa þeir troðið og sparkað niður allan gróður, svo ekki sést grænt strá. En glaður er ég og velvakandi, eftir mannskæða martröð í sölum nýlistar, brasks og bítníka. En, fréttir fátt sá flatur liggur; og ég rís á fætur og kem auga á gamlan bát nokkur skref frá mér. Þar sem ég lá, hafði hann verið bæli mínu til höfða og þannig úr sýn. Er hann mannvirki, óbrigðult merki mannlegrar reynslu, trúverðugt tákn raunverunnar, gæddur lengd og breidd, dýpt og hæð, ómissandi áttaviti á eyðisandi, verksummerki veruleikans, sem hrein list virðir að vettugi . . .

„Það er hraustum heilsubrestur:
Hugboð um að verði gestur
Kallið handan, höndum frestur
Hlotnist ei að smíða far“ . . .

Hér var engin vél að verki, heldur hagar, hrjúfar hendur. Og á fari þessu er ekkert tízkusnið. Líkt og „vonir mikilmagnans“ rís stafn svo hátt, að við himinn ber, og sæmdi Þór-sæti, og stefninu drekahöfuð; en brátt lækkar borðstokkurinn, eins og vonirnar, unz skutnum lýkur í byttu-stíl. Þar er ekkert rúm fyrir Óðin, en þægileg seta þeim, sem einn rær og leggur og dregur net . . .

En nú sakna ég samfélags ykkar, mín elskanlegu, og býð ykkur á ný til móts við mig í **fantasíunni.**

— „Á eyðimörk hér erum vér.“ Ég sé ekki lífsmark með neinu.

— „Jafnvel sjálfur dauðinn deyr. Dauði hans er lífið.“ Og hér hrærast mjúkir litir í mildum litbrigðum.

— Og í gegn um þögnina, sem er nógu djúp til að rúma allar raddir lífsins, heyrist fótatak.

— „Það er fótatak komandi alda.“

— Nei. Það er fótatak landnema liðinnar tíðar.

— Og víst er báturinn hérna merki um líf, þó ekki sjái til sjóvar og enginn sigli eyðisand.

— „Fjarað hafa fjörutíu árin
Fyrstu af landi og byggðum sandi
Sjór er var áður sigldur fari
Siginn út og í djúpið hniginn.“

— „Formaður snjall og frægri öllum
Feri heilu kominn úr veri:
Reri þar unz þornaði sjórinn
Þannig strandaði hann á landi.“

— Svo munu íslenzkir landnámsmenn einir siglt hafa.

— „Voru þeir að verki
Undir víkings merki
Að nýjum sáttmála
Allt til náttmála,
Í fiskiveri
Á flæðiskeri.“

— Og vel gekk sá til verks, sem smíðaði þetta far. Eftir barning í mótbyr margra ára og hrakning og strand um haf og sanda, ber það enn merki smiðsins hetjulundar og hagra handa hans.

— Þetta skip er sveinsstykki einvirkjans og lífgjafi landnemans. — „Það sem aldrei áður var og aldrei framar deyr.“

Hvað kemur til, að gamall bátur hér á sandinum stígur okkur til höfuðs eins og kvæði eftir stórskáld?

— (Sólarbjartur) „heiður himinn hvelfist yfir Sandy Bar.“

— Sandy Bar er Sandy Bar aðeins að nafninu til. Þar er stór skógur: Þar er Winnipeg-vatn. Þar gerast þrumuveður, flóð og fár.

— Mikið skáld er Guttormur, að flytja okkur út á Sandy Bar, án þess að færa okkur héðan úr stað.

Í för með skáldi, veit maður aldrei hvar lendir. Guttormur er kraftaskáld og kom öllu Nýja Íslandi fyrir á Sandy Bar, og orti erfiljóð eftir landnemana úr öllu saman. En nú hefur annað skáld farið líkt að, og **málað** erfljóðið: GIMLI — nýtt „Sandy Bar“.

— Gimli! Maður lifandi! Gimli er sumarbústaður og í uppgangi. Þar eru framfarir, bissnes og búmms. Á svona fögrum sumardegi sést urmull gestanna sitja, liggja, hlaupa og hringsóla hvar sem litið verður. Fram og aftur, þvers og kruss, bruna bílabreiður eftir strætunum; og vatnið er morandi í uslandi, buslandi, vaðandi, svamlandi, syndandi mönnum, kvinnum og krökkum. Í loftinu kveður við bílaflaut, skrölt og skellir, hlátrar og og hátal, og frá vatninu berst prúttprútt bátamótoranna, sem þeyttir væru hundrað hrossabrestir. En hingað berst ekki hljóð að eyra; og svo er aðgerðaleysið átakanlegt, að þetta eina mannvirki, bátrekaldið, er rúið öllum merkjum til framkvæmda. Það er ræðalaust, áralaust, siglulaust, stýrislaust og vélarlaust — enda Winnipeg-vatn hvergi að líta.

— Eitthvað vottar fyrir flæðarmáli hérna fyrir sunnan okkur, þó sjálft vatnið sjáist ekki. — Víst er svo, að ekki er hér allt með felldu.

— Eða þessi þögn og algert aðgerðaleysi!

Nú er blákalt, rökvíst veraldarvitið að heltaka hjörtu ykkar, og ber mér að taka undir í sama tón. Það er vísindaleg athugun, að þar, sem ekkert ber við, er enginn tími — engin nútíð; eins hitt: náttúran líður hvergi algert tóm. Og þegar ekkert skeður, falla fortíð og framtíð saman. Þegar svo er ástatt, ruglast rökvísin, og skáldvitið eitt heldur áttum. Sannleikurinn er sá, mín elskanlegu, við höfum verið að skoða listmynd, ljóð í línum og litum: minni landnema Nýja Íslands, málað af ungri vestur-íslenzkri konu, Carol Féldsted að nafni. Winnipegvatnið er að baki okkar. Framundan grænt belti, þar sem lághýst sumarheimili sjást óglöggt undir nýgræddum skógar-runnum. — „Vonir dána mikilmagnans"?

— Nú fer þetta að verða skiljanlegt. — Þarna stendur vindmyllan. Og þá kannast maður við gömlu húsin, lengra upp frá fjörunni. Jú, sannarlega er þetta Gimli og gæti verið ljósmynd — en gætir varla . . .

— Ekki er ég á því. Ég hef séð margar ljósmyndir af Gimli, og hefur engin þeirra farið með minn innra mann eins og þetta málverk. Þó munu inir listlærðu dæma það „photographic" og ósæmilegt hreinni list.

Rétt er það athugað; en nú skal ég segja ykkur sögu. Fleiri en ein tilraun hafa verið gerðar að ná ljósmynd í litum af þessu málverki, og vandað til eftir beztu kostum. En hversu „falleg" sem ljósmyndin var, vantaði **eitthvað**, sem áhorfandinn þóttist **finna** í frummyndinni — eitthvað, sem ekki varð skilgreint né nafn gefið. Og er hér líkt ákomið og með ásjónu lífs og liðins.

— Ætli maður kannist ekki við þetta? Það er skáldskapurinn í málverkinu, sem ljósmyndavélin missir af — og þarf ekki vél til. Hálærðum mönnum verður stundum sama skyssan á; t. d. — prófessór, doktoróðum í tungumálum, við þýðingar íslenzkra ljóða á ensku; eða sprenglærðum músikanta, sem sperrist við að leika in torveldustu tónverk. En hvað veldur því, að skáldverka listakonunnar hefur aldrei verið getið í málgögnum vorra dýrmætu hér vestra?

Það skal ég segja ykkur, mín elskanlegu. Öll málverk Carol eru gerð í sama stíl og „Gimli", og munu því dæmast „photographic", háttbundin og að öllu leyti of gamaldags til að vera sýnd opinberlega. Getið þið hugsað ykkur Gimli-myndina hanga á sama vegg og nýlistar-(ó)myndir? Þar mundi hún taka sig út sosum eins og íslenzk peysuföt á næstu vorkjólasýningunni í París. Af þessu leiðir, að vart munu hafa sézt orð á ensku um málverk Carol. Og enginn sómi-sverð-og-skjöldur vorra dýrmætu, ætlar sér þá dul að lofa verk (um last er ekki að tala) landa eða löndu, hafi ekkert birzt um þau í enskum eða öðrum „útlendum" blöðum. (Ykkur rekur kannske minni til hans Árna okkar, sem iðkaði fleiri en eina listgrein meðal landa í tuttugu ár, áður en hann varð „viðurkenndur" listamaður fyrir greinarstúf í Winnipeg Tribune).

— „Miklir menn erum við, Hrólfur minn"! En ég veit ekki betur en landar hafi maklega minnzt próf-

kænsku Carol og djarfrar framgöngu hennar á námsvellinum og bókar, sem hún samdi. Auk þess hefur hún stundað kennslu við æðri listastofnanir og líklega verið stundum prófessór. Allt þetta hefur löndum verið kunngert.

Mikið rétt, en fyrst kom það allt út á ensku, og hættulaust, nei, heilög skylda að kunngera það, okkur til fróunar og frama. Öðru máli gegnir, þegar til málverka Miss Féldsted kemur. Fyrst og fremst virðist höfund þeirra bresta framtak og bissnesvit til að koma þeim á framfæri. Í öðru lagi, málar hún í þeim stíl, sem fyrir löngu er úreltur; og er það ófyrirgefanlegt af málara, sem kann og „kennir“ alla isma, abstrakt og brasklist. Þar af leiðandi, og í þriðja lagi, mundi sá enski finna litla hvöt hjá sér til lofsamlegrar umsagnar um slík málverk, þó þau bærust honum fyrir sjónir. Að þessu athuguðu, er ósanngjarnt að ætlast til þess af vörðum vorra dýrmætu, að þeir leggi sæmd og sjálfsvirðingu sína og okkar í hættu með því að draga málverk Carol fram í dagsljósið og gefa í skyn, að þau beri vott um skapandi skáldgáfu höfundarins; og það áður en enskurinn veit að myndirnar eru til! — Kannske Miss Féldsted gruni hvað mörg okkar eru ólærð og ólæs á nýlist, hafi meðaumkvun með okkur og máli og meitli myndir sínar, svo allir skilji.

Ekki held ég það. Að sönnu bera myndir Carol á sér blæ viðkvæmni og einlægrar virðingar fyrir tilverunni, sér í lagi því, sem lífrænt er. Hins vegar votta þær það sjálfstæði og stolt, sem hverju skapandi skáldi veittist að vöggugjöf. Og vel mætti hún taka undir með öðru góðskáldi: „Mitt er að yrkja, ykkar að skilja.“ — Hver sem skoðar konuhöfuð, höggvið úr marmara af Carol, mun ganga úr skugga um þetta . . . Efnið til litljóða sinna sækir hún til náttúrunnar. Álítur hana ef til vill listamerkið mesta, og hallast því að stílsmáta og leturgerð höfundarins fremur en að ismum nýlistarinnar — stílsmáta og leturgerð, sem ritar —

„Sú hönd er skrifar lífsins laga-mál
á lilju-blað og ódauðlega sál.“

Lýk ég svo þessu bréfi með þökk fyrir góða samfylgd um heim lífs og lista og ósk um, að þið lifið lengi, vel og mikinn.

P.S.!
— Já „Vögguvísur“ Stephans.

J. P. P.

GÍSLI JÓNSSON:

Fimmtíu ára prestsskaparafmæli

Á síðastliðnu hausti átti séra Albert Eðvald Kristjánsson í Blaine, Wash. fimmtíu ára prestsskaparafmæli, og var haldið þar fjölmennt fagnaðarsamsæti í tilefni af því þann 25. sept. 1960.

Hann er nú það sem kallað er háaldraður maður, kominn vel yfir áttrætt, en hefir þó aldrei gefið sér tíma til að setjast í helgan stein, það er — hætta störfum og njóta síðustu daganna í ró næði. Ekkert er víst fjær skapi hans en algert iðjuleysi. Þó sjóninni hafi nokkuð förlazt, er andinn eins lifandi og áhuginn eins vakandi. Hann hefir aldrei bundið sig eingöngu við það, sem vanalega eru kölluð prestsverk. Ef trúin og vonin er það þrönga hlið, sem leiðir menn til lífsins — annars lífs — þá er kærleikurinn það breiða hliðið, sem er opið öllum, sem bæta vilja og göfga þetta líf — það eina líf, sem við þekkjum. Á því verksviði hefir séra Albert starfað. Hann er mælskumaður með afbrigðum í kirkju og á mannafundum, en hann prédikaði

víst ávallt blaðalaust — treysti því, að augnabliksáhrifin gætu betur lyft ræðunni upp yfir straumnið hversdagsleikans. Flestum er það þó hættuspil, því endurtekningar verða tíðum of margar. En Albert brást víst sjaldan bogalistin.

Meðan hann var hér eystra, tók hann drjúgan þátt í almennum félagsmálum; sat t. d. fjögur ár hér á fylkisþingi Manitoba, því það var föst sannfæring hans, að með því gæti hann unnið mannfélaginu meira gagn en með prestsverkunum einum. En ekki aflaði það honum þó vinsælda. Prestar eiga ekki að blanda sér inn í stjórnmál, að sumra áliti.

Einna bezt lærði ég þó að þekkja og meta séra Albert, þegar við unnum saman í Þjóðræknisfélaginu. Það var á þeim árum, sem félagið var fyrir skömmu skriðið úr egginu. Sundrung og undirróður einstakra óvina félagsins kom því til leiðar, að á einu þingi þess fékkst enginn til að taka forsæti í stjórnarnefndinni. Gaf þá séra Albert kost á sér fyrir

forseta og var kjörinn. Eftir það var nefndin skipuð öðrum sæmilegum meðstjórnendum, sem undir handleiðslu hans tókst að stýra framhjá skerjunum. Má óhætt fullyrða, að frá þeim tíma hafi friður og eining verið óslitinn þáttur í starfi félagsins. Löngu síðar, eftir að hann hafði flutt héðan af heimaslóðum, var hann að verðugu kjörinn heiðursfélagi.

Í gleðisamsæti því í haust, sem getið er hér í upphafi máls, barst séra Albert fjöldi heillaóskaskeyta úr ýmsum áttum. Því miður er ekki rúm fyrir þau öll í þessu riti. En hér er þó eitt þeirra:

Hárin grána og hverfa,
húm að augum setur,
sálin samt er ung.
Þeim, er auð þann erfa,
að þótt færist vetur,
elli er ekki þung.
Tími og eilífð út og saman renna;
enginn deyr, ef vitar andans brenna.
Þitt var hlutverk það, að lýsa og kenna,
þitt var starf á akri göfugmenna.

Björgvin Guðmundsson

Björgvin Guðmundsson tónskáld

Hin skyndilega og óvænta fregn um lát Björgvins tónskálds Guðmundssonar þann 4. jan. s. l. barst oss í hendur, þegar öllu efni ritsins var ráðstafað. Enda lítill vegur til svona á svipstundu að gjöra minningu hans þau skil, er hann verðskuldaði, þó rúm hefði verið nægilegt. Verður því vísað til greinar í 32. árgangi þessa tímarits: „Nokkur vestur-íslenzk tónskáld" (bls. 82-84), þar sem tónverk hans og nokkurra fleiri eru lítillega rædd.

Fáir eða engir Íslendingar hafa markað dýpri spor á tónlistarbrautinni en Björgvin. En upp á hann má heimfæra gamla máltækið: Enginn er spámaður í sínu föðurlandi. Það er því í raun réttri ekki honum að kenna, að hann hætti að mestu tónkveðskap um aldur fram og fór að gefa sig að öðrum andlegum störfum, heldur miklu fremur skilningsskorti og kæruleysi samtíðarinnar. Aðfinnslur eru oft afsakanlegar og stundum hollar, en þögnin drepur allt.

Bækur

Seven Icelandic Short Stories

Ætlunin var að geta þessarar bókar í lengra máli en hér verður gert, en rúm leyfir aðeins stutta umgetning.

Bókin er útgefin með styrk frá Evrópuráðinu, en útgefandi Menntamálaráðuneytið.

Hér eru sex sögur eftir nafngreinda höfunda, Einar H. Kvaran (A Dry Spell, þýdd af Jakobínu Johnson), Guðmund Friðjónsson (The Old Hay, þýdd af Mekkin Sveinson Perkins), Jón Trausta (When I was on the Frigate, þýdd af Arnold R. Taylor), Gunnar Gunnarsson (Father and Son, þýdd af Peter Foote), Guðmund Hagalín (The Fox Skin, þýdd af Mekkin Sveinson Perkins) og Halldór Kiljan Laxness (New Iceland, þýdd af Exel Eyberg og John Watkins). Auk þess er að finna hér Auðunnar þátt vestfirzka í þýðingu G. Turville-Petre. Um útgáfuna sáu þeir Ásgeir Pétursson og dr. phil. Steingrímur J. Þorsteinsson prófessor. Hinn síðar nefndi skrifar ágætan inngang að bókinni. Hér er um læsilegar þýðingar að ræða og lipurlega gerðar. Frábær virðist þýðing G. Turville-Petre á Auðunnar þætti. Þessi snillilegi þáttur kemur hér eins vel fyrir í enskum búningi eins og á frummálinu.

Seven Icelandic Short Stories er eiguleg bók og vel frá henni gengið í alla staði eins og öllum þeim verkum, sem prófessor Steingrímur J. Þorsteinsson hefir annazt.

Njáls saga

Nýlega er komin út hjá Penguin Classic ný þýðing á Njáls sögu á enska tungu. Þýðendur eru Magnús S. Magnússon og Hermann Pálsson lektor í Edinborg. Er þetta þriðja enska þýðingin á Njáls sögu og mun þeirra lausust við fyrnsku. Verður ekki annað sagt en að þessi seinasta þýðing sé einkar læsileg. Mikill fengur er að formála þeim, sem Magnús S. Magnússon skrifar fyrir þýðingunni, og er sú grein það bezta, sem ritað hefir verið um Njálu á enska tungu. Verð bókar er aðeins $1.00, svo að nú er líklegt að Njáls saga hljóti meiri útbreiðslu meðal Engilsaxa en áður hefir verið. Þýðingin er tileinkuð prófessor Einari Ólafi Sveinssyni.

H. B.

Helztu viðburðir

meðal Íslendinga vestan hafs 1960
RICHARD BECK tók saman

Jan. — Í þeim mánuði var haldin í Chicago, Ill., sýning íslenzkra lista og listmuna, sem dr. Árni Helgason, ræðismaður Íslands þar í borg, hafði efnt til. Var sýningin vel sótt og hlaut ágæta dóma.

Jan. — Um þær mundir lét séra Kristinn K. Ólafson, Rock City, Ill., af prestsstörfum. Hann hefir komið mikið við vestur-íslenzka kirkjusögu, og var í tuttugu ár forseti Hins evangelisk-lúterska kirkjufélags Íslendinga í Vesturheimi.

31. jan. — Við miðsvetrarprófin á ríkisháskólanum í Norður-Dakota (University of North Dakota) luku námi þessir nemendur af íslenzkum ættum:

Bachelor of Philosophy:

Kent M. Jóhanneson, Bismarck.

Bachelor of Science in Civil Engineering:

Donald Ray Gunnlaugson, Cavalier.

Bachelor of Science in Mechanical Engineering:

Marion Sigurjón Melsted, Edinburg.

22.-24. febr. — Fertugasta og fyrsta ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi haldið í Winnipeg við ágæta aðsókn. Dr. Richard Beck var endurkosinn forseti. Stuttu síðar kaus stjórnarnefndin þá Gísla Jónsson skáld og Harald Bessason prófessor ritstjóra Tímarits félagsins. Á þinginu var tilkynnt, að landstjóri Kanada, His Excellency, Major-General George P. Vanier, hefði samþykkt að verða heiðursverndari félagsins, og var honum afhent heiðursverndaraskírteinið skrautritað, er hann kom í heimsókn til Winnipeg í apríl.

27. febr. — Háð í Winnipeg mjög fjölmennt þing Menntamálaráðs Manitoba (Manitoba Council of Education). Dr. P. H. T. Thorlakson, formaður ráðsins, stýrði þinginu.

18. marz—Guðmundur Sólmundsson frá Gimli og Harry Davidson frá Oakview heiðraðir í fjölmennum mannfagnaði að Oakview, Man., sem þeir tveir fiskimenn, er lengst hafa fiskað á Winnipeg- og Manitobavötnunum.

Marz — Blaðafrétt skýrir frá því, að Ásmundur Benson, héraðsdómari í Bottineau í Norður-Dakota, verði ekki í kjöri í það embætti í kosningunum á komandi hausti. Á hann sér að baki langan og merkan starfsferil, og hefir skipað dómaraembættið síðan 1954.

Marz — Dr. Kjartan I. Johnson, Pine Falls, Man., hlaut verðlaunin „Winnipeg Clinic Research Institute General Practitioner's Postgraduate Award" til framhaldsnáms í læknisfræði.

10. apríl — Lúterska kvenfélagið „Björk" að Lundar, Man., hélt há-

tíðlegt 50 ára afmæli sitt með fjölmennri samkomu þar í bæ. Séra Jón Bjarman hafði samkomusjórn með höndum, en Miss Salome Halldórson, fyrrv. þingkona, flutti aðalræðuna.

21. apríl — Varð landnámsbóndinn Gamalíel Thorleifsson að Garðar, North Dakota, hálf-tíræður. Hefir hann komið með mörgum hætti við sögu byggðar sinnar á nærri 70 dvalarárum sínum þar.

30. apríl — Sigurbjörn Sigurdson, um mörg ár forstjóri fiskideildar Manitoba, lét af embætti fyrir aldurs sakir.

Maí — Á ráðstefnu Canada Ethnic Press Federation, sem haldin var í Toronto, Ont., í byrjun mánaðarins, ar Walter J. Lindal dómari endurkosinn forseti þess félagsskapar.

27.-29. maí — Þrítugasta og sjötta ársþing Bandalags lúterskra kvenna haldið að Lundar, Man. Mrs. Ingibjörg Bjarnason Goodridge endurkosin forseti.

Maí — Eftirfarandi námsfólk af íslenzkum ættum lauk prófi á Manitobaháskóla (University of Manitoba):

Bachelor of Arts (Honors Course):

Andrea Kathleen Sigurjónsson, Selkirk. Hlaut heiðurspening úr gulli fyrir námsafrek.

Donald Wayne Swainson, Winnipeg. Hafði hlotið mörg námsverðlaun.

Bachelor of Science (Honors Course):

Thor Victor Jacobson, Winnipeg. Með heiðri.

Doctor of Medicine:

Árni Thordur Laxdal, B.Sc., Arcola, Saskatchewan.

Anaesthesiology:

Arnold Willard Holm, M.D., Winnipeg.

Bachelor of Science:

Dorothy Salome Backman, Clarkleigh.

Phyllis Thordís Johnson, Winnipeg.

Diane Lillian Joan Skanderberg, Gladstone.

Ellen Anderson, Selkirk.

Bachelor of Science in Electrical Engineering:

Melvin Gustaf Williams, Hecla, Manitoba.

Bachelor of Science in Mechanical Engineering:

Guðni Charles Backman, Clarckleigh.

Garry Wayne Stephanson, St. James, Manitoba.

Robert Bruce Johnson, Fort William.

Bachelor of Laws:

Gilbert Raymond Goodman, B.A., Winnipeg.

Bachelor of Pedagogy:

Lois Dawn Frederickson, B.A., Winnipegosis.

Joan Oddný Parr (Ásgeirsson), B.A. 1952, Winnipeg.

Bachelor of Science in Civil Engineering:

Einar Sigurberg Sólmundson, Hecla, Man.
Thorvardur Morey Stefánsson, Riverton.
Erik William Anderson, Eriksdale.

Bachelor of Science in Home Economics:

Joyce Lillian Borgfjord, Árborg.
Marylyn Jean Stephenson, Ft. Garry, Manitoba.

Bachelor of Education:

Guðmundur Kristján Breckman, B.A., Stonewall, Man.
Norma Olive Johnson, B.A. Norwood, Man.
Conrad Wilhelm Sigurdson, B.A., St. James, Manitoba.

Bachelor of Science — Geological:

Allan Gardner Stevenson, Winnipeg.

Bachelor of Commerce:

Peter Ronald Erlendson, Winnipeg. Hafði hlotið námsstyrk.

Certificate in Education:

Ellen Hamlin, B.A., Transcona.

Certificate in Nursing — Public Health:

Ingibjörg Jóhanna Sólmundson, Selkirk.

Certificate in Nursing Education (Teaching and Supervision):

Unnur Kristjánsson, Winnipeg.

Bachelor of Science in Agriculture:

Roger Karton Eyvindson, Carberry, Man.

Bachelor of Arts:

Harold Frederick Bjarnason, Gimli.
Martin James Bjarnason, Winnipeg.
Hadley Jón Leif Eyrikson, Winnipeg.
Eleanor Sigrún Jóhannson, Árborg.
Anna Guðrún Johnson, Gimli.
Annabelle Stefánson, Steep Rock, Man.
Aldis Lynn Thorsteinson, Winnipeg.
Clara Wills, Steep Rock, Man.

Diploma in Music (Associate in Music Manitoba):

Sylvia Ethel Storry, Winnipeg.
Helga Anderson, Winnipeg.

Maí — Hugh Gísli Robson, sonur þeirra Hugh lögfræðings og Bergthoru Robson í Montreal og dóttursonur Gísla Jónssonar ritstjóra í Winnipeg, lauk læknisprófi (Doctor of Medicine) á McGill University. Hlaut hann heiðurspening háskólans í gulli fyrir hæstu einkunnir í tveim greinum læknisfræðinnar, tvenn námsverðlaun, og var útnefndur einn af sex fremstu stúdentum ársins.

Maí — Eftirfarandi námsfólk af íslenzkum ættum var brautskráð af Saskatchewan-háskóla (University of Saskatchewan):

Bachelor of Arts:

Morine Barbara Baldwin, Regina. Með háum heiðri og hlaut námsverðlaun.

Margaret Emelia Kristjánsson, Colonsay.

Mundi Irving Jósephson, Saskatoon.

Bachelor of Science in Civil Engineering:

Charles John Runólfsson, Semans.

Bachelor of Science in Home Economics:

Geraldine Sharon Johnson, Saskatoon.

Doctor of Medicine:

Frances Augustine Horner (Magnússon), Saskatoon. Hafði unnið námsverðlaun.

Bachelor of Science in Nursing:

Helen Valerie Frederickson, Regina.

Diploma in Agriculture:

Harold Halldór Björnson, Smeaton.

Diploma in Education:

Wanda Sharon Gail Thorfinnson, B.A., Wynyard, Sask.

Diploma in Nursing:

Alice Elizabeth Björnson, Elfros.

Helga Lilja Jóhannson, Wadena.

3. júní — Grettir Eggertson, Winnipeg, endurkosinn í stjórn Eimskipafélags Íslands á ársfundi þess í Reykjavík.

5.-8. júní — Sjötugasta og fimmta afmælisþing Hins evang. lúterska kirkjufélags Íslendinga í Vesturheimi haldið í Argyle-prestakalli í Manitoba. Herra Sigurbjörn Einarsson, biskup Íslands, sem ferðazt hafði um Íslendingabyggðir í Manitoba og Norður-Dakota og prédikað þar á ýmsum stöðum vikuna áður, prédikaði við íslenzku hátíðarguðsþjónustuna sunnudaginn 5. júní, en við hátíðarguðsþjónustu á ensku sama kvöld prédikaði dr. Franklin Clark Fry, forseti lúterska heimssambandsins og forseti Sameinuðu lútersku kirkjunnar í Ameríku. Margir aðrir klerkar tóku þátt í hátíðahöldunum með ræðuhöldum og ýmsir leikmenn, og var afmælishátíðin fjölsótt og um allt hin virðulegasta.

5. júní — Við vorprófin á Ríkisháskólanum í N. Dakota (University of North Dakota) luku prófi þessir stúdentar af íslenzkum ættum: Miss G. Margot Johnson (með háum heiðri), Bismarck, og Stefán David Laxdal, Gardar, og hlutu bæði menntastigið „Bachelor of Arts“.

6. júní — Dr. Richard Beck, forseti Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi, lagði af stað til Íslands í boði vina og velunnara. Dvaldist hann þar mestan hluta sumars, ferðaðist í alla landshluta og flutti ræður á samkomum.

17. júní — Afmælis íslenzka lýðveldisins minnzt með hátíðahöldum á ýmsum stöðum meðal Íslendinga vestan hafs.

20. júní — Thor Thors, sem verið hafði sendiherra Íslands í Kanada síðan 1948, afhenti landstjóra Kanada, George P. Vanier, í Ottawa

trúnaðarbréf sitt sem ambassador Íslands í Kanada.

23. júní — Dr. Valdimar J. Eylands, prestur Fyrsta lúterska safnaðar í Winnipeg, lagði af stað í ferðamannahópi í ferðalag um Norðurálfu, landið helga og önnur nærliggjandi lönd austur þar. Kom hann heim úr þeim leiðangri snemma í september og hafði heimsótt 18 þjóðlönd í ferðinni.

24. júní — Starfsfólk A. S. Bardal útfararstofunnar í Winnipeg heiðraði fráfarandi forseta fyrirtækisins, Paul Bardal, með virðulegu kveðjusamsæti. Hefir hann, meðal annars, tekið mikinn þátt í opinberu lífi Winnipegborgar, var bæjarráðsmaður í tíu ár, og gegndi þá stundum störfum borgarstjóra, og átti einnig um átta ára skeið sæti á fylkisþinginu í Manitoba sem einn af þingmönnum borgarinnar.

Júní — Við vorprófin á Universityy of California (í Los Angeles) lauk Miss Linda Bergsteinson prófi í verkfræði og hlaut menntastigið „Bachelor of Science in Engineering", en það er fátítt, að stúlkur leggi það nám fyrir sig. Hún er dóttir þeirra Dr. Ingólfs Bergsteinson frá Saskatchewan og Kristjönu konu hans (dóttir Ólafs og Guðrúnar Hallson að Eriksdale, Man.).

—Júní — Blaðafrétt hermir, að Vilhjálmur Bjarnar magister hafi stuttu áður verið skipaður bókavörður við Fiskesafnið íslenzka við Cornell háskólann í Ithaca, New York. Á hann sér að baki óvenjulega merkan námsferil bæði á Íslandi og í Bandaríkjunum.

Júlí — Snemma í þeim mánuði komu þeir dr. Þorkell Jóhannesson, rektor Háskóla Íslands, og Birgir Thorlacius ráðuneytisstjóri, sem verið höfðu á ferðalagi um Bandaríkin, í heimsókn til Winnipeg, og efndu Iceland Canada Foundation og Þjóðræknisfélagið til virðulegs hádegisverðarboðs þeim til heiðurs. Þeir ferðafélagarnir heimsóttu einnig Elliheimilið „Betel" í boði stjórnarnefndar þeirrar stofnunar. Um sama leyti var á ferð í Winnipeg og Nýja Íslandi Andrés Kristjánsson, meðritstjóri „Tímans" í Reykjavík og formaður Blaðamannafélags Íslands.

Júlí — Tilkynnt, að dr. Luther Burbank Kristjánson hafi verið skipaður fulltrúi aðstoðarlandbúnaðarráðherra Manitobafylkis (Assistant to the Deputy Minister of Agriculture), og er hann fyrsti maður, sem þá stöðu skipar. Hann er sonur þeirra Hannesar Kristjánsson (látinn) og Elínar konu hans að Gimli, Man.

Júlí — Mervin Johnson (íslenzkur í móðurætt), þingmaður frá Kindersley, Saskachewan, kjörinn forseti CCF flokksins þar í fylkinu á ársþingi hans.

31. júlí — Haldinn Íslendingadagurinn við Friðarbogann í Blaine, Wash. Um svipað leyti héldu Íslendingar í Seattle hátíðlegan Íslendingadag sinn.

1. ágúst — 71. Íslendingadagur haldinn að Gimli.

Ágúst — Séra Bragi Friðriksson, fyrrum prestur að Lundar og Gimli, ferðaðist á vegum Þjóðræknisfélagsins um Íslendingabyggðir í Manitoba og N. Dakota, kynnti ísl. nútíðar málaralist, flutti erindi og

sýndi kvikmyndir af Íslandi við góða aðsókn og undirtektir.

13. ágúst — Dr. Þorkell Jóhannesson, rektor Háskóla Íslands, tilkynnir í Reykjavík, að frú Hólmfríður, ekkja dr. Rögnvalds Péturssonar, og Margrét dóttir þeirra í Winnipeg hafi þann dag gefið Háskóla Íslands til minningar um dr. Rögnvald 7500 dollara, er verða skal stofn sjóðs, er bera skal nafn hans, og muni sjóðurinn verða aukinn um helming við næstu áramót, í 15 þúsund dollara. Er hér um að ræða stærstu gjöf, sem Háskólanum hefir borizt, þegar frá er talin dánargjöf Aðalsteins Kristjánssonar í Winnipeg.

25. sept. — Þann dag átti séra Albert E. Kristjánsson í Blaine, Wash., fimmtíu ára prestsskaparafmæli, og var hann hylltur af því tilefni með fjölmennum mannfagnaði. Auk síns langa og merka kennimannsferlis á ýmsum stöðum meðal Íslendinga, hefir hann komið við sögu með öðrum hætti; sat á fylkisþinginu í Manitoba í fjögur ár og hefir verið forystumaður í þjóðræknismálum, um skeið forseti Þjóðræknisfélagsins.

28. sept. — Átti séra Kristinn K. Ólafson áttræðisafmæli. (Um hann og þátttöku hans og forystu í vesturíslenzkum kirkjumálum, sjá hér að framan í sambandi við þau tímamót, er hann lét af prestsstörfum eftir meiren 55 ára þjónustu).

Sept. — Dr. Percy Johnson hylltur með geysifjölmennu samsæti í Flin Flon, Man., í tilefni af því, að í þeim mánuði voru 25 ár frá því, að hann hóf læknisstörf þar. Hann er fæddur að Garðar, N. Dak., 28. okt. 1907, sonur frumherjahjónanna Jóns og Guðbjargar Johnson þar í byggð. Hefir honum verið margvíslegur sómi sýndur í sinni starfsgrein og er forystumaður í heilbrigðismálum bæjar síns.

30. sept. — Þrítugasta og fjórða ársþing Kvennasambands Únítara haldið í Winnipeg. Forseti var endurkosin Mrs. Sigríður McDowell þar í borg.

1. okt. — Varð níræður Skúli Sigfússon að Lundar, Man., fyrrum lengi fylkisþingmaður. Daginn eftir héldu sveitungar hans honum fjölsótt samsæti í þakkar skyni fyrir hans margþættu störf í þágu bæjarfélags síns og sveitar á óvenjulega langri starfsævi.

2. okt. — Séra Wallace M. Bergman, sem þjónað hafði lúterska söfnuðinum í Minneota síðan 1958, settur inn í embætti sem prestur íslenzka lúterska safnaðarins í Selkirk, af séra Eric Sigmar, forseta íslenzka lúterska Kirkjufélagsins.

6. okt. — Varð Jón K. Laxdal, sklóastjóri við Kennaraháskólann í Manitoba, sextugur. Hefir hann, auk starfs síns á sviði menntamála, tekið mikinn þátt í vestur-íslenzkum félagsmálum.

Okt. — Blaðafrétt greinir frá því, að dr. Richard Beck hafi verið kjörinn ævifélagi Slysavarnafélags Íslands í viðurkenningar skyni fyrir áhuga hans á málum þess og fyrirlestrahöld á vegum þess í Íslandsferð sinni.

Okt. — Njáll O. Bardal, útfararstjóri í Winnipeg, kosinn í stjórnarnefnd hinna lútersku leikmannasamtaka í Bandaríkjunum og Kanada (Lutheran Laymen's Movement)

á ársþingi Sameinuðu lútersku kirkjunnar, er haldið var í Atlantic City í Bandaríkjunum.

12. okt. — Átti dr. Sveinn E. Björnsson læknir 75 ára afmæli. Auk læknisstarfsins meðal Íslendinga áratugum saman, hefir hann tekið mikinn þátt í vestur-íslenzkum félags- og menningarmálum.

20. okt. — Átti dr. Haraldur Sigmar 75 ára afmæli, en hann gegndi áratugum saman prestsstörfum meðal Íslendinga á ýmsum stöðum, og er fyrr. forseti Lúterska kirkjufélagsins íslenzka.

Okt. — Á 41. ársþingi kandadísku vikublaðanna, sem haldið var í Vancouver, hlaut vikublaðið „Manitoba Leader", sem gefið er út í Portage la Prairie, Man., verðlaunabikar sem bezta vikublað í sínum flokki í Kanada, en ritstjóri þess er William A. Vopni.

21.-22. okt. — Hélt Karlakór Reykjavíkur, undir stjórn Sigurðar Þórðarsonar söngstjóra, hljómleika í Winnipeg Auditorium á vegum Celebrity Concert Series og í samvinnu við Þjóðræknisfélagið, við mikla aðsókn, einkum fyrra kvöldið, og almenna hrifningu áheyrenda. Kórinn hélt einnig fjölsótta samkomu í Árborg, Man., við sambærilegar undirtektir.

Okt. — Í þeim mánuði voru liðin 85 ár síðan fyrsti íslenzki frumherjahópurinn kom til Winnipeg og sigldi norður Rauðána til Nýja Íslands.

8. nóv. — Við almennar kosningar í Bandaríkjunum var Valdimar Björnson endurkosinn féhirðir Minnesotaríkis með drjúgum meirihluta.

Nóv. — Íslands- og Grænlandsmálverk Emilé Walters listmálara sýnd í fjórum borgum í Floridaríki á vegum National Collection of Fine Arts of the Smithsonian Institution, og hlutu ágæta blaðadóma.

Nóv.—Tilkynnt, að Birgir Thorlacius, ráðuneytisstjóri í Reykjavík, og Steindór Steindórsson, yfirkennari á Akureyri, hafi tekið sæti í ritnefnd **Lögbergs-Heimskringlu.**

6. des. — Tilkynnt, að Hjörvarður H. Árnason, síðan 1947 forseti listadeildar Minnesota-háskólans (University of Minnesota), hafi verið kjörinn í stjórnarráð fjárstofnunarinnar Guggenheim Foundation og varaforseti framkvæmdanefndar þeirrar stofnunar. Hann er fæddur í Winnipeg, sonur þeirra Sveinbjörns Árnasonar frá Oddsstöðum í Lundarreykjadal í Borgarfirði og Maríu Bjarnadóttur, ættaðrar af Suðurlandi.

Des. — Blaðafrétt skýrir frá því, að Jón Pétur Sigvaldason hafi nýlega verið skipaður ambassador Kanada til Indónesíu lýðveldisins, fyrsti maður af íslenzkum ættum, sem Kanadastjórn hefir skipað í sendiherraembætti; en hann hefir um mörg ár gegnt ýmsum trúnaðar- og ábyrgðarstörfum í þágu utanríkisráðuneytis Kanada. Hann var fæddur að Baldur, Manitoba, 9. febr. 1904, og voru foreldrar hans Einar og Kristín Sigvaldason, bæði látin.

Leiðrétting: Í atburðaskránni í **Tímaritinu** í fyrra (undir 24. maí) hefir misprentazt föðurnafn þeirra feðga séra Daníels og séra Kolbeins **Simundson,** en ekki Sigmundsson. Þetta leiðréttist hér með með afsökun.

Prófessor RICHARD BECK:

Mannalát

FEBRÚAR 1959

22. Þorbergur Þorbergsson, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg. Fæddur 29. des. 1892 í Lögbergs-nýlendunni í Saskatchewan. Foreldrar: Björn Þorbergsson frá Dúki í Skagafirði og Helga Þorleifsdóttir frá Reykjum á Reykjaströnd.

JÚLÍ 1959

27. Helga G. Christopher hjúkrunarkona í Kelowna, B.C. Foreldrar: Theodór og Sigríður Thordarson, fyrrum í Selkirk og Winnipeg, nú búsett í Vancouver, B.C.

ÁGÚST 1959

17. Einar Jónasson, á heimili sínu að Jaðri í Víðis-byggð í Nýja Íslandi. Fæddur að Jaðri í Hnausa-byggð 9. apríl 1896. Foreldrar: Jóhannes Jónasson og Halla Jónsdóttir.

OKTÓBER 1959

14. Jónas Jónasson, á heimili sínu að Jaðri í Víðis-byggð. Fæddur 5. okt. 1888. Albróðir ofannefnds. Vann sér orð fyrir dýralækningar.

18. Magnús F. Björnsson frá Mountain, N. Dak., á heimili dóttur sinnar í Huron, S. Dak. Fæddur 16. des. 1873 í Rosseau, Ontario, Kanada. Foreldrar: Friðbjörn og Anna Björnson. Fluttist með þeim barnungur til Pembina, N. Dak., en átti síðan lengstum heima að Mountain. Kom mikið við bæjar- og sveitarmál og var bæjarstjóri í Mountain í 18 ár.

NÓVEMBER 1959

8. Halldór J. Halldórsson, landnámsmaður í Wynyard-byggð í Saskatchewan, að Surrey, Burnaby, B.C. Fæddur að Húki í Miðfirði í Húnavatnssýslu 19. febrúar 1873. Foreldrar: Jónatan Halldórsson og Elín Magnúsdóttir. Fluttist með þeim ársgamall vestur um haf til Ontario, en árið eftir til Nýja Íslands, síðan til N. Dakota og þaðan 1906 til Saskatchewan.

20. Magnús O. Magnússon, landnámsmaður í Wynyard-byggð í Saskatchewan, að heimili sínu í grennd við Blaine, Wash. Fæddur 18. des. 1877 í Haukadal í Dalasýslu (líklega að Núpi). Foreldrar: Oddur Magnússon og Margrét Ólafsdóttir frá Vatnshorni í Haukadal. Fluttist til Vesturheims með þeim 1886, fyrst til N. Dakota, en til Saskatchwan 1906, og bjó þar lengstum síðan.

DESEMBER 1959

7. Ágúst Líndal, í Fort Frances, Ontario, 76 ára. Foreldrar: Jakob Líndal (Hanson) og Anna Hannesdóttir. Fluttist með þeim vestur um haf til Kanada 1888. Albróðir Walters J. Lindal dómara í Winnipeg.

13. Sigurjón Þórðarson, landnámsmaður í Geysis-byggð í Nýja Íslandi, á sjúkrahúsinu á Gimli, Man. Fæddur 13. des. 1864. Foreldrar: Þórður Jónsson og Rósa Þorláksdóttir, er fluttust frá Efstasamtúni í Glæsibæjarhreppi til Vesturheims 1893, og settust þá þegar að í Nýja Íslandi.

19. Valgerður Johnson, kona Eiríks Johnson, á Almenna sjúkrahúsinu í Selkirk, Man. Fædd í Reykjavík 15. apríl 1881. Foreldrar: Kristján Kristjánsson og Björg Sveinsdóttir. Kom til Ameríku 1902. Búsett í Selkirk frá 1904.

20. Halldóra Thorláksson, kona Thorláks Thorláksson, í Hensel, N. Dak., á sjúkrahúsi í Cavalier, N. Dak. Fædd í Víðinesi í Berufirði í Suður-Múlasýslu 6. marz 1894. Foreldrar: Þorgrímur Þorláksson og Guðrún Marteinsdóttir. Kom af Íslandi til N. Dakota 1911.

31. Jóhann Benedikt Halldórsson, landnámsmaður í Amaranth, Manitoba, í Langley, B.C., 81 árs að aldri.

JANÚAR 1960

3. Paul Carl Thorsteinson, að heimili sínu í Winnipeg. Fæddur þar í borg 1. júní 1910. Foreldrar Þorsteinn Þ. Þorsteinsson skáld og fyrri kona hans, Rannveig Einarson.

5. Valentínus Valgardsson kennari, á heimili sínu í Moose Jaw, Saskatchewan. Fæddur í Winnipeg 16. apríl 1896. Foreldrar: Ketill Valgarðsson, ættaður úr Eyrarsveit í Snæfellsnessýslu, og Soffía Sveinbjarnardóttir frá Laxárdal í Dalasýslu. Mikill námsmaður á skólaárunum, og hafði í 35 ár verið kennari við Moose Jaw Central Collegiate, aðalskóla þeirrar sléttuborgar.

5. Dagbjört Ingveldur Egilsson, kona Ingimundar Egilsson, á Almenna sjúkrahúsinu í Vancouver, B.C. Fædd að Leiti í Dýrafjarðarþingum 21. sept. 1878. Foreldrar: Ólafur Ólafsson og Sigríður Ingimundardóttir. Kom til Ameríku 1913. Lengi búsett í Brandon, Man.

11. Bertha (Kristbjörg) Johnson, kona Magnúsar Johnson, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 76 ára gömul. Foreldrar: Einar Eiríksson og Helga Marteinsdóttir úr Breiðdal í Suður-Múlasýslu, og fluttist fjölskyldan vestur um haf til Nýja Íslands 1884.

12. Guðrún Guðmundsdóttir Eyjólfsson, ekkja Jóns Eyjólfssonar, á heimili sínu að Lundar, Man. Fædd 23. maí 1869 á Þingmúla í Skriðdal í Suður-Múlasýslu; kom vestur um haf til Winnipeg með fjölskyldu sinni 1887.

20. Elízabet Sturlaugson, ekkja Ásgeirs Sturlaugssonar frá Akra í N. Dak., á sjúkrahúsi í Cavalier, N. Dak. Fædd á Dunustöðum í Laxárdalshreppi í Dalasýslu 20. ágúst 1886. Kom til Ameríku með foreldrum sínum, Jóhannesi og Guðrúnu Halldórsson, árið 1891.

FEBRÚAR 1960

10. Helga Johnston, á heimili sínu í St. James, Man., 73 ára að aldri. Dóttir Halldórs Sigurgeirssonar Bardal.

10. Paul V. Paulson húsamálari, á heimili sínu í Winnipeg, 72 ára. Fæddur þar í borg; átti um skeið heima í Winnipegosis, en síðustu 32 árin í Winnipeg.

13. Valdimar Jón Sigurdson frá Minnedosa, Man., á sjúkrahúsi í Brandon, 63 ára gamall. Hafði áður búið að Víðir, Man. Foreldrar: Jón Sigurðsson og Kristín fyrri kona hans.

16. Leifur Magnússon, í bílslysi í Claremont, Kaliforníu. Fæddur 7. júlí 1882 á Seyðisfirði. Foreldrar: Sigfús Magnússon (prests á Grenjaðarstað) og Guðrún Benediktsdóttir prests Kristjánssonar í Múla. Kom vestur um haf með foreldrum sínum 1886 og ólst upp í Duluth, Minn. Fyrrv. forstjóri Washington-deildar Alþjóðavinnumálaskrifstofu Þjóðabandalagsins gamla. Kunnur fyrir fyrirlestrahöld og ritstörf á því sviði.

17. Miss Sigurrós Vídal hjúkrunarkona, á sjúkrahúsinu að Gimli, Man. Fædd 7. apríl 1878 á Kambhóli í Víðidal í Húnavatnss. Foreldrar: Sigurður Jónsson Vídal og Kristín Grímsdóttir. Kom með þeim vestur um haf til Nýja Íslands 1887. Um langt skeið í þjónustu heilbrigðismáladeildar Manitobafylkis sem umferðar-hjúkrunarkona, ein af þrem fyrstu konum, er skipuðu þá stöðu.

17. Björn (Barney) H. Hjálmarsson, að heimili sínu í Carlsbad, Kaliforníu. Fæddur í Strandhöfn í Vopnafirði 11. jan. 1885, en kom til Ameríku tveggja ára gamall með foreldrum sínum, Halldóri Hjálmarssyni og Margréti Björnsdóttur, er bjuggu í grennd við Akra, N. Dak. Var búsettur þar nærri samfleytt þangað til hann flutti til Kaliforníu 1948.

18. Peter John Nelson Thorsteinsson, á heimili sínu í Winnipeg, 47 ára að aldri. Fæddur að Lundar, Man., en átti lengst heima í Winnipeg.

19. Miss Jóhanna Ingibjörg Pétursson, að North Surrey, B.C. Fædd á Íslandi, dóttir Péturs Péturssonar og konu hans, og fluttist hún ung með fjölskyldunni vestur um haf til Lundar, en meiri hluta ævinnar búsett í Winnipeg.

20. Snæbjörn Hallgrímsson, fyrrum búsettur í Kandahar, Sask., í Vancouver, B.C., 79 ára gamall.

27. Kristinn Kristjánsson, að heimili sínu í East Kildonan, Man., 47 ára að aldri. Fæddur í Winnipeg, elzti sonur Lúðvíks (heit.) Kristjánssonar og eftirlifandi konu hans.

28. Jón Benediktsson, fyrrum búsettur í St. James, Man., á Elliheimilinu „Betel“ að Gimli, Man., 87 ára að aldri. Fluttist til Kanada 1905 og stundaði búskap bæði að Lundar og í Charleswood, Man., en kom til Winnipeg 1944.

28. Sigríður Árnadóttir Guðmundsson, ekkja Guðmundar Guðmundssonar frá Skálafelli í Suðursveit, á Elliheimilinu „Betel“ að Gimli, Man. Fædd 3. sept. 1865 að Holtum á Mýrum í Austur-Skaftafellssýslu. Foreldrar: Árni Arngrímsson og Vigdís Jónsdóttir. Kom til Kanada 1902.

29. Daníel J. Líndal, póstmeistari og fyrrum kaupmaður að Lundar, Man., á heimili sínu. Fæddur á Reykjum í Hrútafirði 8. maí 1884. Foreldrar: Jósep Jónsson og Sigríður Bjarnadóttir; kom með þeim vestur um haf tveggja ára gamall til N. Dakota, en átti jafnan heima að Lundar, nema fyrstu átta árin vestra. Forustumaður í félagsmálum byggðar sinnar.

MARZ 1960

3. Stefán Johnson, á sjúkrahúsi í Glenboro, Man. Fæddur á Hóli í Kaupangssveit í Eyjafjarðarsýslu 1879. Foreldrar: Jón Jónsson og Þórunn Gunnlaugsdóttir. Flutttust af Íslandi í Argyle-byggð 1906.

14. Dr. Alice J. Hayes (Steinunn Jóhannesdóttir), í Los Angeles, Kaliforníu. Fædd að Eystra-Miðfelli á Hvalfjarðarströnd 20. janúar 1870. Foreldrar Jóhannes Jónsson og Ellisef Helgadóttir. Kom til Ameríku 1884. Í meir en 40 ár trúboðsprestur og læknir í Kína.

18. Grímur Jóhannson, forstj. Rjómabús bænda í Ashern, Man., á Siglunessjúkrahúsi. Fæddur 17. júní 1902. Foreldrar: Guðmundur Jóhannesson og Kristveig Grímsdóttir, ættuð úr Norður-Múlasýslu, og fluttist hann ársgamall með þeim vestur um haf. Tók mikinn þátt í bæjarmálum.

19. Reynold H. L. B. Gíslason, í Lockport, Man., 58 ára. Kom af Íslandi til Kanada barn að aldri.

20. Steinunn Eirickson, á Grace sjúkrahúsinu í Winnipeg, níræð að aldri. Hafði átt heima að Lundar, Man., síðan 1891.

21. Ragnar Á. Stefánsson, á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur í Lækjakoti í Víðidal í Húnavatnssýslu 12. ágúst 1888. Foreldrar: Stefán Þorsteinsson og Ásta Margrét Jónsdóttir. Fluttist til Kanada 1913 og dvaldist lengstum í Winnipeg. Átti árum saman sæti í stjórnarnefnd Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi. Kunnur leikari og upplesari.

22. Jón Jónsson smiður, í Selkirk, Man. Fæddur að Hrísum í Víðidal í Húnavatnssýslu 10. júlí 1877. Foreldrar: Jón Daníelsson og Guðrún Jónsdóttir. Kom til Vesturheims 1901.

29. Árni Brandson smiður, frá Hnausum, Man., á King George sjúkrahúsinu í Winnipeg, 68 ára að aldri. Áhugamaður um íslenzk félags- og menningarmál.

30. Vilborg Frederickson, ekkja Olgeirs Frederickson, frumherja í Argylebyggð, á heimili sínu í Winnipeg. Fædd 22. ágúst 1868 á Stóra-Bakka í Hróarstungu í Norður-Múlasýslu. Foreldrar: Vigfús Jónsson og Hildur Halldórsdóttir. Kom til Ameríku árið 1876.

APRÍL 1960

2. Guðrún Samson, ekkja Samsonar J. Samson fyrrum lögregluþjóns, á heimili sínu í Winnipeg. Fædd að Grund í grennd við Riverton, Man. 12. júlí 1878. Foreldrar: Jón landnámsmaður Björnsson frá Borg í Skriðdal og Margrét kona hans, frá Fossgerði í Eiðaþinghá, er fluttu vestur um haf árið 1876.

3. Guðmundur Helgason, á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 16. marz 1868 á Innri-Ásláksstöðum á Vatnsleysuströnd. Foreldrar: Helgi Gunnlaugsson og Herdís Hannesdóttir. Kom vestur um haf 1887 og nam land í Nýja Íslandi 1894 og bjó þar fram á efri ár.

5. Hjörtur Hjaltalín frá Mountain N. Dak., á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur 7. júlí 1870 að Kampfelli í Eyjafirði. Foreldrar: Trausti Ingimundarson og Guðbjörg Þorsteinsdóttir. Fluttist af Íslandi til Kanada 1882, en stuttu síðar til Mountain og átti þar síðan heima, að nokkrum árum undanteknum. Áhugamaður mikill um þjóðræknismál.

7. Guðmundur Peter Goodman, að heimili sínu í Winnipeg. Fæddur 21. sept. 1896 þar í borg. Foreldrar: Kristinn Guðmundsson frá Kalastaðakoti og Sigurbjörg Jónsdóttir frá Ferstiklu.

12. Carl Jónas Gunnarson, í Palm Springs, Kaliforníu. Fæddur í Saskatchewan 1. jan. 1917 og bjó þar þangað til hann fluttist til Vancouver, B.C., 1942, en til Kaliforníu fyrir þrem árum.

16. Norma Sigríður Knowles, í Vancouver, B.C. Fædd 11. marz 1920 í Winnipegosis, Man. Foreldrar: Óskar og Petronella Frederickson.

22. Jóhann Gíslason smiður, að heimili sínu á Lundar, Man. Fæddur 18. ágúst 1881, en fluttist barnungur vestur um haf með foreldrum sínum, og hafði verið búsettur að Lundar óslitið síðan 1894. Þjóðhagi og kunnur sem uppfinningamaður.

MAÍ 1960

4. Jón Jónsson Hördal landnámsmaður, að Lundar, Man., 89 ára að aldri. Foreldrar: Jón Sveinbjarnarson frá Hóli í Hörðudal í Dalasýslu og Halldóra Baldvinsdóttir frá Víðidal í Húnavatnssýslu. Nam land í grennd við Lundar árið 1902. Þjóðkunnur kappgöngumaður á fyrri árum.

5. Brynjólfur og Harold Jones, drukknuðu milli Mikleyjar og lands í Winnipegvatni. Báðir fæddir og uppaldir í Mikley, Brynjólfur 10. febr. 1918 og Harold 9. des. 1931. Foreldrar: Þorbergur og Anna Jones, sem búið hafa í Mikley um hálfrar aldar skeið og eru afkomendur íslenzkra frumbyggja þar.

7. Guðbjörg Kristjana Leeuw, í Pittsburg, Kaliforníu. Fædd í Mikley í ágúst 1900, dóttir landnámshjónanna Kristmundar Jónssonar og Kristjönu Thorsteinsdóttur, er fluttu vestur um haf og námu land í Mikley 1893.

10. Hólmfríður Anna Hanson, kona Jóhanns Hanson, í Vancouver, B.C., 63 ára gömul. (Um ætt hennar, sjá dánarfregn Ágústs Líndal bróður hennar, 7. des. 1959, hér að framan).

16. Ragnheiður Magnússon, ekkja Thorarins Magnússon, á heimili sínu að Gimli, Man., 59 ára að aldri.

16. Einar Ísfeld, 94 ára, í Langruth, Man. Flutti þangað 1895 og stundaði þar búskap fram á síðari ár.

18. Margrét Jóhannesson, ekkja Magnúsar Jóhannessonar, að heimili sínu í Winnipeg. Fædd 1881 að Hlíðarhúsum í Jökulsárhlíð og kom til Kanada 1905.

22. Hermaníus Bogi Sigurgeirsson vélstjóri, að heimili sínu í Vancouver, B.C. Fæddur í Mikley 22. apríl 1904. Foreldrar: Bogi Sigurgeirsson, fyrrum prests að Grund í Eyjafirði, og Kristín Ásmundardóttir

30. Kristján Jónsson, á Elliheimilinu „Betel" að Gimli, Man., hniginn að aldri. Fæddur að Syðri-Neslöndum í Mývatnssveit í Suður-Þingeyjarsýslu. Foreldrar: Þorlákur Jónsson frá Grænavatni og Kristrún Pétursdóttir frá Reykjahlíð, er fluttust vestur um haf í Argyle-byggð 1893. Kristján nam land við Dafoe, Saskatchewan 1909 og bjó þar þangað til 1938, síðan lengstum í Winnipeg.

JÚNÍ 1960

1. Sigríður Gunnarsson, kona Eyjólfs Gunnarssonar, að heimili sínu í Campbell River, B.C. Fædd að Fellsenda í Dalasýslu 16. september 1884. Foreldrar: Sveinbjörn og Steinunn Loptson. Fluttist til Kanada með foreldrum sínum 1887, en þau námu land 1890 í Þingvallabyggð, nálægt Churchbridge, Sask.

5. Sigurbjörg Johnson, ekkja Einars Jónssonar, í Selkirk, Man. Fædd að Eyvindarstöðum í Blöndudal í Húnavatnssýslu 15. nóv. 1864. Foreldrar: Benjamín Guðmundsson og Ragnheiður Árnadóttir. Fluttist til Vesturheims með manni sínum 1887, en þau settust að í Selkirk tveim árum síðar.

9. Davíð Jóhann Guðmundson, á heimili sínu í Árborg, Man., 75 ára að aldri. Hafði verið skattheimtumaður fyrir Árborg sveit í 35 ár og einnig lengi í skólaráði bæjarins.

9. Gunnar Sigurdson, að heimili sínu í Riverton, Man., 61 árs gamall.

9. Hannibal Ágúst Thordarson, á sjúkrahúsi í Seattle, Wash., 76 ára að aldri.

14. Jón Kristján Sigurdson, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 46 ára gamall. Foreldrar: Kristján (heit.) Sigurdson og Thorbjörg kona hans.

19. Freda Ólafson, á heimili dóttur sinnar í Kaliforníu, 62 ára að aldri. Fluttist til Winnipeg 1904 og var búsett þar um langt skeið.

22. Kristbergur Baldwinsson, í Regina, Sask. Fæddur 1893 að Einarsstöðum í Núpasveit í Norður-Þingeyjarsýslu. Foreldrar: Stefán Baldwinsson og Kristbjörg Vigfúsdóttir.

23. Elízabet Einarsdóttir (Beta Einars), á gamalmennahælinu í Yorkton, Sask. Foreldrar: Einar Jónsson Sauðfjörð og Sigríður Pálmadóttir frá Eyrarprestsnesi í Skutulsfirði. Kom vestur um haf til Kanada 1921, settist að í Churchbridge, Sask., og átti þar heima fram á allra síðustu ár.

23. Guðmundur B. Magnússon, á heimili sínu að Gimli, Man. Fæddur 6. júní 1887 á Arnórsstað á Jökuldal í Norður-Múlasýslu. Foreldrar: Magnús Jóhannesson og Ragnhildur Guðmundsdóttir. Áhugamaður um íslenzk félagsmál.

JÚLÍ 1960

1. William Skaftfeld, í Vancouver, B.C.

4. Kristjana Júlía Mathews, ekkja Hallgríms Metúsalemssonar (Mathews), á heimili sínu í Winnipeg. Fædd 3. júlí 1875, ættuð frá Djúpavogi á Austurlandi. Foreldrar: Vigfús Eiríksson og Guðrún Pétursdóttir. Fluttist vestur um haf til Winnipeg með manni sínum 1913.

13. Sigurlaug Sigurdsson, ekkja Sigfúsar Sigurdsson, áður lengi að Oak Point, Man., á heimili dóttur sinnar í Winnipeg, Man. Fædd 2. maí 1878 á Ási í Kelduhverfi í Norður-Þingeyjarsýslu. Foreldrar: Jón Frímann Kristjánsson og Kristín Jónsdóttir; kom með þeim vestur um haf til Nýja Íslands 1889.

14. Guðný S. Johnson, ekkja Þorleifs Johnson, á heimili sínu að Big Point, Man. Fædd á Íslandi 1887 og kom vestur um haf aldamótaárið.

15. Kristín Björg Anderson, frá Baldur, Man., 91 árs að aldri.

16. Dr. Sigurður Jónsson, prófessor í lyfjafræði við University of North Carolina, Chapel Hill, N. Carolina, í bílslysi þar í grennd. Fæddur í Flatey á Breiðafirði 27. jan. 1919. Hafði verið háskólakennari vestan hafs síðan 1950 og við fyrrnefndan háskóla síðan 1956.

16. Gordon Thorsteinson, drukknaði vestur af Lundar, Man., fimmtugur að aldri.

20. Ingibjörg Butler, í Winnipeg, 75 ára gömul. Fædd á Íslandi, en kom til Winnipeg 1900.

23. Pálína Rósa (Sigurðardóttir) Anderson, ekkja Halldórs Anderson (Árnason) frá Höfnum á Skaga, á heimili sínu í Winnipeg, 93 ára gömul. Fædd að Másstöðum í Vatnsdal og kom vestur um haf stuttu eftir aldamótin.

24. Halldór Sigurdsson byggingarmeistari, á sjúkrahúsi í Bellingham, Wash. Fæddur 19. júní 1879 í Helgafellssveit. Foreldrar: Sigurður og Kristín, búendur þar. Fluttist til Vesturheims 1912. Lengi búsettur í Seattle, Wash.

25. Kristinn Ari (Chris) Einarson, að heimili sínu í Winnipeg. Fæddur á Íslandi, en fluttist ungur að aldri til Kanada með foreldrum sínum, Einari Guðmundssyni og Guðbjörgu Einarsdóttur, og settist fjölskyldan að á Gimli, Man. Lengi í þjónustu fiskiveiðadeildar Manitobastjórnar.

27. Vigdís Bjarnason, ekkja Þórðar Bjarnason, að heimili sínu í Selkirk, Man., 92 ára að aldri. Fædd að Garði nálægt Útskálum. Foreldrar: Eiríkur Auðunsson og Margrét Magnúsdóttir.

27. Jónas Ingi Johnson járnbrautarmaður, frá Árnes, Man., á sjúkrahúsi í St. Boniface, Man., 55 ára gamall.

29. Ragnhildur Johnson (Thorkelsson), ekkja Einar Johnson, á sjúkrahúsi í Winnipeg, 87 ára. Fluttist af Íslandi til Kanada um aldamótin og átti lengi heima að Árnes, Man.

ÁGÚST 1960

2. Séra B. Theodore Sigurdsson, á sjúkrahúsi í Bismarck, N. Dak., 53 ára að aldri. Fæddur í Seattle. Foreldrar: Séra Jónas og Stefanía Sigurdsson, bæði látin. Prestvígður 1934 og hafði þjónað íslenzkum söfnuði í Selkirk, að Lundar og Mountain. Mælskumaður mikill.

3. Herbert Christopherson, að Baldur, Man., sextugur að aldri. Hafði verið búsettur þar í byggð ævilangt og rak þar bifreiðaverkstæði.

8. Miss Elín (Ella) Hall, á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, rúmlega sjötug að aldri. Af skagfirzkum ættum. Hafði tekið mikinn þátt í íslenzkum félagsmálum.

8. Margrét Bárðarson, fyrrum búsett að Geysir, Man., í Golden, B.C., 81 árs að aldri.

9. Guðmundur Eyford smiður, að Elliheimilinu „Betel", Gimli, Man., 86 ára gamall. Fluttist til Kanada fyrir 57 árum og átti heima í Winnipeg nærri 50 ár. Mikill fróðleiksmaður og ritfær vel.

13. María Stephensen, á Elliheimilinu „Betel" að Gimli, 87 ára. Fluttist af Íslandi til Kanada fyrir 57 árum.

16. Thor Eric Sigvaldason forstjóri, á sjúkrahúsi í Saskatoon, Sask., 61 árs gamall. Búsettur í Winnipeg, þar til hann fluttist til Saskatoon árið 1938. Tók mikinn þátt í félagsmálum.

17. Rose Bjarnason (Rósa Margrét Guðlaugsdóttir), á sjúkrahúsi í Vancouver, B.C. Fædd 17. apríl 1877 að Ljárskógaseli í Dalasýslu. Foreldrar: Guðlaugur Bjarnason og Magdalena Skúladóttir. Kom með þeim vestur um haf til Nýja Íslands 1883.

18. Franklin Stefán Halldórson, á heimili sínu í Selkirk, Man., 57 ára að aldri. Áður til heimilis í Winnipeg og lengi í þjónustu T. Eaton-félagsins sem endurskoðandi reikninga.

22. Dýrfinna Elding, ekkja Donalds Elding, á heimili sínu í Winnipeg. Fædd 15. júní 1877 að Fróðhúsum í Borgarfirði. Foreldrar: Eggert Jónsson og Sigríður Jónsdóttir. Fluttist ung að aldri vestur um haf og átti heima í Winnipeg í 73 ár.

24. Trausti Ísfeld frá Húsavick, Man., á sjúkrahúsi í St. Boniface, Man., 53 ára gamall.

SEPTEMBER 1960

1. Margrét Ingibjörg Bardal, ekkja Arinbjarnar S. Bardal útfararstjóra, á heimili sínu í Winnipeg. Hún fluttist vestur um haf 1886 og til Winnipeg 1897. Tók mikinn þátt í félagsmálum lúterskra kvenna og bindindismálum.

1. Guðbjörg (Bertha) Anderson, á heimili sínu í Winnipeg, 72 ára að aldri. Fluttist vestur um haf til Kanada fyrir 53 árum og átti lengst af heima í Winnipeg.

5. Hildibrandur Brandson, bóndi að Hnausum, Man., á Almenna sjúkrahúsinu í Winnipeg, 73 ára gamall.

6. J. Otto Thorleifson, forstjóri skartgripaverzlunar í Yorkton, Sask., í Winnipeg, 53 ára gamall. Foreldrar: J. B. Thorleifsson og kona hans; fluttist með þeim til Yorkton 1909.

7. Jóseph Björgvin Gíslason, bóndi að Geysir, Man., á sjúkrahúsi í Árborg, Man.

9. Annie Azelia Pétursson, ekkja Ólafs Péturssonar byggingarmeistara, á heimili sínu í Winnipeg, 76 ára að aldri. Fædd að Garðar, N. Dakota, en fluttist með foreldrum sínum til Saskatchewan 1892. Hafði um langt skeið átt heima

í Winnipeg. Meðal barna hennar er séra Philip M. Pétursson í Winnipeg.

25. Jóhanna Kristjana Oddson, að heimili sínu í Winnipeg, 65 ára gömul. Fædd í Reykjavík, en fluttist ung vestur um haf og ólst upp í Árborg, Man.

OKTÓBER 1960

6. Miss Friðmunda Sigurlaug Christie, á heimili sínu í Winnipeg, 82 ára að aldri. Fædd á Íslandi, en hafði átt heima í Winnipeg í 61 ár.

7. Halldór Baldwin, að heimili sínu í Winnipeg, 72 ára gamall. Fæddur að Baldur, Man., en átti heima í Winnipeg síðastliðin 54 ár. Stundaði lengi úrsmíði og skartmunagerð.

9. Thorunn Hjaltason, ekkja Magnúsar Hjaltasonar læknis, á heimili sínu í Winnipeg. Fædd á Íslandi, en fluttist til Manitoba 1901 og var búsett í Winnipeg 25 ár.

13. Jóhanna Guðrún Skaptason, ekkja Jóseps B. Skaptasonar, á heimili sínu í Winnipeg. Fædd 16. marz 1878 að Skógum, frumbýli, sem foreldrar hennar reistu í Kjalvík, skammt suður af Gimli, Man. Foreldrar: Símon Símonarson frá Gönguskörðum í Skagafirði og Valdís Guðmundsdóttir, ættuð frá Ytri-Krossum í Staðarsveit á Snæfellsnesi. Mikil forystukona í félagsmálum.

18. Guðmundur A. Stefánsson múrari, á sjúkrahúsi í Winnipeg. Fæddur í Reykjavík 7. júlí 1885. Foreldrar: Stefán Egilsson múrari og Sesselja Sigvaldadóttir ljósmóðir. Fluttist vestur um haf 1911, og hafði átt heima í Winnipeg í nærri 40 ár. Þjóðkunnur íþróttamaður, Glímukóngur Íslands á sínum tíma, og áhugamaður um félags- og menningarmál.

19. Ellis V. Johnson frá Point Roberts, á sjúkrahúsi í Bellingham, Wash. Fæddur 27. marz 1891. Foreldrar: Jón Sigvaldason frá Bóndastöðum í Hjaltastaðaþinghá og Sigríður Sæmundardóttir frá Krossavík í Vopnafirði. Kom vestur um haf með foreldrum sínum árs gamall.

24. Ingibjörg Thordarson, ekkja Gríms Thordarson, eins af frumbyggjum Garðarbyggðar í N. Dakota, á heimili dóttur sinnar, dr. Solveigar Gíslason , St. Peter, Minnesota. Fædd 23. apríl 1861 að Hrísum í Helgafellssveit í Snæfellsnessýslu. Foreldrar: Snæbjörn Hannesson og Solveig Guðmundsdóttir. Kom til Ameríku með foreldrum sínum 1883, en þau settust nokkrum árum síðar að í Garðarbyggð. Meðal barna hennar er prófessor Thordur W. Thordarson við Landbúnaðarháskólann í Fargo, N. Dak.

NÓVEMBER 1960

5. Jóhann (Joe) Eiríkur Peterson, á sjúkrahúsi í Cavalier, N. Dakota. Fæddur 18. júlí 1901. Foreldrar: Eiríkur Peterson og Kristbjörg Jóhannsson. Búsettur í Cavalier síðan 1934. Áhugamaður um félagsmál og forystumaður í bændasamtökum (Farmers Union) í Pembina County; forstjóri deildar þess félagsskapar í Cavalier undanfarin 25 ár.

7. Kristján (Chris) Helgason, að heimili sínu í Winnipeg, 65 ára að aldri. Fæddur þar í borg, sonur Sigurbjörns O. G. Helgasonar, ættaðs úr Norður-Múlasýslu, og Oddnýjar Sveinsdóttur, ættaðrar úr Húnaþingi, bæði látin.

10. Sigurveig Vopni, frá Kandahar, Sask., 74 ára gömul.

18. Séra Eyjólfur J. Melan, að heimili sínu í Argyle-byggð, Man. Fæddur 2. jan. 1890 að Sléttu í Reyðarfirði. Foreldrar: Jónas Eyjólfsson og Sigurlín Guðnadóttir. Fluttist vestur um haf 1922 og þjónaði Sambandssöfnuðum á ýmsum stöðum í Nýja Íslandi og einnig að Lundar, Man. Um skeið forseti Hins sameinaða kirkjufélags Íslendinga í Norður-Ameríku. Þjóðhaga smiður og skáld gott.

20. Miss Lilja Olson, að heimili sínu í Selkirk, Man., 59 ára að aldri.

21. Bjarni Vigfússon, bóndi og smiður, að heimili sínu í Riverton, Man., 72 ára gamall. Fæddur í Mikley, sonur Vigfúsar Bjarnasonar og Guðrúnar Ólafsdóttur úr Hrunamannahreppi í Árnessýslu, er lengi bjuggu í Howardville, Man.

22. Þorsteinn Guðnason (Goodman), á heimili sínu í Winnipeg, 89 ára gamall. Fluttist vestur um haf skömmu eftir aldamótin og var í tuttugu ár búsettur við Ashern og Oak View, Man.

24. Anna Jónína Björnson, ekkja Ívars Björnson, á Elliheimilinu „Betel“ að Gimli, Man., 92 ára að aldri. Áður búsett í Winnipeg.

25. Ralph Lárus Sigurdson, í bílslysi nálægt Austin, Man., 24 ára gamall. Fæddur og uppalinn í Riverton, Man., sonur S. V. Sigurdson og konu hans.

25. Hjörtur Lárusson hljómlistarfræðingur, í Minneapolis, Minn. Átti fyrrum heima í Winnipeg og stofnaði þar fyrir aldamótin fyrsta Winnipeg Civic Band. Fæddur 14. nóv. 1874 í Ferjukoti í Borgarfirði syðra.

Nóv. — Benedict (Bennie) Sólmundson, drukknaði við fiskiveiðar norður á Winnipegvatni, fertugur að aldri, sonur Guðmundar Sólmundssonar á Gimli, Man.

DESEMBER 1960

9. Wilhelmína Ólafía Johnson, kona Halls Johnson, að heimili sínu í Árborg, Man., 64 ára gömul.

12. Thora Austman, kona Sigurgeirs Austman, á sjúkrahúsinu að Gimli, Man., 72 ára að aldri. Átti fyrrum heima í Selkirk, Man.

16. Thorvaldur Pétursson, að heimili sínu í Toronto, Ont. Fæddur í Winnipeg 10. júlí 1904. Foreldrar: Dr. Rögnvaldur og Hólmfríður Pétursson. Búsettur í Toronto mörg undanfarin ár.

19. Guðný Kristín Sigvaldason, á Grace spítalanum, 68 ára að aldri. Hún var fædd á Íslandi og fluttist til Manitoba 1893.

19. Ólöf Ingibjörg Erickson, á heimili sínu í Riverton, áttræð.

20. Sigurbjörn Benedictson, að heimili sínu að Lundar, Man. Fæddur á Þórunnarstöðum í Kelduhverfi í N.-Þingeyjarsýslu 16. júlí 1875. Foreldrar: Benedikt Kristjánsson og Hólmfríður Kristjánsdóttir. Fluttist með þeim vestur um haf til Nýja Íslands 1879.

22. Hjálmar Gíslason, að heimili sínu í Winnipeg, Man. Fæddur að Kirkjubæ í Norður-Múlasýslu 7. okt. 1876. Foreldrar: Gísli Jónsson og Ingunn Stefánsdóttir. Fluttist vestur um haf til Winnipeg 1903. Prýðisvel ritfær og skáld gott, og tók mikinn þátt í íslenzkum félagsmálum, einkum bindindis- og þjóðræknismálum.

29. Sarah Baldwin, kona Ben Baldwin, að heimili sínu í Winnipeg, 70 ára að aldri. Fædd þar í borg og ól þar allan aldur sinn.

31. Jakob Ingimundarson, á heimili sínu í Selkirk, Man., 84 ára gamall.

Des. — Ásta Swanson, ekkja Odds S. Swanson, í Selkirk, Man. Fædd 1896 í Rosseau, Minnesota. Foreldrar: Jóhannes Jóhannsson og Guðrún Sigríður Halldórsdóttir, sem dvöldu um langt skeið í Piney-byggð í Manitoba, og komu þar mikið við sögu.

Fertugasta og fyrsta ársþing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

Fyrsti fundur

fertugasta og fyrsta ársþings Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi var settur af forseta félagsins, dr. Richard Beck, í Góðtemplarahúsinu við Sargentstræti, mánud. 22. febrúar, kl. 10 f. h.

Ritari las áætlaða dagskrá þingsins, en dr. Valdimar J. Eylands stjórnaði guðræknisstund og flutti bæn. Sungnir voru sálmarnir „Lofið vorn drottin" og „Á hendur fel þú honum". Frú Louisa Gíslason lék undir á píanó. Að því búnu flutti forseti ársskýrslu sína.

Ársskýrsla forseta

Góðir Íslendingar, háttvirtu fulltrúar og gestir!

Upphafsmálsgreinin í stefnskrá félags vors leggur, eins og vera ber, áherzluna á þegnskap vorn í hérlendu þjóðlífi, en öll óskum vér þess vafalaust, að skerfur vor til hérlendrar menningar megi verða sem veglegastur og varanlegastur.

En vér eigum þegnrétt í öðrum og víðtækari skilningi. Öll eigum vér, sem íslenzkt blóð rennur í æðum, þegnrétt í hinu íslenzka ríki andans. Það ríki á sér langan aldur, því að það er meir en þúsund ára gamalt. Það nær frá sígildum fornkvæðum vorum fram til snilldarverka íslenzkra samtíðarskálda, og tekur yfir íslenzka andlega iðju og afrek milli þeirra endimarka. Víðlent er það ríki því óneitanlega og fjölskrúðugt að andans gróðri. Hvað merkilegast er samt hið órofna samhengi í tungu vorri og bókmenntum, er lýsir sér meðal annars í því að Egill Skallagrímsson og séra Matthías Jochumsson geta skipzt á hendingum yfir djúp níu alda.

Réttilega og vel komst Snorri Hjartarson skáld að orði, er hann sagði í blaðaviðtali fyrir fáum árum síðan: „Hugsaðu þér bara, hvað það er dásamlegt að geta lesið meir en þúsund ára gömul kvæði á sínu eigin máli. Það eru ómetanleg forréttindi." (**Morgunblaðið**, 2. febr. 1957). Á sama streng slær Snorri í merkilegu kvæði ,er hann segir:

Land, þjóð og tunga, þrenning sönn og
ein,
þér var ég gefinn barn á móðurkné;
ég lék hjá þér við læk og blóm og stein,
þú leiddir mig í orðs þíns háu vé.

Á dimmum vegi dýrð þín um mig
skein,
í dögun þeirri er líkn og stormahlé
og sókn og vaka: einnig hörð og hrein,
þú heimtar trúnað, spyr hver efnd
mín sé.

Þessi orð taka vitanlega sérstaklega til allra þeirra, sem ólust upp við íslenzkt mál og menningaráhrif, hvoru megin hafsins sem var; en í þessum alvöruþrungnu ummælum skáldsins felst einnig sterk áminning um trúnaðinn við menningarerfðir vorar. Nú kunna sumir að segja, að vér Íslendingar séum ekki óhlutdrægir dómarar um gildi bókmennta vorra og annarra erfða, að vér gerum of mikið úr þeim, sjáum þær í rómantísku ljósi þjóðernislegs metnaðar. En þá er því til að svara, að fyrir hendi eru dómar fjölmargra erlendra fræðimanna og annarra andans manna um bókmenntir vorar og aðrar erfðir. Ég tek aðeins nýjasta og nærtækasta dæmi þess, sem mér er kunnugt um.

Prófessor Ian Ramsay Maxwell, forseti enskudeildar háskólans í Melbourne í Ástralíu, dvaldi á Íslandi níu mánuði síðastliðið ár. Hvers vegna fór þessi ástralski fræðimaður „hálfan hnöttinn kring" til Íslandsdvalar? Hann svaraði því sjálfur á þessa leið í viðtali við **Morgunblaðið** 13. okt. síðastliðinn:

„Það, sem dró mig þessa löngu leið um hálfan heiminn, var ást mín og aðdáun á Íslendingasögunum. Og þetta er í annað skipti, sem ég kem til Íslands. Ég dvaldist hér í einn mánuð sumarið 1952.

Nærri þrjátíu ár eru liðin, síðan ég fór að lesa Íslendingasögurnar. Þær eru fegurstu bókmenntirnar, sem ég hef lesið á fullorðinsárum mínum. Ég las fyrst enskar þýðingar og kom varla til hugar, að ég gæti farið að læra íslenzku, en eftir fyrri heimsóknina til Íslands, fór ég inn á þá braut og sé ekki eftir því, því að þá fyrst kemst maður í snertingu við hið lifandi, tæra mál þeirra."

Prófessor Maxwell sagði enn fremur: „Íslendingasögurnar eru mér lýsandi dæmi um það, hvernig enskan hefði get-

að orðið, ef hún hefði getað staðizt ásókn erlendra orða. Ég held að enskir rithöfundar gætu lært mikið af honum Snorra Sturlusyni til þess að gera mál sitt meira lifandi og í sterkari tengslum við talmálið."

Dæmi slíkra manna eru oss Íslendingum ærin sönnun þess, hvern fjársjóð vér eigum, þar sem eru bókmenntir vorar og önnur menningarverðmæti, og jafnframt áminning um það að leggja rækt við þær erfðir, varpa þeim eigi á glæ, en gera þær sem ávaxtaríkastar í lífi voru og annarra hérlendis. Það er og hefir um 40 ára skeið verið megintilgangur þessa félagsskapar vors, sem hefir á liðnum árum aflað honum fylgis af hálfu fjölda fólks vors; og enn á hann, góðu heilli, stóran hóp velunnara vor á meðal, sem skilja gildi hins veglega málstaðar, er vér helgum viðleitni vora í þjóðræknis- og menningaráttina.

Hinu er ekki að leyna, að stöðugt grisjast skógurinn í fylkingu hins eldra félagsfólks vors. Eftir því sem fjármálaritari, Guðmann Levy, tjáir mér, höfum vér átt á bak að sjá þessum félagssystkinum á árinu: Dr. theol. Rúnólfur Marteinsson, Winnipeg, heiðursfélagi; Einar Páll Jónsson ritstjóri og skáld, Winnipeg, heiðursfélagi; Mrs. Elizabet Polson, Winnipeg; Magnús Magnússon, St. Boniface; Geir Thorgeirsson, Winnipeg; Sveinn Oddsson, Winnipeg; Mrs. Lena Stratton, Winnipeg; Þorlákur Johnson, Winnipeg; Mrs. Þórdís Jónsson, Winnipeg; Jónas G. Skúlason, Árborg; Jónas Jónasson, Víðir; Einar O. Hallgrímsson, Minneota, Minnesota; J. J. Erlendson, Mountain; Mrs. Rannveig Stefánsson og Mrs. Valgerður Johnson, Selkirk; Mrs. Guðrún Borgfjord, Árborg; P. K. Bjarnason, Winnipeg; Peter S. Peterson, Piney; Gunnar J. Guðmundsson, Vancouver; Tómas Guðmundson, Eiríkur Scheving og Einar H. Einarson, allir að Lundar; og Miss Sigurrós Vídal frá Hnausum.

Eins og nöfnin gefa í skyn, voru í þessum hópi ýmsir þeir, sem hátt bar áratugum saman í þjóðræknislegri og menningarlegri starfsemi vorri, og höfðu þar víðtæk áhrif, en við öll þessi kæru félagssystkini vor eiga eftirfarandi ljóðlínur úr merkilegu erfiljóði eftir Stephan G. Stephansson um vestur-íslenzka landnámskonu:

En þjóðarheill auðgar þó ævi hvers manns
ef eftir hann liggur á bersvæði lands
þarft handartak, hugrenning fögur.

Vér minnumst þessara látnu félagssystkina vorra með einlægum saknaðar- og þakkarhuga og vér vottum hlutaðeigendum innilega samúð vora. Mér verða þessa stundina ofarlega í huga hjartaheit bænarorð dr. Rúnólfs Marteinssonar fyrir ættjörð vorri, sem hann flutti nýlega í byrjun þings vors, og mér hljómar í eyrum djarfmælt eggjanin til dáða í snjöllum ættjarðarkvæðum Einars Páls Jónssonar. Hinir í hópi þeirra félgassystkina vorra, sem létust á árinu, myndu taka í sama streng og vilja við oss segja hvert um sig í orðum Guðmundar skálds Guðmundssonar:

Láttu aldrei fánann falla,
fram til heiðurs stigið er.

Vissulega er góðum málstað að vinna þar, sem er markmið félags vors: auðgun hérlends þjóðlífs með varðveizlu og ávöxtun dýrkeyptra menningarverðmæta vorra. Minnug þess, hefir stjórnarnefndin á allmörgum fundum sínum á árinu, og með starfi sínu utan þeirra, leitazt við að ráða fram úr þeim málum, sem síðasta þjóðræknisþing fól henni til framkvæmda, og einnig haft með höndum önnur mál, sem henni hafa borizt til athugunar. Meðnefndarfólki mínu þakka ég prýðilega samvinnu að vanda. Læt ég svo eftirfarandi skýrslu segja sögu starfsins á árinu.

Útbreiðslu- og fræðslumál

Deildir víðs vegar eru hornsteinar starfsemi þess, og framtíð þess að sama skapi undir því komin, hvernig þeim farnast, án þess að lítið sé gert úr gildi einstakra félagsmanna, hvar sem þeir standa í sveit. Það má því vera oss sérstakt ánægjuefni, að sumar deildirnar hafa á árinu aukið félagatal sitt. Ber þar fyrst að nefna deildina að Gimli, sem bætt hefir við sig 32 félögum, eða meir en þriðjungi alls deildarfólks. Er þar sannarlega ágætlega að verki verið og öðrum til fyrirmyndar, og ber þessi mikla aukning félagsfólks vitni traustri forystu í málum deildarinnar og blómlegu félagslífi. Samkvæmt upplýsingum frá fjármálaritara hefir deildin „Esjan" í Árborg bætt við sig rúmri tylft nýrra félaga og deildin „Báran" að Mountain svipuðum hópi, og er það einnig mjög þakkarvert. Loks er mér óblandið gleðiefni að skýra frá því, að félagi voru hefir bætzt mikill liðsauki, þar sem eru 12 nýir félagar úr hópi Íslendingafélagsins í New York. Er það einkum að þakka lifandi áhuga og dugnaði forseta þess ágæta félags, frú Guðrúnu Miller, og votta ég henni hér með þökk félags vors. Jafnframt býð ég allt hið nýja félagsfólk velkomið í hóp vorn, og um leið aðra nýja félagsmenn og konur, sem mér kann að vera ókunnugt um.

Skýrslur deildanna lýsa annars nánar starfi þeirra, og mun það koma á daginn, að margar þeirra halda vel í horfi, en aðrar miður, eins og gengur, enda aðstæðurnar til starfans ærið misjafnar eftir staðháttum. Þá þykir mér sérstök ástæða til að geta þess, að sambandsdeild vor, Lestrarfélagið „Vestri" í Seattle hélt sextugustu áramótasamkomu sína 31. des. síðastliðinn, og á því yfir langa og merka sögu að líta, og er enn vel lifandi og starfandi, eins og skýrsla ritara sýnir. Núverandi forseti „Vestra" er Karl F. Frederick ræðismaður, ritari, Jón Magnússon, og féhirðir, S. B. Johnson. Í félagsins nafni óska ég „Vestra", embættismönnum og félagsfólki, hjartanlega til hamingju og þakka ágætt menningar- og þjóðræknisstarf um sextíu ára skeið.

Stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins hefir á árinu unnið með mörgum hætti að útbreiðslu- og fræðslumálunum, og ýmsir aðrir lagt þar hönd að verki, enda ber brýna nauðsyn til að efla sem mest sambandið og samstarfið við deildirnar, hvar sem því verður við komið. Harma ég einlæglega, að ég hef eigi getað heimsótt eins margar þeirra og ég hafði ætlað mér, en leikur hugur á að bæta úr því á komandi ári.

Fyrrv. forseti félagsins, dr. Valdimar J. Eylands, flutti erindi og sýndi myndir frá Íslandi á samkomu deildarinnar á Gimli, enda er hann ávallt reiðubúinn að leggja málum félagsins lið. Hann hélt einnig ræður um íslenzk efni víðar á árinu, og hefir birt greinar um íslenzka menn og málefni í vikublaði voru og **Sameiningunni.**

Núverandi varaforseti, séra Philip M. Pétursson, flutti ávarp í ársveizlu Icelandic Canadian Club, hefir ritað blaðagreinar um íslenzk efni, og í embættisferðum sínum víðs vegar um byggðir vorar beint og óbeint treyst félags- og ættarböndin. En hvar sem kirkjuleg athöfn fer fram vor á meðal á íslenzku, er ofinn þáttur í viðhald máls vors og erfða og þjóðernisvitundar vestur hér. Það skyldi munað og metið, enda á félag vort ómetanlega s kuld að gjalda íslenzku prestunum hér vestan hafs fyrr og síðar.

Ritari vor, prófessor Haraldur Bessason, hefir verið mikilvirkur á árinu. Hann hefir unnið ötullega að söfnun sögulegra heimilda, einkum kirkjubóka og annarra gagna, sem varða vora vestur-íslenzku söfnuði, og að mikrófilmun þessara gagna, og hefir þegar sent Þjóðskjalasafni Íslands stóra sendingu af því tagi. Er hér um að ræða mikilvægt verk fyrir framtíðina. Annað meginstarf ritara síðastliðið sumar var að undirbúa Íslendingadaginn að Gimli, en hann var forseti dagsins, eins og kunnugt er. Síðastliðið vor tók ritari enn fremur saman kvöldvöku fyrir deildina „Frón" hér í Winnipeg, flutti inngangserindi um **Njálu** og stjórnaði upplestri úr sögunni. Hann flutti ræður á íslenzku á sumarmálasamkomu í lútersku kirkjunni hér í borg og nú í haust á samkomu deildarinnar að Gimli, einnig ræðu, á íslenzku og ensku, á samkomu í Wynyard, og nú nýverið erindi (að sjálfsögðu á ensku) um sögu íslenzkrar tungu fyrir hópi íslenzkra stúdenta við United College hér í Winnipeg. Síðast en ekki sízt ber þess að geta, að hann hefir birt ræður og margar ritgerðir um íslenzk efni í vikublaði voru og víðar.

Vararitari, Walter J. Lindal dómari, hefir flutt ávörp á ýmsum samkomum og nú sem áður ritað greinar um íslenzk þjóðræknis- og menningarmál bæði í **The Icelandic Canadian** og í vikublað vort. Hann hefir einnig haldið áfram starfi sínu í þágu **Canada-Iceland Foundation,** en hann er formaður framkvæmdanefndar þeirrar stofnunar. Jafnframt vinnur hann þjóðræknisstarf á breiðum grundvelli með starfsemi sinni varðandi hin ýmsu þjóðarbrot í Kanada, ekki sízt sem forseti blaðamannafélags þeirra (Canadian Ethnic Press Federation).

Féhirðir, Grettir L. Johannson ræðismaður, flutti á árinu fjögur erindi um Ísland á ensku, einnig, í embættisnafni, ávörp og kveðjur við ýmis tækifæri, og hefir auk þess haft með höndum víðtæka upplýsingastarfsemi um Ísland. En hjá honum, sem öðrum fulltrúum Íslands hérlendis, falla landkynningar- og þjóðræknisstarfið eðlilega í sama farveg.

Varaféhirðir, frú Hólmfríður F. Danielson, flutti erindi um Ísland á ensku á samkomum tveggja félaga í Fort Garry og lagði ýmsum öðrum til efni í erindi um Ísland, sem flutt hafa verið í Winnipeg og víðar. Hún undirbjó einnig og sá um þátttöku Íslendinga í hinni miklu skrúðsýningu, er hin ýmsu þjóðarbrot í Manitoba efndu til í sambandi við komu Elízabetar drottningar og Philips prinz til Winnipeg síðastliðið sumar. Hún hefir einnig skrifað greinar um íslenzk efni bæði á ensku og íslenzku.

Starf fjármálaritara, Guðmanns Levy, er eðlilega einkum falið í bréfaskriftum til deilda og því unnið í kyrrþey, en eigi að síður grundvallaratriði í viðhaldi sambandsins við deildirnar.

Varafjármálaritari, Ólafur Hallsson, hefir nú sem áður unnið dyggilega í heimadeild sinni að Lundar, átti sæti

í nefndum af félagsins hálfu, og stutt starf þess með öðrum hætti. Skjalavörður, Ragnar Stefánsson, hefir, sérstaklega seinni helming ársins, átt við veikindi að stríða og liggur nú á sjúkrahúsi. Færi vel á því, að þingið sýndi honum góðhug sinn með viðeigandi hætti, í viðurkenningar- og þakkarskyni fyrir störf hans í þágu félagsins árum saman og hlutdeild hans í félagslífi voru og menningarmálum.

Forseti flutti kveðjur af hálfu félagsins á Íslendingadeginum að Gimli, í kveðjusamsæti fyrir séra Ólaf Skúlason og frú hans að Mountain, í samsæti til heiðurs dr. Valdimar J. Eylands og frú hans hér í Winnipeg, á tíu ára afmælishátíð elliheimilisins „Borg" að Mountain, og í ársveizlu Icelandic Canadian Club. Enn fremur hélt forseti aðalræðuna við hátíðarguðsþjónustu í Víkurkirkju að Mountain í tilefni af 15 ára afmæli íslenzka lýðveldisins, er fram fór að öllu leyti á íslenzku. Einnig flutti hann tvö útvarpserindi frá stöð ríkisháskólans í N. Dakota, hið fyrra í tilefni af afmæli lýðveldisins, en hið síðara um landnámsferðir norrænna manna; auk þess, einnig á ensku, erindi um íslenzk skáld í Norður-Dakota á ársfundi Félagsins til eflingar norrænum fræðum (The Society for the Advancement of Scandinavian Study) í Augustana College, Rock Island, Illinois, síðar á árinu þrjá fyrirlestra um íslenzk og norræn efni á þeim skóla, og endurtók þá á Dana College, Blair, Nebraska, en háskólar þessir eru aðal æðri menntastofnanir Svía og Dana vestan hafs. Í nafni félagsins hefir forseti einnig á árinu sent ýmsum félögum og einstaklingum bréflegar kveðjur; meðal annars sendi hann frú Hólmfríði Pétursson heillaóskir vorar í tilefni af áttræðisafmæli hennar og þakkir fyrir margháttaðan stuðning hennar við málstað félagsins og starf, en öll erum vér jafnframt minnug forystu manns hennar, dr. Rögnvaldar heitins Péturssonar, í þjóðræknismálum vorum og þessu félagi áratugum saman. Forseti hefir auk þess á liðnu ári birt ritgerðir um íslenzk efni í blöðum og tímaritum vestan hafs og austan, og á ensku í kanadískum og amerískum tímaritum, sem og í ameríska alfræðiritinu **The World Book Encyclopedia.**

Skal þá vikið að því, sem unnið hefir verið að íslenzkukennslu og söngfræðslu á íslenzku. Prófessor Haraldur Bessason hefir síðan í haust haldið áfram kvöldnámskeiði í íslenzku fyrir fullorðna með sama fyrirkomulagi og í fyrra. Frú Hólmfríður Danielson hefir einnig aftur í ár kennt nokkrum ungum stúlkum íslenzku í heimahúsum með góðum árangri. Af hálfu deildarinnar að Gimli er haldið áfram að kenna unglingum íslenzk ljóð og söngva. Unglingasöngflokkur deildarinnar söng á Íslendingadeginum á Gimli í sumar, eins og þeir, sem á hann hlýddu, munu minnast með ánægju. Er þessi fræðslustarfsemi deildarinnar hin athyglisverðasta og þakkarverð að sama skapi. Í sambandi við kennslu í íslenzku skal þess getið, að þau prófesssor Haraldur og frú Hólmfríður hafa sem milliþinganefnd verið að leitast við að undirbúa hentugar lexíur til notkunar við kennsluna. Munu þau skýra þinginu frá árangri þeirrar viðleitni sinnar.

Tengslin og samvinnumálin við Ísland

Hugur vor til ættlandsins er fagurlega túlkaður í bréfi, sem Jóhann skáld Sigurjónsson, þá nýkominn til Kaupmannahafnar, skrifaði Jóhannesi bróður sínum á Laxamýri haustið 1899, og prentað er í síðasta jólahefti **Lesbókar Morgunblaðsins.** Skáldið ávarpar bróður sinn í bréfsbyrjun með þessum orðum:

„Hugur minn flýgur til fjallanna fögru og fossanna hvítu, en þótt fossar og fjöll laði huga minn heim yfir hafið, þá er þó annað, sem dregur hann meir, það eru vinirnir góðu heima á Fróni."

Það er áreiðanlega þetta, sem um annað fram dregur huga vorn heim um haf; og ánægjulegt er það, hve margir úr vorum hópi gátu látið þann draum sinn rætast á síðastliðnu sumri. Það yrði of langt mál að telja þá alla upp, þótt verðugt væri, og verð ég því að láta mér nægja að minnast á þá, er fóru þangað sem sérstakir boðsgestir og í opinberum erindum.

Nefni ég þá fyrst séra Eric H. Sigmar, forseta lúterska kirkjufélagsins, er fór til Íslands í boði íslenzku þjóðkirkjunnar sem fulltrúi kirkjufélags síns, til þess að vera viðstaddur og flytja kveðjur við vígslu hins nýja biskups Íslands, herra Sigurbjarnar Einarssonar prófessors. Þáverandi biskup, dr. Ásmundur Guðmundsson, heiðursfélagi vor, hafði einnig, í nafni íslenzku ríkiskirkjunnar, sýnt Þjóðræknisfélaginu þá sæmd að bjóða forseta þess að vera viðstaddur biskupsvígsluna, en anna vegna gat hann eigi þegið það virðingarboð. Að beiðni hans og sameiginlegri ósk stjórnarnefndarinnar, sýndi séra Eric félaginu þá vinsemd að flytja kveðjur þess við biskupsvígsluna. Skylt er jafnframt að geta þess, að varaforseta félags vors, séra Philip M. Pétursson, var einnig boðið að vera fulltrúi Hins Sameinaða Kirkjufélags Ísl., nú „The Western Canada Unitarian Conference", við vígslu

Sigurbjarnar biskups, en gat eigi, fremur en forseti, þegið það ágæta boð. Fyrir hönd félags vors þakka ég séra Eric Sigmar kveðjuflutning hans af vorri hálfu við vígslu hins nýja biskups heima á ættjörðinni.

Heiðursfélagi vor, frú Jakobína Johnson skáldkona í Seattle dvaldi sumarlangt á Íslandi í boði vina sinna þar; flutti hún ávarp í íslenzka ríkisútvarpinu og ræður á samkomum. Í sambandi við heimför hennar, kom út á Íslandi safn hinna ágætu ljóðaþýðinga hennar úr íslenzku á ensku, **Northern Lights**, og er það hin ákjósanlegasta gjafabók og kynningar um íslenzka ljóðagerð.

Annar heiðursfélagi vor og velunnari, Valdimar Björnsson, fjármálaráðherra í Minnesota, dvaldi ásamt frú sinni á Íslandi rúman hálfan mánuð síðastliðið haust í boði Stúdentafélags Reykjavíkur. Flutti hann fyrirlestra á vegum þess félagsskapar og Íslenzk-ameríska félagsins bæði í Reykjavík og á Akureyri. Fjallaði einn fyrirlesturinn um það málið, sem oss er nátengdast og ofarlega á dagskrá hjá oss á þjóðræknisþingum, um Ísland og samband vort við það. Þarf ekki að fjölyrða um það, hve skörulega hefir þar verið á málunum haldið, enda voru fyrirlestrar Valdimars frábærilega vel sóttir og hlutu sambærilegar undirtektir áheyrenda.

Hann ræddi meðal annars um mannaskipti yfir hafið, enda er þar um meginþátt að ræða í samskiptum vorum við heimalandið. Og þegar um það atriði er rætt, minnumst vér sérstaklega prestanna heiman um haf, sem dvalið hafa og dveljast vor á meðal. Með söknuði sáum vér á bak þeim séra Ólafi Skúlasyni og frú Ebbu úr Norður-Dakotabyggðinni síðastliðið haust, en bót í máli, að þau hurfu heim til ættjarðarstranda. Vér þökkum þeim samveruna og samstarfið og biðjum þeim og dætrum þeirra blessunar. Samtímis fögnum vér nýju prestunum heiman af Íslandi, þeim séra Ingþóri Indriðasyni og séra Hjalta Guðmundssyni og fjölskyldum þeirra, bjóðum þau hjartanlega velkomin í vorn vestur-íslenzka hóp og hér á þingið, en báðir eru þeir prestarnir á skemmtiskrá á samkomum í sambandi við þingið, og sleppa vitanlega ekki við að taka þátt í þingstörfum.

Hollvinur vor og heiðursfélagi, dr. Árni Helgason, ræðismaður Íslands í Chicago, dvaldi einnig heima á ættjörðinni rúmar þrjár vikur síðastliðið vor, og hefir sýnt oss þá miklu velvild að koma hingað norður til þess að flytja erindi á hinni almennu samkomu síðasta þingkvöldið og sýna þar myndir, er hann tók í fyrrnefndri heimferð sinni. Býð ég hann hjartanlega velkominn á þingið og í vorn hóp.

Prestana frá Íslandi og skyldulið þeirra skoða ég þegar sem heimamenn í vorum hópi, en vér höfum einnig á árinu átt ýmsum góðum gestum að fagna heiman af ættjörðinni.

Snemma sumars voru hér á ferðinni þeir Árni Bjarnarson og Gísli Ólafsson lögreglustjóri frá Akureyri, sem báðir eru oss áður kunnir af fyrri heimsóknum. Voru þeir á Íslendingasamkomum vestur á Kyrrahafsströnd og eins á „Fróns"-kvöldi hér í Winnipeg; flutti Árni erindi um samband og samvinnu Íslendinga austan hafs og vestan, en hann er hinn mesti áhugamaður um þau mál, eins og kunnugt er, og hefir látið sig þau miklu skipta. Meðal annars er hann formaður nefndar þeirrar, sem vinnur að því að safna æviskrám Vestur-Íslendinga og gefa þær út. Er þar um hið merkasta og þarfasta verk að ræða, og vil ég á ný hvetja fólk vort til þess að leggja til efni í æviskrárnar, en umboðsmaður útgáfunefndarinnar er Davíð Björnsson bóksali hér í Winnipeg. Jafnframt vil ég þakka Árna Bjarnarsyni forgöngu hans í þessu máli og öðrum oss til heilla, og tekur það einnig til samverkamanna hans.

Í haust var í kynnisferð um Bandaríkin, í boði utanríkisráðuneytis þeirra, Jón Magnússon, fréttastjóri íslenzka ríkisútvarpsins; kom hann á Íslendingaslóðir á ýmsum stöðum og flutti hlýja kveðju heiman um haf á tíu ára afmælishátíð elliheimilisins „Borgar" að Mountain. Undanfarna þrjá mánuði dvaldi hér einnig, lengstum vestur í Vancouver, séra Halldór Kolbeins, sóknarprestur í Vestmannaeyjum ásamt frú sinni. Prédikaði hann við íslenzkar guðsþjónustur þar í borg og í Winnipeg, og flutti einnig erindi á samkomum deildarinnar „Ströndin" í Vancouver, er hélt þeim hjónum virðulegt kveðjusamsæti.

Öllum þessum kærkomnu gestum frá Íslandi þökkum vér komuna, þáttinn, sem þeir hafa ofið í bræðrabandið yfir hafið, og óskum þeim velfarnaðar.

Bróðurkveðjur milli vor og ættþjóðarinnar hafa einnig á árinu brúað hafið frá báðum ströndum. Í fyrra vor flutti íslenzka ríkisútvarpið erindi um Þjóðræknisfélagið, sem forseti þess hafði talað á segulband í tilefni af 40 ára afmæli félagsins og jólakveðju frá honum síðar á árinu í félagsins nafni. Hliðstæðar kveðjur voru fluttar í útvarpinu frá þeim Gretti L. Johannson ræðismanni og frú Ingibjörgu Jónsson, ritstjóra **Lögbergs-Heimskringlu.** Annaðist ritari félagsins, próf. Haraldur Bessason, upp-

tökuna á kveðjum þessum og flutti inngangsorð.

Þjóðræknisfélagið á Íslandi lét taka á segulband og senda hingað vestur um haf kveðjur frá biskupnum yfir Íslandi, herra Sigurbirni Einarssyni, og Sigurði Sigurgeirssyni, ritara félagsins. Hafa þessar hlýyrtu og sérstaklega kærkomnu kveðjur þegar verið fluttar á ýmsum stöðum og munu verða fluttar hér á þinginu, en Grettir ræðismaður hefir þær með höndum og mun á sínum tíma gera nánari grein fyrir þeim og flutningi þeirra. En Þjóðræknisfélaginu á Íslandi vil ég, í nafni félags vors, þakka þetta bróðurlega handtak yfir hafið, annan góðhug í vorn garð og alla samvinnu við oss.

Ræktarhugur vor til ættjarðarinnar stendur djúpum rótum. Vér fögnum með henni á sigur- og gleðistundum, en finnum til djúprar samúðar, er hún drýpur höfði í sorg og á um sárt að binda. Því snart það oss djúpt, er oss barst á síðasta þjóðræknisþingi harmafregnin um hinar hörmulegu slysfarir á hafinu við Íslandsstrendur. Að sjálfsögðu samþykkti þingið að senda forseta Íslands og íslenzku þjóðinni samúðarkveðjur. En vér vildum einnig sýna samhug vorn í verki. Þess vegna var það, að í samræmi við tillögu, sem samþykkt var á þinginu, ráðstafaði stjórnarnefndin á fyrsta fundi sínum eftir þingið, að félagið greiddi úr sjóði sínum 2,500 krónur í samskotasjóðinn á Íslandi, sem efnt var til vegna sjóslysanna. Þá skal þess að verðleikum getið, að sambandsdeild félagsins „Vestri" í Seattle efndi til samkomu 17. júní til arðs fyrir ofannefndan samskotasjóð. Enn fremur er mér kunnugt um, að ýmsir einstaklingar meðal vor Vestur-Íslendinga hafa sent tillög í þennan sjóð. Vel sé þeim öllum, félagsheildum og öðrum, sem það hafa gert. Það er fögur ræktarsemi í verki.

En vér höfum eigi aðeins á árinu viljað eiga nokkurn hlut að því að bera smyrsl samúðarinnar á hjartasár þeirra, er særinn svipti ástvinum í slysförunum í fyrra vetur; vér höfum nú eins og áður viljað eiga þátt í því að græða svöðusár íslenzkrar moldar, „að klæða landið". Í samræmi við samþykkt þjóðræknisþingsins, veitti stjórnarnefndin úr sjóði félagsins 2,500 kr. til skógræktar á Íslandi. Í þakkarbréfi til forseta (dags. 6. maí 1959) gerir Hákon Bjarnason skógræktarstjóri svofellda grein fyrir því, hvernig þessi fjárgjöf verði notuð: „Við munum nota þessa peninga til þess að setja niður plöntur í Reit Vestur-Íslendinga á Þingvöllum, og við munum gera okkar bezta til að það komi vel niður. Eins og ég hefi getið um áður, hefst allt mjög vel við, sem sett er í reitinn, og það líða ekki mörg ár þangað til maður sér votta fyrir honum af þjóðveginum, jafnvel þó að hann sé í 400—500 metra fjarlægð frá bílvegi. Stærstu plönturnar eru nú um það bil hálfur metri á hæð og er það ágætur vöxtur miðað við það, sem hér er almennt."

Annars er skógræktarmálið í höndum milliþinganefndar undir forystu frú Marju Björnsson, sem unnið hefir að framgangi þess með góðum árangri. Leggur hún síðar fram skýrslu sína hér á þinginu, en þökk sé henni og þeim öðrum, sem þar eiga hlut að máli, fyrir viðleitni þeirra í þessu ágæta og þarfa máli.

Ég veit, að blaðafregnin um væntanlega söngför Karlakórs Reykjavíkur hingað vestur um haf á komandi hausti er oss öllum fagnaðarefni. Undir eins og oss í stjórnarnefndinni barst sú frétt, ræddum við um söngförina á fundi vorum, og fól nefndin Gretti L. Johannson ræðismanni að athuga málið og mun hann flytja skýrslu um það síðar á þinginu. Söngstjóri Karlakórsins er nú sem áður Sigurður Þórðarson tónskáld, heiðursfélagi vor. Veri hann, og þeir söngbræðurnir allir, hjartanlega velkomnir á vorar slóðir á ný. Þeir munu nú eins og í fyrri ferð sinni flytja oss „Íslands lag" í sínum tónatöfrum: „bjarkaþyt og brimsins raddir — blíðan lóuklið".

Útgáfumál

Tímarit félagsins kemur í ár út undir sameiginlegri ritstjórn Gísla skálds Jónssonar og Haralds prófessors Bessasonar, er tók við meðritstjórninni að ósk hins fyrrnefnda, er hefir í áratugi annazt ritstjórnina með mikilli prýði, og skuldar félagið honum ómælda þökk fyrir það ágæta starf hans. Valinn maður hefir einnig komið í meðritstjórasessinn þar sem er ritari félags vors. Í samræmi við samþykkt síðasta þings, hefir ritið verið dálítið minnkað að stærð, en er að öðru leyti með svipuðu sniði og verið hefir. Halldór Stefánsson hefir annazt söfnun auglýsinga með aðstoð þeirra Páls S. Pálssonar að Gimli og Ólafs Hallssonar að Lundar. Votta ég þeim og öðrum, sem þar kunna að hafa lagt hönd á plóg, þakkir félagsins.

Það þótti að vonum tíðindum sæta, þegar sá atburður gerðist síðastliðið sumar, að vestur-íslenzku vikublöðin **Heimskringla** og **Lögberg** sameinuðust, enda var þar um sögulegan atburð að ræða í félags- og menningarlífi voru. Engin ástæða er til að rekja þá sögu hér; það hefir þegar verið gert á prenti bæði í blaðagreinum og þá eigi síður

í hinni ítarlegu og merkilegu ræðu ambassadors Thor Thors heiðursfélaga vors, er hann flutti á sameiningarfundi blaðanna. Vil ég í félagsins nafni þakka honum ræðuna og sérstaklega komu hans alla leið frá Washington D.C., hlutdeild hans þá og áður í þessu sameiningarmáli, og alla góðvild hans í garð félags vors og stuðning við málstað þess og aðra vestur-íslenzka menningarviðleitni vora.

Mér og vafalaust mörgum öðrum voru það vonbrigði, að Stefán ritstjóri Einarsson hafnaði því tilboði að gerast, ásamt frú Ingibjörgu Jónsson, ritstjóri hins nýja vikublaðs vors, arftaka og beins framhalds **Heimskringlu** og **Lögbergs**. Stjórnarnefnd félags vors hefir að sönnu áður opinberlega vottað honum þakkir fyrir mikið og ágætt starf hans í þágu vestur-íslenzkrar blaðamennsku, þjóðræknis- og menningarmála. Endurtek ég þær þakkir úr forsetastóli í nafni félags vors og óska honum og frú hans langlífis og blessunar í hinu nýja heimkynni þeirra vestur á Kyrrahafsströndinni, þar sem náttúrufegurðin og útsýnin svipmikla til hafs og fjalla minna um svo margt á hugumkæra ættjörð vora.

Samtímis vil ég einnig í félagsins nafni þakka frú Ingibjörgu Jónsson fyrir það, hve prýðilega hún heldur í horfi um ritstjórn **Lögbergs-Heimskringlu**, og allt hennar ágæta starf í þágu þjóðræknis- og menningarmála vorra.

Þjóðræknisfélagið hefir á liðnu starfsári styrkt hið nýja blað vort með sama fjárframlagi, $500.00, er áður gekk til vikublaðanna sameiginlega, helmingur til hvors um sig. Veit ég, að sú fjárveiting mælist vel fyrir hjá þingheimi. Á hitt fæ ég ekki lagt nógsamlega áherzlu, að oss Íslendingum í Vesturheimi ætti að vera það metnaðarmál að efla svo útbreiðslu og styðja fjárhagslega útgáfu þessa eina íslenzka vikublaðs vors, að framtíð þess væri tryggð um ókomin ár. Ekkert minna er oss sæmandi, og vér getum það, ef hugur fylgir máli.

Skýrslur embættismanna og milliþinganefnda

Prentaðar skýrslur féhirðis, fjármálaritara og skjalavarðar verða eins og vant er lagðar fram á þinginu. Vikið hefir þegar verið að starfi milliþinganefndar í **skógræktarmálinu.** Frú Björg Ísfeld, formaður milliþinganefndarinnar í **húsbyggingarmálinu**, leggur fram skýrslu sína, og gildir hið sama um frú Marju Björnsson, formann **minjasafnsnefndar**.

Á þinginu í fyrra skýrði frú Elizabet Polson frá því, að hún hefði með höndum upplýsingar um það, hvar gröf Gests Pálssonar skálds væri að finna, en það hefir áður verið ókunnugt. Í nefnd til þess að hafa það mál með höndum voru skipaðir varaforseti, séra Philip M. Pétursson, féhirðir, Grettir L. Johannson og Haraldur Bessason ritari vor; mun nefndin skýra þinginu frá gerðum sínum. Enn fremur er prófessor Haraldur formaður í nefndinni, sem vinnur að því að koma upp sérstakri Vilhjálms Stefánssonar bókadeild í Manitoba-háskóla, og mun gera grein fyrir því, hvernig það mál stendur. Í því sambandi vil ég minna á það, að Haraldur ritaði ágæta grein um dr. Vilhjálm Stefánsson í vikublað vort í tilefni af áttræðisafmæli þessa fræga landa vors síðastliðið haust, og jafnframt var þar birt bréfleg kveðja til hans frá félagi voru.

Lokaorð

Á fertugsafmæli félags vors í fyrra bárust oss margar kveðjur og hlýjar heiman um haf, og héðan úr álfu, og víðar að, er vitna um víðtæk ítök félags vors. Í blöðum austan hafs og vestan var afmælisins einnig getið mjög vinsamlega. Nefni ég sérstaklega hina ágætu ritstjórnargrein Steindórs yfirkennara Steindórssonar á Akureyri í hinu víðlesna tímariti **Heima er bezt**, og enn fremur tvær jafndrengilegar og skilningsríkar greinar um afmælisþing félagsins og starfsemi þess, eftir góðvin vorn og mæta félagsbróður, Davíð Björnsson bóksala hér í borg, er birtist í dagblaðinu **Vísi** í Reykjavík. Fyrir allar þessar kveðjur þökkum vér innilega. Þær ættu að vera oss bæði áminning um framhaldandi trúnað við málefni félagsins og hvatning til dáða á þeim vettvangi. Vér eigum við ramman reip að draga í þjóðræknismálum vorum, eins og oss er öllum ljóst. En ekkert vinnst við það í neinu máli að láta vandkvæðin vaxa sér svo í augum, að maður leggi árar í bát. Hitt er heillavænlegra og beint í ætt við hið bezta í Íslendingseðlinu að ganga djarflega á hólm við erfiðleikana, enda vaxa menn alltaf við það, andlega talað, að unna og vinna góðum málstað, þótt það kosti baráttu og nokkrar fórnir. Guðmundur Ingi Kristjánsson skáld hefir rétt að mæla, er hann segir:

Þú átt að vernda og verja
þótt virðist það ekki fært,
allt, sem er hug þínum heilagt
og hjarta þínu kært.

Með þau hvatningarorð skáldsins í huga býð ég yður öll velkomin á fertugasta og fyrsta ársþing félags vors, —

velkomin til endurnýjunar gamalla og góðra kynna og velkomin til samstarfs og heillaríkra úrlausna félagsmála vorra. Megi samveran og samstarfið hér á þinginu verða oss gleðigjafi, en um annað fram vakning „til bjartra, góðra, drengilegra verka“.

Forseti minntist sérstaklega þeirra félagsmanna, er látizt höfðu á árinu. Risu þinggestir úr sætum í virðingarskyni við hina látnu.

Dr. V. J. Eylands gerði enn fremur tillögu þess efnis, að Ragnari Stefánssyni, sem þá lá á sjúkrahúsi, yrði send blóm í þakklætis skyni fyrir störf hans í þágu Þjóðræknisfélagsins. Frú Kristín Johnson studdi, og var tillagan samþykkt.

Dr. V. J. Eylands og frú Herdís Eiríksson gerðu að tillögu sinni, að forseta yrði falið að skipa í dagskrár- og kjörbréfanefndir. Tillagan var studd og samþykkt. Forseti skipaði síðan í fyrrgreindar nefndir sem hér segir:

Dagskrárnefnd:

Dr. V. J. Eylands
Frú Kristín Thorsteinsson
Frú Kristín Johnson.

Kjörbréfanefnd:

Guðmann Levy
Stefán Eymundsson
Miss Guðbjörg Sigurðsson.

Féhirðir, Grettir L. Johannson, flutti fjárhagsskýrslu félagsins og einnig skýrslu um húseign þess á Home Street. Enn fremur flutti fjármálaritari, Guðmann Levy, ársskýrslu sína.

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAG ÍSLENDINGA Í VESTURHEIMI

Fjárhagsskýrsla féhirðis

TEKJUR OG ÚTGJÖLD
yfir tímabilið
10. febr. 1959 til 10. febr. 1960.

TEKJUR:

10. febr. 1959:		
Innstæða, Royal Bank of Canada		$ 729.85
Frá fjármálaritara, meðlimagjöld	$ 701.62	
Tillög styrktarmeðlima	240.25	
Auglýsingar:		
40. árg. Tímaritsins	1,450.57	
41. árg. Tímaritsins	130.00	
652 Home Street	1,562.73	
Banka- og aðrir vextir	91.79	
Allar tekjur á árinu		4,176.96
Samtals		$4,906.81

ÚTGJÖLD:

Ársþingskostnaður	$ 362.71	
Ágóði af samkomu	101.00	$ 261.71
Tímarit, 40. árg.:		
Ritstj. og ritlaun	$ 250.00	
Prentun á ritinu (áður borgað $1,200.00)	455.50	
Auglýsingasöfnun	362.65	
Burðargjald	34.80	1,102.95
Tímarit, 41. árg.:		
Prentun	$1,200.00	
Auglýsingasöfnun	31.00	$1,231.00
Ríkisgjöld		$ 4.00
Bankagjöld		14.05
Símskeyti, símtöl og frímerki		31.11
Risna		25.00
Ymislegt		113.85
Prentun		90.60
Ferðakostnaður		48.00
Þóknun fjármálaritara		71.55
Vátrygging á bókasafni		42.50
Styrkur: Lögberg-Heimskringla		500.00
Minnisvarði:		
Gestur Pálsson	$ 50.00	
Gjöf: Mrs. E. Polson	5.00	45.00
Öll útgjöld á árinu		$3,580.32
10. febr. 1960: Royal Bank of Canada, innstæða		$1,326.49
Samtals		$4,906.81
Fyrningarsjóður á Royal Bank of Canada		$3,254.36

Grettir Leo Johannson, féhirðir

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert við hann að athuga.

Winnipeg, Kanada, 17. febrúar 1960.

Davíð Björnsson, Jóhann Th. Beck,
endurskoðendur.

ÞJÓÐRÆKNISFÉLAG ÍSLENDINGA Í VESTURHEIMI

Skýrsla fjármálaritara

yfir árið 1959

INNTEKTIR:

Frá meðlimum aðalfélagsins		$ 104.00
Frá deildum		611.50

ÚTGJÖLD:

Burðargjöld undir bréf og Tímarit	$ 12.25	
Pappír o. fl.	1.63	
Afhent féhirði	701.62	
	$715.50	$715.50

6. febrúar 1960.

Guðmann Levy, fjármálaritari.

STATEMENT OF 652 HOME STREET FOR 1959

Total Receipts for 1959		$3,384.00
Total Disbursements for 1959:		
Taxes	$ 499.86	
Water Works rates	85.82	
Fuel	502.13	
Management	120.00	
City Hydro, purchase of stove	50.00	
Sundries	13.69	
Plumbing	96.85	
Supplies and repairs	74.85	
Electrical repairs	72.85	
Stoker repairs	7.50	
Chimney Cleaners	12.00	
Boiler Inspection fee	5.00	
Massie and Renwick, insurance premium	87.50	
Total disbursements	$1,821.27	
Payment to Treasurer of Icel. National League	1,562.73	
TOTALS	$3,384.00	$3,384.00

Winnipeg, January 12th, 1960.
Submitted by Mr. P. J. Petursson.

Framanritaða reikninga höfum við endurskoðað og höfum ekkert við þá að athuga.

Winnipeg, Kanada, 17. febrúar 1960.

Davíð Björnsson, Jóhann Th. Beck,
endurskoðendur.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslunum yrði vísað til væntanlegrar fjármálanefndar. Miss Elín Hall studdi, og var tillagan samþykkt. Fjármálaritari hafði einnig lagt til, að skýrslu sinni yrði vísað til væntanlegrar fjármálanefndar. Frú Kristín Johnson studdi, og var tillagan samþykkt.

Dr. V. J. Eylands flutti skýrslu dagskrárnefndar.

Skýrsla dagskrárnefndar

1. Þingsetning.
2. Ávarp forseta.
3. Kosning kjörbréfanefndar.
4. Kosning dagskrárnefndar.
5. Skýrslur embættismanna.
6. Skýrslur deilda.
7. Kveðjur og skeyti.
8. Kosning allsherjarnefndar.
9. Skýrslur milliþinganefnda.
10. Útbreiðslumál.
11. Fjármál.
12. Fræðslumál.
13. Samvinnumál við Ísland.
14. Útgáfumál.
15. Kosning embættismanna.
16. Ný mál.
17. Ólokin störf og þingslit.

Flutningsmaður gerði að tillögu sinni, að skýrslan yrði viðtekin. Grettir L. Johannson studdi, og var tillagan samþykkt.

Þá var tekið fyrir næsta mál á dagskrá, þ. e. skýrslur deilda. Frú Kristín Thorsteinsson flutti ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Gimli".

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Gimli" 1959

Á síðastliðnu ári hafa verið haldnir þrír starfs- og skemmtifundir og fjórir stjórnarnefndarfundir.

Árið 1959 varð Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi 40 ára. „Gimli" deildin ákvað að minnast þess atburðar með því að auka félagatölu sína upp í 90. Takmarkinu er náð. Félagatala komst upp í 92, og nú eru 94 félagar í deildinni. Annað takmark félagsmeðlima var að gefa elliheimilinu „Betel" peninga fyrir húsmuni í eitt herbergi. Þann 15. nóv. 1959 afhenti stjórnarnefndin $500.00 gjöf elliheimilinu fyrir húsmuni í tveggja manna herbergi, og var síðara takmarkinu þar með náð. Deildin hafði íslenzka samkomu til arðs fyrir Betel 13. október í kvikmyndahúsinu á Gimli. Ræðumaður var prófessor Haraldur Bessason. Dr. V. J. Eylands sýndi ágætar myndir frá Íslandi, sem hann skýrði snilldarlega. Á samkomunni var efnt til happdrættis til arðs fyrir Betel. Hafði deildin staðið fyrir sölu miða um sumarið og haustið áður. Unglingasöngflokkur deildarinnar hefir sungið á deildarfundum, á samkomu lestrarfélagsins s. l. vor, á Íslendingadeginum s. l. sumar, á samkomu okkar 13. október, á Betel s. l. sumar og á aðfangadagskvöld jóla í vetur. Á deildarfundi 19. maí var til skemmtunar kvöldvökulestur úr Laxdælu, sem Miss S. Stefánsson stjórnaði. Á fundi 19. ágúst var Mrs. B. E. Johnson frá Winnipeg gestur okkar. Hún sýndi mikið af íslenzkum munum og flutti skemmtilegt erindi um ferð sína til Íslands sumarið 1957. Samskotin, sem inn komu á þessum fundi, gaf Mrs. Johnson í Betel sjóðinn.

Á ársfundi deildarinnar 26. jan. 1960 sýndi skýrsla féhirðis, að tekjur á árinu höfðu verið $893.59, en útgjöld $751.30. Á banka 26. jan. 1960 átti deildin $142.29.

Stjórnarnefnd deildarinnar 1960 er sem hér segir:

Forseti, Mrs. Kristín Thorsteinsson.
Varaforseti, Mrs. Elín Sigurðsson.
Ritari, Ingólfur N. Bjarnason.
Vararitari, Mrs. I. N. Bjarnason.

Féhirðir, W. J. Árnason.
Varaféhirðir, Mrs. W. J. Árnason.
Fjármálaritari, Hjálmur V. Thorsteinsson.
Varafjármálaritari, Mrs. John Stevens.
Skjalavörður, Mrs. Guðrún Stevens.

Kær kveðja til þingsins.

Ingólfur Nikulás Bjarnason
ritari.

Flutningskona gerði að tillögu sinni, að skýrslan yrði viðtekin. Margir studdu, og var skýrslan viðtekin með samhljóða atkvæðum.

Prófessor Haraldur Bessason flutti ársskýrslu delidarinnar „Frón" í Winnipeg.

Ársskýrsla deildarinnar „Frón" í Winnipeg

Skemmtifundir deildarinnar á árinu voru fimm talsins og má segja, að þeir væru allsæmilega sóttir. Frónsmótið var að venju langsamlega umfangsmest, og var gerður að því góður rómur. Aðalræðumaður á Frónsmóti þessu sinni var séra Jón Bjarman á Lundar. Aðrir þeir, sem þar komu fram, voru Miss Snjólaug Sigurðsson, sem sýndi deildinni mikla góðvild með því að koma fram á dagskránni. Frú Elma Gíslason kom einnig fram með söngflokk. Einnig söng frúin einsöngva. Kann deildin frú Elmu mikla þökk fyrir dyggilegan stuðning fyrr og síðar. Þá söng Gústaf Kristjánsson einsöngva, og einnig sungu þau frú Elma og hann tvísöngva.

Í aprílmánuði hélt deildin kvöldvöku, sem ritari félagsins tók saman og stjórnaði. Var þar tekin til umræðu Brennu-Njálssaga og lesið úr sögunni. Þessir lásu upp: Miss Lára Sigurðsson, dr. Sveinn Björnsson, Miss Elín Hall, Miss Guðbjörg Sigurðsson, Vilhelm Kristjánsson, Valdimar Lárusson, Axel Vopnfjörð og Haraldur Bessason.

Hinn 8. júní efndi deildin til fjölmennrar kvöldsamkomu. Þar fluttu ræður Árni Bjarnarson, bókaútgefandi frá Akureyri og sýndi hann einnig kvikmynd. Einnig tók þar til máls Gísli Ólafsson yfirlögregluþjónn frá Akureyri. Samkoma þessi þótti takast vel. Á samkomum fyrri hluta vetrar komu fram Miss Gubjörg Sigurðsson, sem flutti erindi um ferð sína til Norðurlanda og Miss Ingibjörg Bjarnason, sem ræddi um Íslandsdvöl sína og sýndi gullfallegar litskuggamyndir, sem hún hafði tekið í ferðinni. Einnig voru á fyrri samkomunni sýndar myndir, sem Mrs. Steindór Jakobsson lánaði deildinni til sýningar.

Það hefir orðið deildinni nokkur fjötur um fót, að stjórnarmeðlimum fækkaði um helming nokkurn hluta árs. Tveir fluttust brott, en tveir lágu sjúkir og áttu við heilsuleysi að stríða. Deildin fagnar því, að heilsufar þeirra varaforseta og vararitara fer sífellt batnandi og óskar þeim alls hins bezta. Var það okkur sérstakt ánægjuefni, að þessir menn sáu sér fært að taka endurkosningu.

Hundrað dölum hefir verið varið til bókakaupa. Bókasafnið hefir verið í góðri umsjá, en frú Ólína Johnson hefir annazt bókavörzlu. Um 36 manns nota safnið reglulega og lánaðar hafa verið út um 1100 bækur á árinu.

Á ársfundi deildarinnar voru þessi kjörin í stjórn félagsins: Forseti, Heimir Thorgrímsson; ritari, Haraldur Bessason; gjaldkeri, J. Asgeirsson; fjármálaritari, Gunnar Baldvinsson; varaforseti, Steindór Jakobsson; vararitari, Valdimar Lárusson; varaféhirðir, Guttormur Finnbogason; varafjármálaritari frú Marja Björnsson.

Deildin mun sem fyrr styðja Þjóðræknisfélagið í hvívetna og býður fulltrúa deilda velkomna á þing.

Haraldur Bessason
ritari.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin, og var svo gert með samhljóða atkvæðum.

Dr. Árni Helgason ávarpaði þinggesti þessu næst og sagði fréttir af Íslendingum í Chicago.

Séra Jón Bjarman flutti ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar á Lundar.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar á Lundar

Þjóðræknisdeildin „Lundar" hélt fjóra starfsfundi á árinu, og voru allir fundirnir haldnir á heimilum félagsmanna. Tvær samkomur voru haldnar. Sú fyrri var sumarmálasamkoma, sem haldin var 25. apríl. Ágóðinn af þeirri samkomu, sem var $50.00, var látinn ganga til íslenzku vikublaðanna. Þá var höfð minningarathöfn við minnisvarða landnema byggðarinnar þann 16. ágúst. Deildin gerðist meðlimur í Skógræktarfélagi Íslands og greiddi árstillagið, $10.00. Deildin átti á bak að sjá nokkrum meðlima sinna á árinu. Fyrst er að telja ritara deildarinnar, Tómas Guðmundsson, og einnig þá Eirík Scheving og Einar H. Einarsson. Deildin starfrækir lestrarfélag byggðarinnar. Nýlega aflaði lestrarfélagið sér margra nýrra bóka í skiptum fyrir aðrar eldri. Margir félagsmenn færa sér lestrarfélagið í nyt.

Gísli S. Gíslason
ritari.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Var svo gert með samhljóða atkvæðum.

Guðmann Levy flutti skýrslu kjörbréfanefndar.

Skýrsla kjörbréfanefndar

Fulltrúar á þjóðræknisþingi, er afhent hafa umboð sitt, eru þessir:

	Atkvæði
Deildin „Gimli“:	
Mrs. Kristín Thorsteinsson	20
Hjálmur V. Thorsteinsson	20
J. B. Johnson	20
J. J. Johnson	17
F. O. Lyngdal	17
Deildin „Brúin“ í Selkirk:	
Mrs. F. Nordal	15
Mrs. M. Goodman	14
Deildin „Esjan“ í Árborg:	
Mrs. Herdís Eiríksson	20
Mrs. Hrund Skúlason	20
Tímóteus Böðvarsson	20
Árni Brandsson	20
Páll Stefánsson	12
Deildin „Ísland“ í Morden:	
Mrs. Louisa Gíslason	8
Mrs. Ingunn Thomasson	7
Deildin „Ströndin“ í Vancouver, B.C.:	
Stefán Eymundsson	20
Deildin „Lundar“:	
Séra Jón Bjarman	20
Dan. J. Lindal	20
Deildin „Frón“ í Winnipeg:	
Miss Guðbjörg Sigurðsson	10
Mrs. Kristín Johnson	10
Mrs. Soffía Benjamínsson	10
Miss Hlaðgerður Kristjánsson	10
Miss Elín Hall	10
Mrs. Oddný Ásgeirsson	10
Gunnar Baldvinsson	10
Haraldur Bessason	10
Dr. S. E. Björnsson	10
Mrs. S. E. Björnsson	10

Auk ofan greindra fulltrúa hafa 30 meðlimir deildarinnar „Frón“ sitt eigið atkvæði, svo og allir skuldlausir meðlimir aðalfélagsins.

Guðmann Levy,
Guðbjörg Sigurdson,
S. Eymundsson.

Gunnar Sæmundsson flutti þessu næst ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Esjan“ í Árborg.

Ársskýrsla
þjóðræknisdeildarinnar „Esjan“

Deildin telur nú 92 meðlimi, og hefir meðlimatala aukizt að mun á síðastliðnu ári.

Á þessu ári hefir aðalstarf deildarinnar verið viðhald og efling bókasafnsins. Margþættan hagnað hafði deildin af heimför Herdísar Eiríksson á síðastliðnu sumri. Má þar fyrst geta mjög hagkvæmra bókakaupa og þá eigi síður hins, að hún meðtók fyrir hönd félagsins allstórt safn bóka, sem var gjöf frá bókaútgefendum á Íslandi. Þá hefir og mikið af bókunum verið bundið og lagað á árinu. Ekki þarf að óttast, að viðhald og efling á bókakosti deildarinnar sé unnið fyrir gýg, þar sem bókaútlán aukast og lesendum fjölgar árlega.

Enn hefir á síðastliðnu ári verið bætt um hýbýlakost bókasafnsins. Er nú sá verustaður hinn ákjósanlegasti. Allmargir meðlimir hafa unnið mikið og óeigingjarnt starf við útlán bóka og eftirlit með bókum safnsins á margan hátt.

Á síðastliðnum ársfundi var Þórarinn Gíslason kjörinn heiðursfélagi deildarinnar. Þórarinn hefir 91 ár að baki sér, og ber hann ellina með afbrigðum vel. Hann hefir reynzt athafnasamur félagi „Esju“ frá byrjun og fram á þennan dag.

Á árinu hafa látizt: Jónas G. Skúlason, Jónas Jónsson frá Víðir, Guðrún Borgfjörð og Rósa Vídal frá Hnausum.

Auk starfsnefndar var kosin bókanefnd og samkomunefnd.

Stjórnarnefnd fyrir komandi ár er:

Gunnar Sæmundsson, forseti
Guðni Sigvaldason, varaforseti
Emely Vigfússon, ritari
Hrund Skúlason, vararitari
Herdís Eiríksson, féhirðir
Aðalbjörg Sigvaldason, varaféhirðir
Tímóteus Böðvarsson, fjármálaritari.

Endurskoðendur:

Jóhann B. Jóhannsson
Björgvin Hólm.

Fjárhagsskýrsla:

Tekjur	$502.33
Útgjöld	$282.88
Í sjóði um áramót 1959-60	$219.45

Deildin gerðist meðlimur í Skógræktarfélagi Íslands og greiddi 10 dala ársgjald.

Með beztu óskum til þjóðræknisþingsins,

Emely Vigfússon
ritari.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Frú Herdís Eiríksson studdi, og var skýrslan að því búnu samþykkt.

Grettir L. Johannson gerði tillögu um að fresta fundi þangað til kl. 1.30 e. h. Var sú tillaga studd af mörgum og síðan samþykkt.

Annar fundur

hófst kl. 1.45 e. h., mánud. 22. febr. Lesin var fundargerð síðasta fundar og hún samþykkt.

Grettir L. Johannson lofaði fundargestum að hlýða á jólakveðjur frá Íslandi, er Ríkisútvarp Íslands hafði sent vestur um haf um síðustu jól. Að því búnu las Grettir kveðju frá Ólafi Thors, forsætisráðherra Íslands, en skeytið hljóðaði þannig:

„Í tilefni af fertugasta og fyrsta ársþingi Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi sendi ég alúðarkveðjur og árnaðaróskir til þingfulltrúa og allra Vestur-Íslendinga með þökk fyrir órofatryggð við tungu og sameiginlegan menningararf."

Ólafur Thors.

Forseti, dr. Richard Beck, flutti þessu næst kveðjur frá Sigurði Sigurgeirssyni ritara Þjóðræknisfélagsins á Íslandi og frá Árna Bjarnarsyni bókaútgefanda á Akureyri. Kveðjurnar hljóðuðu þannig:

„Sendum þingheimi öllum innilegar heillaóskir Þjóðræknisfélags Íslendinga."

Sigurður Sigurgeirsson.

„Öllum fulltrúum og gestum á þjóðræknisþingi sendi ég hjartanlegar kveðjur og hamingjuóskir. Megi starfsemi ykkar eflast og blessast um alla framtíð til heilla fyrir Íslendinga báðum megin hafsins. Hittumst heil næsta sumar."

Árni Bjarnarson.

Forseti flutti einnig kveðjur frá herra Guðmundi Grímssyni fyrrverandi háyfirdómara í Norður-Dakota.

Þingheimur fagnaði kveðjunum með lófataki.

Þessu næst tilkynnti forseti, dr. Beck, að hans hágöfgi G. P. Vanier landstjóri í Kanada hefði orðið við þeirri beiðni stjórnarnefndar að gerast heiðursverndari Þjóðræknisfélagsins. Var borið upp undir atkvæði þakkarbréf til landstjórans í tilefni af þessu. Þingheimur fagnaði þessum tíðindum með lófataki. Þá flutti forseti enn kveðju frá J. T. Thorson forseta fjármálaréttarins í Ottawa. Var þeirri kveðju fagnað að verðugu. Fjármálaritari, Guðmann Levy, flutti og kveðjur frá skjalaverði, Ragnari Stefánssyni.

Ritari flutti þessu næst ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Aldan" í Blaine, Washington.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Aldan" í Blaine, Washington

Árið 1959 hefir þjóðræknisdeildin „Aldan" í Blaine, Washington haldið þrjá starfsmálafundi og þrjá nefndarfundi. Tvær skemmtisamkomur voru haldnar á árinu, báðar til arðs fyrir Stafholt, heimili hinna öldruðu hér í bænum. Sú fyrri var haldin á sumardaginn fyrsta, sem þetta ár bar upp á 23. apríl. Tókst hún mjög vel og gaf í arð $203.05. Sú síðari var haldin 13. nóv. síðastliðinn og var ánægjuleg í alla staði. Tekjur voru $94.50. Þjóðhátíðardagsins 17. júní var minnzt þannig, að Aldan boðaði opinn fund kl. 2 e. h. í samkomusal íslenzku kirkjunnar og bauð íslenzku fólki að koma saman til að minnast þessa merkisdags þjóðar sinnar og gera sér sjálfum og öðrum glaða stund eftir föngum. Það fólk, sem boðið þáði, naut ánægjulegrar samverustundar og gaf Öldu $20.00. Deildin hefir á þessu ári lagt $300.00 í byggingarsjóð Stafholts, auk þess sem hún hefir gefið $100.00 til heimilisins eins og undanfarandi ár.

Aldan á á bak að sjá einum meðlim, frú Önnu Lyngholt, ekkju Bjarna Lyngholts skálds, en hún lézt 12. júlí s. l., 89 ára að aldri. Einn nýr meðlimur, Helga Guðmundsdóttir, hefir bætzt deildinni.

Meðlimatala um þessi áramót er 30.

A. E. Kristjánsson
forseti

Dagbjört Vopnfjörð
ritari.

Þjóðræknisdeildin Aldan í Blaine, Washington sendir hinu fertugasta og fyrsta ársþingi Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi alúðarkveðjur og einlægar heillaóskir.

A. E. Kristjánsson
forseti

Dagbjört Vopnfjörð
ritari.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Var það stutt af mörgum og skýrslan síðan samþykkt. Þessu næst flutti Stefán Eymundsson ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Ströndin" í Vancouver.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Ströndin" í Vancouver

Aðalfundur „Strandar" var haldinn 14. janúar 1959 í neðri sal lútersku kirkjunnar í Vancouver. Þar fór fram stjórnarkosning fyrir árið 1959, og lagðar voru fram skýrslur um starfsemi félagsins á liðnu ári. Enn fremur voru kosnir endurskoðendur og fulltrúar í heimilisnefnd „Hafnar" og í Scandinavian Central Committee.

Stjórn og varastjórn 1959:

Geir Jón Helgason, forseti
Helgi H. Zöega, féhirðir
Séra E. S. Brynjólfsson, ritari
Þórður Teitsson, fjármálaritari
Stefán Eymundsson, varaforseti
Gunnbjörn Stefánsson, vararitari
Snorri Gunnarsson og
Óli Anderson, endurskoðendur
Dr. E. J. Friðleifsson og
O. Thornton, fulltrúar í Scandinavian Central Committee
Gunnlaugur Gíslason, fulltrúi í heimilisnefnd „Hafnar".

Á fundinum var enn fremur rætt um starfsemi félagsins á nýbyrjuðu ári. Nokkrir almennir félags- og skemmtifundir voru haldnir á árinu, og voru flestir þeirra vel sóttir og sumir ágætlega. Á þessum fundum voru sýndar kvikmyndir og skuggamyndir í litum, sem forseti og hr. Sigurður Hannesson höfðu með sér frá Íslandi.

Samkomur voru haldnar sumardaginn fyrsta og 17. júní, þar sem fram fóru ræðuhöld, upplestur og söngur. Enn fremur annaðist „Ströndin" um samkomu, þar sem frú Jakobína Johnson í Seattle sagði frá ferð sinni og dvöl á Íslandi síðastliðið sumar, og las hún upp úr ljóðum sínum frumsömdum og þýddum.

Á almennum félagsfundi 1. des. flutti séra Halldór Kolbeins sóknarprestur í Vestmannaeyjum erindi, er hann kallaði „Tungan og hamingjan". Hafði hann nokkru áður flutt ávarp og kveðjur frá Íslandi. Félagið stóð fyrir almennum dansleik með skemmtiatriðum 19. júní, og var sá dansleikur fjölsóttur og tókst vel. Hlutaveltu með dansi hélt félagið á árinu. Til hennar gáfu verzlanir og einstaklingar góðar gjafir, og gaf hlutaveltan talsvert góðar tekjur.

Á öllum félags- og skemmtisamkomum voru rausnarlegar veitingar bornar fram af félagskonum.

Ströndin gaf lútersku kirkjunni íslenzku í Vancouver $50.00 í jólagjöf og íslenzka elliheimilinu í Höfn sömu upphæð.

Allir félags- og skemmtifundir, að undanteknum dansleiknum og hlutaveltunni, voru haldnir í neðri sal íslenzku kirkjunnar lútersku.

Stjórnarnefnd félagsins hélt nokkra fundi með sér á árinu á heimili forseta, að einum fundi undanteknum, er haldinn var á heimili varaforseta. Var þar margt rætt um starfsemi félagsins, meðal annars um þá brýnu nauðsyn, að félagið eignaðist sitt eigið samkomuhús til félagsstarfseminnar. Stjórnarnefndarmenn mættu ágætlega á nefndarfundum.

Allmargir nýir meðlimir bættust við á árinu, og sýnir það gróanda og vöxt innan félagsins.

Bókasafn, sem hefir að geyma 500 eintök, er í eign félagsins, og er það talsvert notað.

Stjórnarnefnd 1960 er sem hér segir:

G. J. Helgason, forseti
S. Eymundsson, varaforseti
G. Stefánsson skrifari
N. Bergman, varaskrifari
H. Zöega, féhirðir
R. Rasmundsson, varaféhirðir
G. Friðriksson, auglýsingastjóri.

Í skemmtinefnd eru G. Björnsson og O. Leifsson, og yfirskoðunarmenn eru S. Hannesson og S. Gunnarsson.

Geir Jón Helgason,
forseti

E. S. Brynjólfsson,
skrifari.

Fjárhagsskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Ströndin" 1959

Tekjur samtals	$748.87
Útgjöld samtals	$468.18
Í sjóði	$280.69

Virðingarfyllst,
Helgi Zöega

Yfirskoðað og rétt fundið,
Snorri Gunnarsson, O. Anderson.

Flutningsmaður gerði að tillögu sinni, að skýrslurnar yrðu samþykktar, og var svo gert þegar.

Ritari flutti þessu næst ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Brúin" í Selkirk.

Ársskýrsla deildarinnar „Brúin" í Selkirk 1959

Ársskýrsla deildarinnar er ekki löng að þessu sinni. Á árinu hafa verið haldnir fimm fundir, allir fremur vel sóttir. Við höfum haldið tvær samkomur, tombólu og „Whist Drive", og voru þessar samkomur vel sóttar.

Við misstum tvær gamlar og góðar

félagssystur á árinu, þær Rannveigu Stefánsson og Valgerði Johnson, og auk þess hefir verið nokkur lasleiki meðal félagsfólks, og hefir deildin glatt það með heimsóknum og blómasendingum.

Með innilegum óskum til þingsins.

Sigrún Nordal,
varaskrifari

Fred E. Nordal.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Það var stutt af mörgum og skýrslan að því búnu viðtekin með samhljóða atkvæðum.

Frú Louisa Gíslason flutti ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Ísland" í Morden.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Ísland" í Morden 1959

Aðeins einn fundur var haldinn á árinu 1959, eða sumardaginn fyrsta, en sá dagur hefir ætíð verið okkar eftirlætisdagur.

Deildin þakkar indælt bréf frá Mrs. Jakobínu Johnson í Seattle, Washington, sem var meðtekið snemma á árinu. Í því þakkar frú Jakobína fyrir lukkuóskir, sem henni voru sendar á 75 ára afmæli hennar.

Prófessor Haraldur Bessason skrifaði deildinni í haust er leið og tilkynnti, að hann og dr. Beck, forseta Þjóðræknisfélagsins, langaði til að heimsækja okkur. Því miður gat ekki orðið af þessu vegna sífelldra rigninga og ófærra brauta. Við vonum, að þeir sjái sér fært að koma í vor eða næsta sumar.

Við þökkum dr. Beck fyrir jólakveðjur og lukkuóskir, einnig fyrir alla vináttu, uppörvun og hlýjan hug í okkar garð á liðnum árum.

Embættismenn deildarinnar eru:
Ólafur Lindal, forseti
Guðrún Thomasson, ritari
Jón B. Johnson, féhirðir
Jónatan Thomasson, fjármálaritari.

Virðingarfyllst,
Louisa Gíslason.

Flutningskona gerði að tillögu sinni, að skýrslan yrði viðtekin. Var sú tillaga þegar samþykkt.

Ritari flutti þessu næst ársskýrslu þjóðræknisdeildarinnar „Vestri" í Seattle, Washington.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Vestri" í Seattle, Washington

Félagið starfrækir íslenzkt bókasafn. Á árinu voru haldnir 10 fundir. Þar fóru fram umræður um félagsmál, og skemmtiskrár fylgdu. Eftirtaldar samkomur voru haldnar: 26. maí fyrir Árna Bjarnarson og Gísla Ólafsson, á fullveldisdegi Ísland 17. júní. Þann dag voru tekin samskot fyrir ekknasjóð sjódrukknaðra manna við Ísland. Komu saman $160.00.

31. maí var farið til Blaine, Washington í samráði við kvenfélagið „Eining" í tilefni af því, að þá var 10 ára afmæli dvalarheimilisins „Stafholt". Bæði félögin, hvort um sig, lögðu fram 100 dala afmælisgjöf og veitingar. Þann 19. júlí var haldinn Íslendingadagur að Martha Lake, skammt frá Seattle. Komu saman um 300 manns. Loks var haldin sextugasta áramótasamkoma „Vestra" þann 29. desember. Enn fremur tóku áðurgreind félög þátt í „bazaar" Norðmannafélagsins í febrúarmánuði. Félag þetta er nefnt „The Leif Eiríksson League". Landar höfðu þar sérstaka búð og seldu mat og muni. 220 dalir komu í sjóð, og var sú upphæð látin renna í sameiginlegan sjóð, sem verja á til kaupa á myndastyttu af Leifi Eiríkssyni í Seattle, Washington.

Jón Magnússon,
ritari.

Flutningsmaður gerði að tillögu sinni, að skýrslan yrði viðtekin. Það var stutt af mörgum og tillagan síðan samþykkt.

Frú Marja Björnsson flutti þessu næst ársskýrslu milliþinganefndar í skógræktarmálinu.

Skýrsla milliþinganefndar í skógræktarmálum

Þó að vísu nefnd sú, sem sett var í þessu máli, hafi ekki haft neinn fund á árinu, hefir ýmislegt gerzt, sem þarf að skýra frá á þessu þingi.

1. Nýir meðlimir Skógræktarfélagsins:

	Gjald meðtekið:
Mr. Páll Guðmundsson, Leslie	$ 2.00
Mr. Ólafur Hallsson, Eriksdale	2.00
Mr. Ásgeir Gíslason, Leslie	2.00
Mrs. Soffía Benjamínsson, Betel	2.00
Miss Guðbjörg Sigurðsson, Wpg.	2.00
Mr. Stefán Eymundss. Vancouver	2.00
Miss Hlaðgerður Kristjánss., Wpg.	2.00
Judge W. J. Lindal, Wpg.	2.00
Miss Sigríður Jakobsson, Wpg.	2.00
Mr. Guðmann Levy, Wpg.	2.00
Mrs. K. Johnson, Wpg.	2.00
Próf. Haraldur Bessason, Wpg.	2.00
Mr. Ólafur Ólafsson	2.00
Mr. Árni Brandsson, Hnausa	2.00
Mrs. Guðni Sigvaldason, Árborg	2.00
Mr. Gunnar Simundson, Geysir	2.00
Mr. J. T. Beck, Wpg.	2.00
„Brúin", Selkirk	10.00
Mrs. Margret Johnson, Wapah	2.00
Þjóðræknisdeildin „Lundar"	10.00
„Frón", Winnipeg	10.00
Óborgað frá fyrra ári til H. B.	18.00
Samtals	$87.00

Borgað Hákoni Bjarnasyni í Reykjavík, 10. júní 1959 $87.00. Peningar þessir voru sendir með frú Herdísi Eiríksson frá Árborg og kvittun meðtekin frá H. B., og fylgir sú kvittun ofangreindri skýrslu. Enn fremur afhenti frú Herdís Eiríksson meðlimagjald frá „Esjunni“ í Árborg að upphæð $10.00. Heildarupphæðin, sem afhent var, nam því $97.00.

Bréfaskipti hefi ég átt við H. H. Austmann og Sigurð Johnson í Vancouver viðvíkjandi fræsöfnun í þarfir skógræktarinnar. Hefir sá fyrrnefndi áður verið hjálplegur í þessum efnum og er ávallt fús að leggja okkur lið og útvega allar nauðsynlegar upplýsingar í sambandi við útvegun fræs frá skógræktarstöðvum hér í landi.

Samkvæmt beiðni hans voru nokkur sýnishorn af fræi send heim til Íslands frá Skógræktarstöð ríkisins í Ottawa síðastliðið sumar. Hvort þær voru nothæfar á Íslandi, er mér ókunnugt um. Þá skrifaði ég Sigurði Johnson í Vancouver varðandi útvegun á sýnishornum, en sonur hans, Valtýr, er skógræktarmaður í B.C. Hafði Valtýr gert fyrirspurn um þetta þar, en árangurslaust. Í svarbréfi Sigurðar til mín segir hann meðal annars: "He (Valtýr) tells me that The Federal Government does give and exchange such samples with other governments, wherein Iceland would no doubt be included. Now it is reasonable to suppose that their experts at the Dominion Experimental Farm, Ottawa would have a good idea of suitable varieties of growth in Iceland."

Hákon Bjarnason skrifar mér meðal annars:

„Ég er þér afar þakklátur fyrir að hamra á þeim skógræktarmönnum í B.C. Ekki veitir af. Þeir eru mjög tregir til að gera ýmislegt fyrir okkur, sem við höfum beðið þá um, en ég vona, að það fari að lagast. Þeir hafa nýlega fengið fyrirmæli frá Ottawa um að reyna að gera okkur greiða, svo að nú ætti eitthvað undan að láta, þegar ýtt er við þeim frá tveimur hliðum. Annars hefi ég mikinn hug á að skreppa til Ameríku næsta sumar, fyrst og fremst á skógræktar kongress í Seattle í ágústlok 1960, en halda þaðan til Alaska og síðan til B.C.“

Síðan áðurgreint var skrifað, þ. e. í apríl síðastliðið vor, hefir dr. Beck tilkynnt mér í bréfi, að kr. 2500.00 hafi verið greiddar af Þjóðræknisfélaginu til Skógræktarfélags Íslands og að hann hafi fengið viðurkenningu ásamt með þakklæti frá Hákoni Bjarnasyni snemma í maí. „Tjáir hann mér, að þeir muni nota þessa peninga til að setja niður plöntur í reit Vestur-Íslendinga á Þingvöllum og segir enn fremur, að allt hafist vel við, sem sett sé í reitinn. Stærstu plönturnar eru nú um það bil hálfur metri á hæð.“

Í bréfi til mín, dagsettu 1. júlí 1959, getur Hákon þess, að hann hafi fengið nokkur sýnishorn af fræi frá Helga Austmann, en því miður hafi þær verið svo litlar, að þær hafi ekki komið að neinum notum. Sýnishorn þessi, segir hann, að þurfi að vera að minnsta kosti eitt pund hver. Í þessu bréfi biður Hákon mig að skila kærri kveðju til allra þeirra, „sem styrkja okkur þarna vestra“ og að plönturnar í reit Vestur-Íslendinga á Þingvöllum hafist yfirleitt mjög vel við. „Sumt af þessu er nú komið í hnéhæð og jafnvel meira.“ Ég hefi nýlega meðtekið pund af trjáfræi frá Helga Austmann og mun senda það heim fljótlega. Fræ þetta er nefnt „Lodge Pole Pine Seed“.

Samkvæmt beiðni minni hefi ég nú fengið síðasta ársrit Skógræktarfélagsins, og verður það afhent hér þeim, sem vilja halda áfram að vera meðlimir félagsins og þeim nýjum meðlimum, sem vilja gefa sig fram og styrkja þannig Skógræktarfélag Íslands.

Marja Björnson.

Flutingskona lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Stefán Eymundsson studdi, og var skýrslan að við búnu samþykkt. Frú Herdís Eiríksson lagði til að milliþinganefnd í skógræktarmálinu yrði endurkosin með þeirri breytingu, að séra Jón Bjarman tæki sæti séra Ólafs Skúlasonar. Sú tillaga var studd og samþykkt. Frú Marja Björnson gerði þessu næst tillögu þess efnis, að Þjóðræknisfélagið verji á ári komanda $25—50 til frækaupa. Frú Kristín Johnson gerði tillögu um að vísa því máli til væntanlegrar fjármálanefndar. Tillaga frú Kristínar var studd og samþykkt. Í milliþinganefnd í skógræktarmálinu eiga nú sæti: frú Marja Björnson, próf. Haraldur Bessason og séra Jón Bjarman.

Frú Marja Björnson flutti þessu næst skýrslu milliþinganefndar í minjasafnsmálinu.

Ársskýrsla milliþinganefndar í minjasafnsmálinu

Því miður hefir lítið áunnizt í þessu máli á liðnu ári. Í janúar í fyrra sendi ég lista til Heimskringlu yfir þá muni, sem gefnir höfðu verið í safnið, og var sá listi þá prentaður með nöfnum gefenda. Fór ég þá fram á, að fólk héldi áfram að sinna þessu máli, en auðsjáanlega hefir þeirri beiðni verið lítið sinnt. Fyrir stuttu síðan endurtók ég þá beiðni mína í Lögbergi-Heimskringlu, þar sem

þess er farið á leit við deildirnar, að þær taki málið til athugunar. Er ég nú að vona, að þessi beiðni til deildanna kunni að bera einhvern árangur, og mér virðist, að ef hver deild hefði nefnd í málinu, myndi það vera notadrýgst. Ég lít svo á, að til þess að góður árangur náist, verði Þjóðræknisfélagið að finna og benda á réttu leiðina til starfs. Það ætti að vera ritað um málið í nafni stjórnarnefndar og það skýrt þannig, að fólk skilji, hvað um er að vera. Það þarf að koma fram áskorun frá stjórnarnefnd til fólksins að sinna þessu máli, eins og það á skilið, og það sem allra fyrst. Hingað til hafa þeir munir, sem fengizt hafa, verið gefnir í safnið, og hafa menn sýnt góðvilja sinn í því efni. En ef félaginu er alvara með það að eignast myndarlegt minjasafn, ætti það að greiða sanngjarnt verð fyrir þá muni, sem eru að einhverju leyti verðmætir. Yrði málinu með því rudd greiðari leið til áframhalds og sigurs. Síðan áðurnefndur listi var birtur, hefi ég meðtekið mynd af Þingvöllum. Gefandinn er Alla Vernon, en faðir hennar kom með myndina frá Íslandi 1930. Aðra gjöf hefi ég meðtekið frá Kristínu Sveinsson, en það er peysufataslifsi, sem Halldóra Gunnlaugsson hafði gefið henni. Þá var mér tilkynnt, að bókasafnið „Jón Trausti" í Blaine, Washington hefði hætt störfum, og hefir séra Guðmundur Johnson boðið safninu árbækur félagsins frá byrjun að gjöf. Þá hefir mér verið tilkynnt, að tvær gipsmyndir væru geymdar hjá séra P. M. Pétursson. Eru þær eftir Maríu Jónsdóttur frá Íslandi og gefnar safninu af Rósu Hermannsson Vernon í Toronto.

Marja Björnson.

Flutningskona gerði að tillögu sinni, að skýrslan yrði viðtekin. Frú Herdís Eiríksson studdi, og var tillagan samþykkt með samhljóða atkvæðum. Ólafur Hallsson gerði þessu næst tillögu um, að milliþinganefnd í minjasafnsmálinu skyldi endurkosin. Sú tillaga var studd og samþykkt. Í milliþinganefnd eiga sæti frú Marja Björnson, frú Herdís Eiríksson og frú Kristín Johnson.

Forseti, dr. Beck, las þessu næst símsenda kveðju frá biskupi Íslands, herra Sigurbirni Einarssyni, en kveðjan hljóðar þannig:

„Flyttu þinginu alúðarkveðjur mínar og blessunaróskir."

Sigurbjörn Einarsson biskup.

Kveðjunni var fagnað með lófataki.

Séra Jón Bjarman gerði tillögu um það, að forseta yrði falið að skipa þriggja manna allsherjarnefnd. Tillagan var studd og samþykkt. Frú Kristín Johnson gerði því næst tillögu um að fresta fundi til næsta morguns, og var sú tillaga samþykkt.

Þriðji fundur

var settur kl. 10 f. h., þriðjud. 23. febr. 1960. Lesin var fundargerð síðasta fundar og hún samþykkt. Forseti las að því búnu kveðju frá herra Ásmundi Guðmundssyni fyrrverandi biskupi yfir Íslandi. Kveðjan hljóðar þannig:

„Sendi þingi Þjóðræknisfélagsins kærar kveðjur og beztu árnaðaróskir."

Ásmundur Guðmundsson.

Kveðjunni var fagnað með lófataki.

Síðan kynnti forseti fulltrúa deildarinnar „Báran" á Mountain, N.D., séra Hjalta Guðmundsson og Guðmund Jónasson. Guðmundur Jónasson flutti að því búnu ársskýrslu deildarinnar „Báran" á Mountain.

Ársskýrsla þjóðræknisdeildarinnar „Báran" á Mountain, N.D.

Litlar framkvæmdir hafa orðið á árinu. En samt má þó segja, að stjórnarnefndin hafi verið vakandi og á verði eins og vera bar. Það hafa verið haldnir tveir almennir fundir, og voru þeir fremur fámennir, en góðmennir að vanda. Þrír nefndarfundir voru haldnir, og fjölluðu þeir um undribúning 17. júní samkomunnar, sem leitazt var við eftir mætti að koma í framkvæmd. En af ófyrirsjáanlegum orsökum varð að hætta við þá samkomu, þó að slæmt þætti.

Í tilefni af fimmtán ára afmæli lýðveldisins íslenzka, efndi sóknarpresturinn, séra Ólafur Skúlason, til sérstakrar hátíðarguðsþjónustu í Víkurkirkju að Mountain, kl. 2 e. h., sunnud. 21. júní. Séra Ólafur þjónaði fyrir altari og stjórnaði messugjörðinni, er hófst með því, að forseti „Báru" las bæn í kórdyrum. Blandaður kór söng íslenzka sálma undir stjórn T. Thorleifson frá Garðar, N.D. Ræðuna við guðsþjónustuna flutti dr. Richard Beck. Hóf hann mál sitt með því að flytja kveðjur og heillaóskir forseta Íslands. En ræðuefnið var „Þá hugsjónir rætast", og vísast í þessu sambandi til Lögbergs-Heimskringlu, en ræðuna er að finna á fyrstu síðu jólablaðsins 24. des. 1959.

Einnig skal þess getið hér, að á 8. síðu Lögbergs, 16. júlí 1959 er fallega rituð grein með fyrirsögninni „Afmælis íslenzka lýðveldisins minnzt í N.D.", og vísast þangað til frekari upplýsinga. En við þá grein hefir hér verið stuðzt að nokkru leyti.

Um guðsþjónustu þá, sem hér hefir

verið minnzt, má með sanni segja, að yfir henni hvíldi hátíðarblær. Hún var þrungin af uppbyggilegu efni og ánægjuleg í alla staði, og hafi séra Ólafur, dr. Beck og söngflokkurinn hjartans þökk fyrir framtakssemina og frammistöðuna. Þess skal getið, sem gjört er.

Kveðjusamsæti var haldið fyrir séra Ólaf og frú Ebbu Skúlason 30. sept. 1959 í samkomuhúsi Mountainbúa. Íslenzku söfnuðirnir stóðu fyrir samsætinu og buðu „Báru“ að taka þátt í því, og þáði hún boðið með þökkum og fól forseta að koma þar fram fyrir sína hönd og segja nokkur orð, sem hann og gjörði, bæði í bundnu máli og óbundnu. Einnig afhenti hann prestshjónunum bréf frá deildinni, sem hafði að geyma dálítinn fjársjóð fyrir þau til heimferðarinnar. Fjölyrði ég svo ekki frekar um þetta efni, en vísa til vikublaðs okkar, en 8. október 1959 er þar að finna grein með fyrirsögninni „Kveðjusamsæti“. Er þar fróðleik að finna, enda er próf. Haraldur Bessason höfundur greinarinnar, og hafi hann þökk fyrir verkið.

Fjórtán nýir meðlimir hafa bætzt í hópinn á liðnu ári, og býð ég þá hjartanlega velkomna í okkar hóp. Meðlimatala „Báru“ komst upp í 60 á árinu, og er það nokkrum meðlimum fleira en á undanförnum fjórum árum, og er ánægjulegt til þess að vita. En því miður hafa verið höggvin skörð í fylkinguna, þar sem prestshjónin fluttust burt, og söknum við þeirra úr okkar fámenna hóp. Á árinu hafa tveir meðlimir látizt, svo að mér sé kunnugt um, en það voru þau Jakob Erlendsson, d. 28. ágúst 1959, og Mrs. Lína Stratton, d. 27. nóv. 1959.

Á fundi 6. febrúar 1960 voru þessir kosnir í stjórnarnfend „Báru“: G. J. Jónasson, forseti; S. A. Bjornson, varaforseti; H. B. Grímson, skrifari; séra Hjalti Guðmundsson, varaskrifari; Joseph Anderson, féhirðir; H. J. Bjornson, varaféhirðir; O. G. Johnson, fjármálaritari.

G. J. Jónasson,
forseti

H. B. Grímson,
skrifari.

Flutningsmaður lagði til, að skýrslan yrði viðtekin. Sú tillaga var einróma studd og samþykkt. Því næst skipaði forseti í allsherjarnefnd.

Allsherjarnefnd:

Sr. P. M. Pétursson
Tímóteus Böðvarsson
Dr. S. E. Bjornson.

Ritari flutti þessu næst munnlega skýrslu um míkrófilmun vestur-íslenzkra kirkjubóka. Kvaðst hann hafa unnið mjög að þessu verki undanfarna mánuði, og að með aðstoð ríkisstjórnar Íslands væri nú búið að filma meginhluta umræddra kirkjubóka, en eintak af filmunum kvaðst hann hafa sent Þjóðskjalasafni Íslands í Reykjavík.

Þessu næst sagði frú Herdís Eiríksson fundargestum frá Íslandsferð sinni, en hún hafði dvalizt á Íslandi sumarmánuðina. Var gerður hinn bezti rómur að máli frúarinnar. Árni Helgason vakti máls á því, að athugandi væri, hvort Þjóðræknisfélagið gæti ekki aflað eftirprentana þeirra á íslenzkum málverkum, sem Ragnar Jónsson bókaútgefandi á Íslandi hefir látið gera. Samþykkt var samkvæmt tillögu frá féhirði, G. L. Johannson, að vísa málinu til væntanlegrar stjórnarnefndar.

Formaður kjörbréfanefndar, Guðmann Levy, tilkynnti þessu næst, að fulltrúar deildarinnar „Báran“ á Mountain færu með 20 atkvæði hvor fyrir deild sína, en eins og fyrr getur, voru mættir á þingi þeir séra Hjalti Guðmundsson og Guðmundur Jónasson. Séra Jón Bjarman gerði tillögu þess efnis, að frú Eleanor Sveinbjörnsson, ekkju dr. Sveinbjarnar Sveinbjörnssonar tónskálds yrði sent heillaóskaskeyti frá þinggestum í tilefni af níræðisafmæli hennar. Var sú tillaga þegar samþykkt og ritara falið að leiða málið til lykta. Ritari ræddi nokkuð um útgáfu á þýðingu Vilhelms Kristjánssonar á bók frú Elínborgar Lárusdóttur, „Hvíta höllin“, en því máli var vísað til stjórnarnefndar til nánari athugunar. Þessu næst gerði frú Herdís Eiríksson tillögu um, að forseta yrði falið að skipa fimm manna útbreiðslumálanefnd. Var sú tillaga studd af frú Hrund Skúlason og síðan samþykkt.

Útbreiðslumálanefnd:

Séra P. M. Pétursson
Stefán Eymundsson
Frú Marja Björnson
J. J. Johnson
Guðmundur Jónasson.

Ólafur Hallsson gerði tillögu um, að forseta yrði falið að skipa þriggja manna fjármálanefnd. Sú tillaga var studd og samþykkt.

Fjármálanefnd:

Guðmann Levy
J. B. Johnson
Daniel Lindal.

Ritari gerði þessu næst tillögu um, að forseta yrði falið að skipa fimm manna þingnefnd í fræðslumálum. Frú Louisa Gíslason studdi, og var tillagan síðan samþykkt.

Fræðslumálanefnd:

Frú Hólmfríður Daníelson
Frú Kristín Þorsteinsson
Frú Louisa Gíslason
Frú Margrét Goodman.

Þá kom einnig fram tillaga þess efnis, að forseta yrði falið að skipa fimm manna nefnd, er fjalla skyldi um samvinnumál við Ísland. Sú tillaga var studd og samþykkt.

Samvinnumálanefnd:

Dr. Valdimar J. Eylands
Frú Herdís Eiríksson
G. L. Johannson
Walter J. Líndal dómari
Séra Jón Bjarman.

Eftir sömu reglum skipaði forseti og þrjá menn í útgáfumálanefnd.

Útgáfumálanefnd:

Grettir L. Johannson
Árni Brandsson
Friðfinnur O. Lyngdal.

Þessu næst var samþykkt að fresta fundi til kl. 1.30.

Fjórði fundur

hófst þriðjud. 23. febr., kl. 2.15 e. h. Lesin var fundargerð síðasta fundar og hún samþykkt.

Frú Hólmfríður Daníelson flutti munnlega skýrslu um kennslubókarmálið. Kvað hún sig og próf. Harald Bessason fús til að athuga þetta mál sérstaklega í náinni framtíð. Grettir L. Johannson gaf skýrslu varðandi væntanlega heimsókn Karlakórs Reykjavíkur til Manitoba. Kvað Grettir forráðamenn söngmála í Winnipeg vilja hafa samvinnu við Þjóðræknisfélagið um þetta mál. Samþykkt var að vísa málinu til þingnefndar í samvinnumálum við Ísland.

Dr. Tryggvi J. Oleson flutti þessu næst nefndarálit milliþinganefndar í húsbyggingarmálinu.

Skýrsla milliþinganefndar í húsbyggingarmálinu

Nefndin í húsbyggingarmálinu hélt með sér þrjá fundi á árinu og leyfir sér að leggja fram eftirfarandi skýrslu og tillögur:

Samkvæmt þingsályktun síðasta þings hefir nefndin í húsbyggingarmálinu leitað fyrir sér um möguleika á samvinnu við Fyrstu lútersku kirkju í því að byggja félagshús, er fullnægði þörfum Íslendinga í Winnipeg. Lagði formaður nefndarinnar, frú Björg Ísfeld, þetta mál fyrir stjórnarnefnd Fyrsta lúterska safnaðar 17. jan. síðastl., og var máli hennar vel tekið. Afstaða nefndarinnar var síðar framsett í bréfi 23. jan., þar sem tekið er fram, að nefndin væri hlynnt þessari hugsjón og muni fús til að leggja málið fyrir aðalfund safnaðarins, ef til þess kemur, til endanlegrar ályktunar. Telur nefndin því, að það verði hlutverk þessa þings að ákveða, hvort þessi leið sé æskileg til úrlausnar málinu, og hvort að þingið vilji veita heimild til frekari framkvæmda í þessu máli. Nefndin mælist því til þess, að þingið taki ákveðna og endanlega afstöðu í þessu máli.

16. febr. 1960,

Björg Ísfeld, forseti
Tryggvi J. Oleson, skrifari
Valdimar J. Eylands
Hólmfríður Daníelsson
Ólafur Hallsson.

Einn nefndarmaður, Guðmann J. Levy, sá sér ekki fært að skrifa undir þessa skýrslu og mun eflaust skýra afstöðu sína fyrir þinginu.

Guðmann Levy tók þessu næst til máls og skýrði afstöðu sína. Kvaðst hann ekki hafa skrifað undir skýrsluna, þar sem hann teldi ógjörlegt að koma nokkru í framkvæmd varðandi húsbyggingarmálið. Miklar umræður og langar urðu um þetta mál. Að lokum var samþykkt tillaga, sem borin var fram af Walter J. Líndal dómara, en sú tillaga er á þessa leið:

„Húsbyggingarmálinu verði vísað til væntanlegrar stjórnarnefndar með það fyrir augum að leitað verði samvinnu við Fyrsta lúterska söfnuðinn í Winnipeg. Einnig sé þeim tilmælum beint til væntanlegrar stjórnarnefndar, að hún afli álitsgjörðar frá einstökum deildum Þjóðræknisfélagsins um það, hvort þær telji áðurgreinda samvinnu æskilega."

Forseti, dr. Beck, þakkaði milliþinganefnd í húsbyggingamálinu og sér í lagi frú Björgu Ísfeld óeigingjarnt starf á liðnum árum.

G. L. Johannson flutti þessu næst símsenda kveðju frá ambassador Thor Thors, en kveðjan kom frá Mexico City og hljóðar þannig:

"Please convey greetings all good wishes to Icelandic Congress."

Thor Thors.

Að því búnu var samþykkt að fresta fundi til næsta morguns.

Fimmti fundur

hófst miðvikudaginn 24. febrúar, kl. 10 f. h. Lesin var fundargerð síðasta fundar og hún samþykkt. Síðan kom fram til-

laga um það að þakka milliþinganefnd í húsbyggingarmálinu, en tillagan hljóðaði þannig:

„Þjóðræknisþingið þakkar milliþinganefnd í húsbyggingarmálinu, og sérstaklega frú Björgu Ísfeld formanni nefndarinnar, vakandi áhuga á því máli og alla viðleitni í þágu þess, og telur víst, að stjórnarnefndin notfæri sér eftir ástæðum reynslu og þekkingu þeirra, sem átt hafa sæti í húsnefndinni og haft það mál með höndum árum saman.“

Tillaga þessi var studd og samþykt.

Þessu næst flutti Grettir L. Johannson nefndarálit þingnefndar í útgáfumálum.

Nefndarálit útgáfumálanefndar

1. Þingið þakkar ritstjórum Tímaritsins, þeim Gísla Jónssyni og próf. Haraldi Bessasyni ágætt starf.

2. Þingið þakkar enn fremur þeim, sem söfnuðu auglýsingum í Tímaritið, þeim Halldóri Stefánsson, Ólafi Hallsson og Páli S. Pálsson.

3. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd að gefa út Tímaritið næsta ár og ráða ritstjóra og auglýsingastjóra.

Flutningsmaður lagði til, að nefndarálitið yrði borið undir atkvæði lið fyrir lið. Var svo gert, og hlutu allir liðir samþykki.

G. L. Johannson
Árni Brandsson
F. O. Lyngdal.

Séra Jón Bjarman flutti nefndarálit þingnefndar í samvinnumálum við Ísland.

Nefndarálit samvinnumálanefndar

1. Þingið fagnar því, að góð samvinna hefir haldizt við Ísland, og hefir sú samvinna heldur aukizt á árinu. Þingið álítur slíkt nauðsynlegt tilveru Þjóðræknisfélagsins. Meðan slík samskipti haldast, telur þingið að tilveru félagsins sé borgið.

2. Þingið þakkar Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Reykjavík fyrir kveðjur, sem hingað bárust á segulbandi frá Íslandi á vegum félagsins í sambandi við nýafstaðna jólahátíð. Þingið þakkar enn fremur alla þá fyrirgreiðslu, sem félagið lét í té þeim Vestur-Íslendingum, sem heimsóttu ættjörðina á síðastliðnu ári.

3. Þingið minnist með þakklæti heimsóknar góðra gesta frá Íslandi á síðastliðnu ári, þeirra sem erindi hafa flutt á meðal Vestur-Íslendinga eða á einhvern annan hátt stuðlað að því að halda við sambandinu milli heimaþjóðarinnar og þjóðarbrotsins hér í Vesturheimi.

4. Þingið leggur til, að væntanlegri stjórnarnefnd verði falið að annast undirbúning varðandi móttöku Karlakórs Reykjavíkur á komandi hausti. Þingið hvetur enn fremur deildirnar til þess að leggja sig fram um að telja félagsmenn á það að taka þátt í samkomum kórsins.

5. Þingið telur það mikið ánægjuefni, að „Canada-Iceland Foundation“ og samsvarandi samtök á Íslandi, „Ísland-Kanada ráð“, hafa bæði haldið áfram starfi beggja megin hafsins og hafa náð árangri í starfi sínu við útvegun námsstyrkja handa efnilegum íslenzkum námsmönnum, sem hug hafa á því að stunda framhaldsnám í Kanada. Þingið álítur starf þetta góðan skerf til eflingar þjóðræknismálum beggja megin hafsins.

6. Þingið felur stjórnarnefndinni að athuga möguleika á að fá sýnishorn af eftirprentunum íslenzkra listaverka, sem Ragnar Jónsson, forstjóri Helgafells, hefir látið gera. Væri æskilegt að koma á fót sýningum á þessum eftirprentunum hér vestra.

V. J. Eylands
W. J. Lindal
Herdís Eiríksson
Grettir L. Johannson
Jón Bjarman.

Flutningsmaður lagði til, að nefndarálitið yrði borið upp lið fyrir lið. Var svo gert, og hlutu allir liðir stuðning og samþykki.

Frú Hólmfríður Daníelsson las þessu næst nefndarálit þingnefndar í fræðslumálum.

Nefndarálit í fræðslumálum

Nefndin lætur í ljósi ánægju sína yfir því, að nokkrar deildir hafa innan sinna vébanda barnasöngflokka, sem hafa staðið sig ágætlega og einnig yfir því, að íslenzkukennsla í smáhópum heldur áfram, þar sem próf. Haraldur og frú Hólmfríður Daníelsson kenna í heimahúsum. Allt slíkt miðar í rétta átt. Einnig eru það góðar fréttir, að við megum eiga von á því, að samið verði kennslukver í íslenzku nú á næstunni.

Nefndin leggur til:

1. Að deildirnar, hver í sinni byggð, stofni barnasöngflokka, ef möguleikar eru fyrir hendi. Slíkt getur orðið til þess, að börn og unglingar taki fremur eftir íslenzkunni, og ómetanlegt væri það, ef deildirnar gætu nú enn á ný sagt unglingum til í íslenzkulestri.

2. Að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins reyni að útvega nýja þjóðdansabók, sem mun fyrir skömmu út komin á Íslandi. Það hefir komið í ljós á þinginu,

að ein eða tvær deildir hafa mikinn áhuga á því að kenna börnum og unglingum þjóðdansana íslenzku.

3. Að skipuð verði tveggja manna milliþinganefnd, sem hafi það með höndum að hjálpa deildum, ef þær óska þess, til þess að setja á stofn eða halda við barnaflokkum, bæði söngflokkum og íslenzkum lestrarflokkum.

Hólmfríður Daníelsson
Kristín Thorsteinsson
Hrund Skúlason
Louisa Gíslason
Margrét Goodman.

Flutningskona lagði til, að nefndarálitið yrði borið upp lið fyrir lið. Var svo gert, og hlutu allir liðirnir stuðning og samþykki. Varðandi þriðja lið skipaði forseti þau frú Hólmfríði Daníelsson og próf. Harald Bessason í nefnd. Að því búnu var fundi frestað þangað til kl. 2 e. h.

Sjötti fundur

hófst kl. 2 e. h. miðvikud. 24. febrúar. Lesin var fundargjörð síðasta fundar og hún samþykkt.

Guðmann Levy flutti nefndarálit fjármálanefndar.

Nefndarálit fjármálanefndar

1. Nefndin leggur til, að skýrslur embættismanna séu samþykktar eins og þær liggja fyrir.

2. Nefndin leggur til að styrkja Skógræktarfélag Íslands með 1500.00 kr. framlagi, þegar peningar eru fyrir hendi á banka okkar í Reykjavík.

3. Nefndin leggur til að styrkja blaðið „Lögberg-Heimskringla“ með 500.00 dala framlagi árið 1960.

4. Nefndin leggur til, að greiddur verði 50.00 dala ferðakostnaður fyrir þingfulltrúa þjóðræknisdeildarinnar „Ströndin“ í Vancouver.

Jón B. Johnson
Guðmann Levy
W. J. Lindal.

Flutningsmaður lagði til, að nefndarálitið yrði borið undir atkvæði lið fyrir lið. Það var samþykkt, og að lyktum voru allir liðir samþykktir, svo og nefndarálitið í heild.

Séra P. M. Pétursson flutti nefndarálit útbreiðslumálanefndar.

Nefndarálit útbreiðslumálanefndar

Nefndin leggur til:

1. Að þingið þakki forseta sínum, dr. Richard Beck, hið mikla og óeigingjarna starf, sem hann hefir unnið á árinu í þágu útbreiðslumála félagsins.

2. Að þingið þakki meðlimum félagsins og öðrum, sem með myndasýningum, ræðuhöldum eða á annan hátt hafa stuðlað að því að útbreiða þekkingu á íslenzkum málum og menningu á umliðnu ári.

3. Að þingið þakki öllum þeim, sem á árinu hafa hjálpað börnum og unglingum til þess að læra íslenzka tungu og til þess að læra íslenzk ljóð og söngva. Enn fremur hvetur þingið deildir sínar til þess að örva þessa viðleitni eftir mætti. Einnig felur þingið væntanlegri stjórnarnefnd að athuga möguleika á því að efna til samkeppni meðal ungmenna í söng og framsögn íslenzkra ljóða í sambandi við ársþing Þjóðræknisfélagsins.

4. Að þingið láti ánægju sína í ljósi yfir fréttum, sem hafa borizt af góðum árangri af kennslu próf. Haralds Bessasonar og vaxandi aðsókn að námsskeiðum hans í íslenzku. Enn fremur, að þingið þakki honum mörg ágæt og fræðandi erindi um Ísland og íslenzk mál, sem hann hefir flutt í byggðum Íslendinga.

5. Að þingið feli stjórnarnefnd félagsins að veita deildum aðstoð við útvegun lit- og hreyfimynda og annars fræðsluefnis um íslenzk mál, sem að gagni mætti koma á fundum og samkomum. Einnig mælist nefndin til, að þingið fari þess á leit við meðlimi stjórnarnefndar, að þeir heimsæki deildir félagsins á komandi ári, eins oft og auðið er.

6. Að þingið feli væntanlegri stjórnarnefnd að athuga möguleika á því að fá hingað vestur til afnota hreyfimynd þá, er próf. Finnbogi Guðmundsson lét taka hér í Íslendingabyggðum með atbeina Þjóðræknisfélagsins og nú mun í vörzlum hans á Íslandi og einnig, að þess verði farið á leit við prófessor Finnboga, að hann komi með myndina hingað vestur, þar sem hún nyti sín bezt með góðum útskýringum kunnugs manns. Einnig felur þingið stjórnarnefnd að skipuleggja myndasýningarnar í Íslendingabyggðum vestra hér.

7. Að þar sem íslenzku blöðin, Heimskringla og Lögberg, hafa séð sér fært að sameina krafta sína með því að koma út undir einu nafni „Lögberg-Heimskringla“, sem er nú eina tengitaugin milli Vestur-Íslendinga og heimaþjóðarinnar, þá hvetji þingið alla Íslendinga til að styrkja blaðið eftir mætti. Enn fremur leggur nefndin til, að blaðið flytji fréttir frá hinum ýmsu byggðar-

lögum og að deildir, hver í sínu lagi, velji fréttaritara til þess að skrifa reglulega í blaðið.

Philip M. Pétursson
Marja Björnson
Stefán Eymundsson
John B. Johnson
G. J. Jónasson.

Flutningsmaður lagði til, að nefndarálitið yrði borið upp undir atkvæði lið fyrir lið. Var sú tillaga samþykkt. Allmiklar umræður urðu um suma liðina. Í sambandi við 7. lið tók til máls meðal annars frú Ingibjörg Jónsson ritstjóri Lögbergs-Heimskringlu og fylgdi mjög eftir þeim fyrirmælum, sem sá liður hefir að geyma. Allir liðir nefndarálitsins hlutu stuðning og samþykki, svo og álitið í heild.

Séra Philip M. Pétursson flutti skýrslu allsherjarnefndar.

Skýrsla allsherjarnefndar

1. Nefndin leggur til, að ritara sé falið að þakka fyrir félagsins hönd á viðeigandi hátt allar kveðjur, sem félaginu bárust á 41. þingi þess og þá sér í lagi eftirfarandi: Sigurbirni Einarssyni biskupi Íslands, ambassador Thor Thors, Washington, Ólafi Thors forsætisráðherra Íslands, herra Ásmundi Guðmundssyni fyrrverandi biskupi Íslands, Árna Bjarnarsyni, Akureyri, og ritara Þjóðræknisfélagsins í Reykjavík, herra Sigurði Sigurgeirssyni.

2. Þjóðræknisfélagið þakkar hinum virðulega gesti, dr. Árna Helgasyni frá Chicago, komuna og margvíslegan stuðning hans við þjóðræknismál og árnar honum og fjölskyldu hans góðs gengis og gæfu.

3. Þjóðræknisfélagið vottar Ragnari Á. Stefánssyni þakklæti sitt fyrir margra ára óeigingjarnt starf sem skjalavörður félagsins og árnar honum allrar blessunar.

4. Nefndin leggur til, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið að ganga frá fundargjörningum, sem ólokið er, og öðrum störfum, sem henni hefir verið falið að vinna.

P. M. Pétursson
S. E. Björnson
T. Böðvarsson.

Næsta mál á dagskrá var kosning embættismanna Þjóðræknisfélagsins, en þessi voru kjörin í stjórnarnefnd: dr. Richard Beck, forseti; séra P. M. Pétursson, varaforseti; prófessor Haraldur Bessason, ritari; W. J. Líndal dómari, vararitari; G. L. Johannson, féhirðir; frú Hólmfríður Daníelson, varaféhirðir; Guðmann Levy, fjármálaritari; Ólafur Hallsson, varafjármálaritari; frú Marja Björnson, skjalavörður. Endurskoðendur voru kjörnir þeir J. T. Beck og Davíð Björnsson.

Um kvöldið var hinu fertugasta og fyrsta þjóðræknisþingi formlega slitið af forseta, dr. Richard Beck, á lokasamkomu Þjóðræknisfélagsins í Sambandskirkjunni á Banningstræti.

Haraldur Bessason, ritari
Richard Beck, forseti.

Hjálmur V. Thorsteinsson, fjármálaritari
Mrs. John Stevens, varafjármálaritari
Mrs. Helgi Stevens, skjalavörður
Meðlimasrká:
Guðjón W. Árnason
Mrs. G. W. Árnason
Ted K. Árnason
Miss Sæunn Bjarnason
Helgi Benediktsson
Harold Bjarnason
Mrs. Harold Bjarnason
Óli Bjarnason
B. G. Bjarnason
Sveinn Björnsson
Mrs. Helga Demedash
Pálmi F. Einarsson
Barney Egilson
Mrs. Barney Egilson
Harry Einarsson
Mrs. Harry Einarsson
Einar S. Einarsson
Mrs. E. S. Einarsson
Ingi Einarsson
Mrs. Ingi Einarsson
Einar A. Einarsson
August Elíasson
Mrs. August Elíasson
Stefán Eldjárnsson
S. E. Eyjólfsson
Mrs. S. E. Eyjólfsson
Mrs. G. Eyjólfsson
Mrs. Sigrún Gíslason
Kjartan Geirholm
Mrs. Kjartan Geirholm
Adolf Holm
Mrs. Adolf Holm
Miss M. Halldórsson
Miss S. Hjartarson
Dr. A. B. Ingimundson
Mrs. A. B. Ingimundson
J. V. Johnson
Jón J. Johnson
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Mrs. Pálmi Jóhannson
Óli P. Josephson
Mrs. O. P. Josephson
Dr. Jónas G. Johnson
Mrs. Elín Kristjánsson
Ólafur N. Kardal
Mrs. O. N. Kardal
Ted Kristjánsson
Kristján N. Kárason
Lestrarfélagið „Gimli"
F. O. Lyngdal
G. B. Magnússon
G. E. Narfason
Mrs. G. E. Narfason
B. Frank Olson
Baldur Peterson
Mrs. Baldur Peterson
P. S. Pálsson
Guðmundur Peterson
Dóri Peterson
Mrs. Dóri Peterson
Mrs. Lauga Peterson
Mrs. Emma Von Renesse
Miss Sigurbjörg Stefánsson
Mrs. Margrét Sigurdsson
Björn Sigurdsson
Sam Sigurdsson
Miss Guðrún Sigurdsson
Mrs. Ingibjörg Sveinsson
S. Th. Sveinsson

Helgi Stevens
Mrs. Norman K. Stevens
Mrs. L. Stevens
Valdimar Stefánsson
Mrs. Valdimar Stefánsson
Eric Stefánsson, M.P.
Mrs. Eric Stefánsson
Mrs. F. E. Scribner
Óli Thorsteinsson
Mrs. Óli Thorsteinsson
Mrs. Guðrún Thompson
Mrs. Lára Tergesen
Mrs. H. R. Tergesen
Miss J. V. Thordarson
Björgvin Thordarson
Mr. Jóhann Sæmundsson — heiðursfélagi

Deildin „Lundar" Lundar, Man.

Meðlimir:
Mr. og Mrs. Ágúst Eyolfson
Gísli S. Gíslason
Mrs. Rannveig Guðmundson
Séra og frú Jón Bjarman
Mrs. Ragnheiður Magnússon
Mrs. Ásta Sigurðson
Mrs. Kristín Pálson
Mr. og Mrs. Kári Byron
Mr. og Mrs. Daniel Lindal
Varði Howardson
Ásgeir Jörundson
Mr. og Mrs. Ási Fríman
Dr. og Mrs. Númi Hjálmarson
Mr. og Mrs. Óli Hallson
Albert Thorgilson
Mike Halldórson
Oddur Oddson
Beggi Eiríkson
Mrs. Sigrún Johnson
Mr. og Mrs. Valdi Rafnkelson
Grímur Sigurðson
Jón A. Björnson
Hjörtur Hjartarson
Dr. Guðm. Pálsson
Mrs. Margrét Johnson
J. Thorgilson
Mrs. M. Hofteig
Mrs. M. Björnson
Mrs. B. Björnson

Embættismenn 1961:
Forseti:
Séra Jón Bjarman
Varaforseti:
Kári Byron
Skrifari:
Gísli S. Gíslason
Varaskrifari:
Mrs. Rannveig Guðmundson
Féhirðir:
A. Jörundson
Varaféhirðir:
J. A. Björnson
Yfirskoðunarmaður:
K. Byron
Bókavörður:
Mrs. A. Eyolfson
Erindrekar á þjóðræknisþingi:
Séra Jón Bjarman
Mrs. Rannveig Guðmundson
Til vara:
A. Jörundson
Mrs. I. Rafnkelson

Deildin „Báran", Mountain

Heiðursmeðlimir:
Dr. Richard Beck
Gamaliel Thorleifson
H. J. Hjaltalín

Meðlimir:
Séra Hjalti Guðmundsson
Sigm. Guðmundson
Miss Kristbjörg Kristjánson
Haraldur Ólafson
Einar J. Einarson
John J. Einarson
O. G. Johnson
Joseph Anderson
Helgi Reykdal
P. B. Ólafson
Hannes Björnson
S. B. Sigurdson
John Axdal
Matt. Björnson
Björn Stefánson
W. M. Sigurdson

A. M. Ásgrímson
Elmo Christjanson
Leo J. Laxdal.
Alvin Melsteð
Barney Stevenson
S. F. Björnson
Steini Goodman
Leonard Benson
Fred Halldórson
Mrs. Ingibjörg Jónason
G. J. Jónason
O. B. Thorsteinson
W. M. K. Halldórson
G. A. Gudmundson
Óli G. Johnson
Steini Mýrdal
Albert Bjarnason
H. M. Jónason
Björn Olgeirson
Steve Thordarson
Fred G. Johnson
John H. Johnson (dáinn)
Fred Ólafson
H. S. Walter
Mrs. F. M. Einarson
H. B. Grimson
S. A. Björnson
Stefán Indriðason
G. Gudmundson
Jóhann Geir
Mrs. Gardar Johnson
Helgi Laxdal
Chris Gudmundson
V. G. Gudmundson
Magnús B. Byron
A. T. Byron
B. K. Anderson
Óli Hörgdal
Gestur J. Gestson
Helgi Finnson
Victor Sturlaugson
Hjalti Thorfinnson

Meðlimaskrá deildarinnar „Brúin", Selkirk, Man. 1961

Embættismenn:
Forseti:
Friðrik E. Nordal
Varaforseti:
Ásta Eiríkson
Skrifari:
Guðrún Vigfúsdóttir
Varaskrifari
Sigrún Nordal
Féhirðir:
Allie Goodbrandson
Varaféhirðir:
Óla Magnússon
Fjármálaritari:
Márus Benson
Bókavörður:
Friðrik Nordal

Meðlimir:
Birgitta Björnson
Kristinn Goodman
Margaret Goodman
Jóhanna Goodman
Rúna Ísfeld
Vigdís Johnson
Dr. Óli Johnson
Gestur Jóhannesson
Þórunn Johnson
Freida Lyons
Rúna Magnússon
Einar Magnússon
Ingibjörg Pálson
Jafeta Skagfjörd
W. P. Thorsteinson
Pétur Thorsteinsson
Einar Thorwaldson

Deildin „Ísland", Morden, Man.

Stefán G. Einarson
Oscar Gillis
Ragnar Gillis
Mrs. Louisa Gíslason
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Óli Lindal
Mrs. Freda Lindal
Jóhann P. Tómasson
Thomas Thomasson
Mrs. K. I. Thomasson
Jónathan Thomasson

Deildin „Frón", Winnipeg

Forseti:
Heimir Thorgrímsson
Varaforseti:
Steindór Jakobsson
Skrifari:
Próf. Haraldur Bessason
Varaskrifari:
Valdimar Lárusson
Gjaldkeri:
Jochum Ásgeirsson
Varagjaldkeri:
Mrs. S. E. Björnsson

Fjármálaritari:
G. Finnbogason
Bókavörður:
Mrs. Ólína Johnson

Meðlimir

Ævifélagar:
Grettir L. Johannson
Séra Philip M. Pétursson
Walter Johannson
Grettir Eggertson
Guðmann Levy
Anna M. Levy
Mrs. B. E. Johnson
Eric H. Ísfeld

Ársfélagar:
Mrs. Sigríður Árnason
Harold Axdal
Hannes Anderson
Margrét S. Anderson
Jón Ásmundsson
Jochum Ásgeirsson
Oddný Ásgeirsson
Mrs. Jochum Ásgeirsson
Oddný Ásgeirsson
Soffía Benjamínsson
Jóhann Th. Beck
Svanhvít Beck
Shirley G. Black
Rafnkell Bergson
Andrés Björnsson
B. E. Björnsson
Gunnar Brynjólfsson
Davíð Björnsson
Rósa Björnsson
H. Björnsson
Skúli Böðvarsson
O. G. Björnsson
Guðrún Brandson
Ásgerður Brandson
Haraldur Bessason
Ásgerður Bessason
Ólafur Bjarnason, Seattle
Guðrún Baldvinsson
Gunnar Baldvinsson
Marja Björnsson
Dr. Sveinn Björnsson
Jóhannes Christie
Jóhanna Cooney
Jón Christopherson
H. F. Danielson
Mrs. H. F. Danielson
Lína Dunning
Mrs. R. Davidson
Gestur Davidson
C. O. Einarsson
Árni G. Eggertson, Q.C.
Maja Eggertson
Stefanía Eydal
Gunnar Erlendsson
Kristinn Einarsson
A. Eyjólfsson
Magnús Elíasson
Jens Elíasson
Hávarður Elíasson
Guðrún Eyjólfsdóttir
Ólafía Finnbogason
G. Finnbogason
Fred Friðfinnsson
Mrs. Trausti Friðriksson
Victor Freeman
Þorvaldur Gíslason
Hallbera Gísladóttir
Mrs. Ragnar Gíslason
J. S. Gillies
Magnús Gunnlaugsson
Matta Gunnlaugsson
Kristinn Gunnlaugsson
Carl Hanson
Ben Heiðmann
Karólína Heiðmann
Páll Hallson
Th. Hansson
Eric Helgason
Svafa Helgason
Fanney Helgason
Thor Otto Hallson
Jón Hafliðason
Anna Halldórsson
T. L. Hallgrímsson
Jónína Hjálmson
Th. Ísleifson
Mrs. Th. Ísleifson
Björg Ísfeld
Sigríður Jakobsson
Steindór Jakobsson
Rósa Jóhannsson
Kristín Johnson
S. L. Jóhannesson
Skúli Jóhannsson
Erika Jóhannsson
Ingibjörg Jóhannsson
Bertha Jones
Mrs. Jóhanna Jónasson
Ingibjörg Johnson
J. G. Jóhannsson
Finnur Johnson
Mrs. G. Johnson
Páll Johnson
M. Johnson
Ólína Johnson
Ásmundur Jónsson
Mrs. Á. P. Jóhannsson
Dr. Björn Jónsson
Jón Jóhannesson

K. W. Johannson
Jón Jónatansson
Christine Jóhannsson
Veiga Johnson
Hlaðgerður Kristjánsson
J. F. Kristjánsson
Mrs. J. F. Kristjánsson
W. Kristjánsson
Jón K. Laxdal
J. J. Líndal
Una Th. Líndal
W. J. Líndal
H. V. Lárusson
Ari G. Magnússon
Sumarliði Matthews
Þorsteinn Mýrmann
K. Norman
Jakobína Nordal
Jóhann Nordal
Benedikt Ólafsson
Snorri Olson
Guðrún Ólafsson
Óli Ólafsson
Dr. Tryggvi J. Oleson
Elva Oleson
Soffía Oddson
Óli Ólafsson
Jónína Olson
Margrét Paulson
Mrs. William Paulson
Guðbjörg Paulson
Sigríður Phepps
Þórey Pétursson
Hólmfríður Pétursson
Margrét Pétursson
Ólafur Pétursson
Pétur J. Pétursson
Hannes J. Pétursson
Margrét Sigurðardóttir
Rósa Sigfússon
Pétur Stephanson
Björn Stephanson
Bergljót Sigurðsson
Guðbjörg Sigurðsson
Halldór Sigurðsson
Rannveig Sigurðsson
Regina Sigurðsson
Mrs. Sigríður Sigurðsson
Sigurþór Sigurðsson
María Sigurðsson
Stefán Stefánsson
Hans M. Sveinsson
Guðrún Sveinsson
Björgúlfur Sveinsson
Ingi Sveinsson
Líney Sveinsson
Kristín Sveinsson
Sigurbjörn Sigurðsson
Emma Thorvaldsson
Soffanías Thorkelsson
Valgerður Thorsteinsson
Th. Thorsteinsson
Mrs. A. Thorgrímsson
Heimir Thorgrímsson
Laufey Thorgrímsson
Margrét Thorbergsson
Valdheiður Thorláksson
Carl Vopni
Helgi Westmann
Thorgerður Thordarson
H. G. Stadfeld

Deildin „Aldan", Blaine, Washington

Elízabet Arngrímson
Sigurjón Björnsson
Ágúst G. Breiðfjörð
Dr. Sveinn E. Björnsson
Marja Björnsson
Gísli Benedictson
Thorbjörg R. Couch
Rósa Casper
Bertha Danielson
Elín Guðbrandson
Guðmundur Guðmundson
Gísli Guðjónson
Hólmfríður Guðjónson
Séra Guðm. J. Johnson
Margrét Johnson
Rúna Johnson
Solveig Jóhannson
Thorbjörg Johnson
Séra Albert E. Kristjánsson

Anna Kristjánsson
Jón Laxdal
Kristín Líndal
Dr. H. S. Sigmar
Margrét Sigmar
Einar Símonarson
Begga Sölvason
Helgi Steinberg
Kristín Steinberg
Herdís Stephanson
Jóhann J. Straumfjörð
Belle Straumfjörð
Helga Guðmundson
Sólveig Sveinsson
Dagbjört Vopnfjörð

Embættismenn:
Forseti:
Sr. Albert E. Kristjánsson
Varaforseti:
Anna Kristjánsson
Skrifari:
Dagbjört Vopnfjörð
Varaskrifari:
Herdís Stephanson
Féhirðir og skjalavörður:
Jóhann J. Straumfjörð
Varaféhirðir:
Jón Laxdal

„Ströndin", Vancouver, B.C.

Meðlimir:
Óli Anderson
E. Árnason
Nói Bergman
Mrs. Nói Bergman
Th. Bergman
Mrs. Á. Björnsson
Bert J. Björnsson
B. Brynjólfsson
Séra E. S. Brynjólfsson
Frú E. S. Brynjólfsson
Mrs. Inga Egilsson
E. Elíasson
Mrs. G. Erickson
Mrs. Rúna Erickson
S. Eymundsson
Mrs. S. Eymundsson
Mrs. Carl Finnbogason
G. Friðrikson
Mrs. G. Friðrikson
Dr. E. J. Fridleifson
G. G. Gíslason
G. F. Gíslason
G. J. Guðmundson
J. Guðmundson
Snorri Gunnarsson
Mrs. Snorri Gunnarsson
Miss Bára Guðlaugsson
Miss Rósa Guðmundsson
Mrs. E. F. Hall
H. J. Halldórsson
Mrs. Anna Harvey
Geirjón Helgason
Mrs. Geirjón Helgason
Oscar Howardson
Th. Ísdal
C. H. Ísfjörð
G. Jacobson
Mrs. G. Jacobson
Thorir Jacobson
Mrs. Thorir Jacobson
Egill Johnson
Mrs. Egill Johnson
Mrs. Helga Johnson
H. B. Johnson
Mrs. H. B. Johnson
J. S. Johnson
Sig. Johnson
Mrs. Sig. Johnson
Hákon Kristjánsson
Torfi Leóson
F. O. Lyngdal
Kr. Ólafsson
Mrs. Sigr. Olsen
Mrs. Sigr. Reykjalín
Jóhann Sigmundsson
Mrs. Lóa Skúlason
Gunnbjörn Stefánsson
Sig. Stefánsson
Oscar Sveinsson
B. Thorlacius
L. H. Thorlaksson
Mrs. F. Thorsteinsson
O. B. Thornton

Sambandsfélagið „Vestri", Seattle, Wash.

Fred Nelson
Mrs. Fred Nelson
John Thorgeir Johnson
Jón Sigurðson
Árni Þór Víking
Mrs. Árni Þór Víking
Sigurþór Margeirson
Mrs. Sigurþór Margeirs.
Stefán Haukson
Snorri Haukson
Rev. G. P. Johnson
Mrs. G. P. Johnson
Mrs. Anna Hanley
Halldór Viðarson
Mrs. Halldór Viðarson

Mrs. Helga Andal
Mrs. Sophia Wallace
Mrs. Arndís Ólafsson
Mrs. Dora Rosswick
Ástvaldur Eydal
O. B. Johannson
Mrs. O. B. Johannson
Jonas J. Middal
Mrs. Sólveig Olson
Pálmi Pálmason
Mrs. Anna Pálmason
Mrs. Gudrun Page
J. E. Samuelson
Mrs. J. E. Samuelson
Byron Samuelson
Mrs. Byron Samuelson
Mrs. Emma Scheving
Stefán Scheving
Mrs. Anna Scheving

Mrs. Ruth Sigurdson
S. S. Thordarson
Björg Thordarson
Kristinn Thorsteinson
Mrs. Elin Thorsteinson
Miss Ingibjörg Matthiass.
Miss Dora Grímson
Mrs. Jónas J. Middal
Björn Ásmundson
Mrs. Björn Ásmundson
Ólafur Bjarnason
Mrs. Ó. Bjarnason
Tani Björnson
Mrs. Sigrid Björnson
S. H. Christianson
Mrs. S. H. Christianson
Mrs. Sigga Franks
F. J. Frederickson, Everett, Wash.

Mrs. Margret George
Stefán B. Johnson
Mrs. Steina Johnson
Kjartan J. Johnson
Mrs. Brynhildur Jónsson
Marvin Jónsson
Sigurlaug Johnson
Mrs. Sarah Johnson
Jón Magnússon
Mrs. Jón Magnússon

Heiðursmeðlimir:
Mrs. Jakobína Johnson
H. E. Magnusson
Mrs. Helga Johnson
K. F. Frederick
Gunnar Matthíasson, Los Angeles, Calif.

OAKLAND
STANDS FOR QUALITY

Auglýsingaskrá Tímaritsins

(Index to Advertisers)

PATRONIZE OUR ADVERTISERS —

They Are Helping To Make This Timarit Possible.

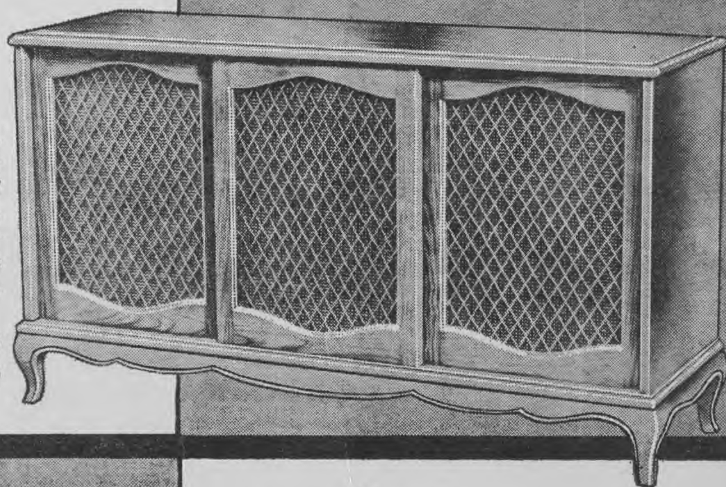
Quality
is the word for VIKING

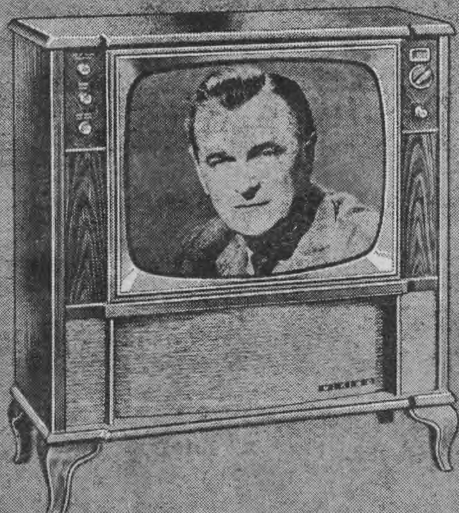
ONLY AT
EATON'S

in Stereo...

From within this beautifully designed, hand-rubbed wood cabinet comes the concert hall realism of stereo, magnificently reproduced by six powerful speakers, acoustically balanced for truer performance. See the 1961 'Victoria' stereophonic hi-fidelity, AM/FM radio combination soon. In walnut or mahogany veneers.

Model RCS-460, Each, ... **599.95**
Fruitwood Veneer, Each, ... **609.95**

in Television...

The 1961 VIKING gives you a full 23-inch screen with squared corners . . . you see more! Its high quality 'Ultronic' chassis incorporates many finer features, including six hi-fidelity speakers. The lovely French Provincial styling is in hand-rubbed wood finishes of walnut or mahogany.

Model TCE-439, Each, ... **449.95**
Fruitwood Veneer, Each, ... **459.95**

VIKING ...**Available Only At**
EATON'S OF CANADA